

**ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ШАРИЙ ЮРІЙ АНАТОЛІЙОВИЧ

УДК 342.98:[174:34](477)(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ОБМЕЖЕННЯ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИМ
ПРАВOPУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗАНИМ ІЗ КОРУПЦІЄЮ,
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ**

Подається на здобуття наукового ступеня **кандидата юридичних наук**

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Ю.А. Шарий

Науковий керівник – **Коломоєць Тетяна Олександрівна**,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії правових наук України,
заслужений юрист України

АНОТАЦІЯ

Шарий Ю.А. Обмеження у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2025.

Надано характеристику нормативним засадам правового режиму воєнного стану, з'ясовано поняття цього правового режиму, мету його запровадження. Проведено аналіз логічного послідовного термінологічного ряду «режим» - «правовий режим» - «адміністративно-правовий режим». Визначено, що зміст адміністративно-правового режиму полягає у встановленні правил, які регулюють поведінку осіб у певних умовах, а також у визначенні повноважень органів публічної влади, які здійснюють контроль за дотриманням цих правил. Проаналізовано точки зору вчених на зміст правової природи режиму воєнного стану. Зазначається, що перелік заходів правового режиму воєнного стану, наведений в законі, можна розглядати як певні обмеження. Проаналізовано ознаки, що характеризують правовий режим воєнного стану як умову застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією. Наголошується на пов'язаності національних інтересів із антикорупційним спрямуванням. Наводиться визначення правового режиму воєнного стану саме як умови застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією.

Проаналізовано результати досліджень вчених-адміністративістів, присвячених цим обмеженням. Виявлено існування двох умовних векторів у сфері наукових досліджень із зазначеного питання: 1) дослідження особливостей та специфіки правового режиму воєнного стану та 2) дослідження «антикорупційних обмежень», особливостей їх застосування, їх зміст та

характеристика. В рамках першого вектору існують роботи, де досліджуються різні аспекти правових режимів із приділенням фрагментарної уваги воєнному стану, а також існують наукові роботи, присвячені безпосередньо воєнному стану та окремим питанням цього правового режиму. В свою чергу, дослідження на тему запобігання корупції охоплюють не тільки теоретичні аспекти запобігання корупції, але й зосереджують увагу на практичних особливостях її превентивної діяльності в специфічних сферах, таких як військове управління. Досить часто у наукових роботах аналізу підлягає якийсь один вид «антикорупційних» обмежень.

Обґрунтовується необхідність застосування систематичного підходу до вивчення нормативно-правової основи застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану. Подається аналіз положень Конституції України, що врегульовують воєнний стан. Наводиться взаємозв'язок норм Закону України «Про правовий режим воєнного стану» та антикорупційного законодавства. Переходячи до нормативно-правових актів, які встановлюють антикорупційні обмеження, автор звертає увагу, перш за все, на Закон України «Про запобігання корупції». За результатами його аналізу виділено п'ять основних комплексних обмежень, закріплених на нормативному рівні і спрямованих на запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням: обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища, обмеження щодо одержання подарунків, обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування, а також обмеження спільної роботи близьких осіб. Особливу увагу приділено виняткам з антикорупційних обмежень, встановленим на час дії воєнного стану. Після дослідження антикорупційних обмежень увагу зосереджено на нормах, які встановлюють відповідальність за недотримання цих обмежень.

Розмежовано поняття «корупційні правопорушення» та «правопорушення, пов'язані з корупцією». Досліджено ознаки складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. Після цього визначено зміст кожного з елементів складів правопорушень, пов'язаних з корупцією. Як безпосередній об'єкт правопорушень, пов'язаних із корупцією, слід розглядати суспільні відносини, що виникають у сфері публічного управління та виконання функцій держави і охороняються санкціями конкретних статей глави 13-А Кодексу України про адміністративні правопорушення. Наведено перелік протиправних дій, які становлять об'єктивну сторону адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією. Визначено коло спеціальних суб'єктів правопорушення. Визначено, що суб'єктивна сторона досліджуваних правопорушень характеризується виною у формі умислу. Наголошено на тому, що для кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного із корупцією, важливо довести, що особа діяла свідомо і з метою отримання власної вигоди. З'ясовано, що мета і мотив правопорушень, пов'язаних із корупцією, загалом мають корисливий характер, проте на кваліфікацію таких діянь не впливають.

Досліджується співвідношення таких споріднених понять, як «адміністративні стягнення», «адміністративні санкції», «заходи реагування», «заходи адміністративної відповідальності» тощо. Автор визнав за доцільне використовувати саме дефініцію «адміністративне стягнення» на позначення нормативно закріпленого комплексу заходів, у контексті щодо вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією. З'ясовано, що за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією передбачені такі адміністративні стягнення: штраф; конфіскація; позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Аналізуються розміри стягнень за правопорушення, пов'язані з корупцією. Приділено увагу практиці застосування судами різноманітних адміністративних стягнень за правопорушення, пов'язані з корупцією.

Увагу приділено процедурним та процесуальним аспектам розгляду і вирішення відповідних адміністративних справ. З'ясовується завдання і перелік стадій провадження у справах про адміністративні правопорушення. Аналізується кожна зі стадій провадження. Окреслюється коло суб'єктів, які уповноважені на складання протоколів. Констатується, що особа, яка склала протокол про адміністративне правопорушення, не наділена правом доводити перед судом переконливість зібраних нею доказів. Досліджено загальні та спеціальні вимоги до оформлення протоколів про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. Констатується відсутність в Кодексі України про адміністративні правопорушення норми, яка регулює питання підстав повернення протоколу на доопрацювання. За результатами аналізу судової статистики виявлено, що до основних причин закриття справ про адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією, належить відсутність події і складу адміністративного правопорушення та закінчення строків накладення адміністративного стягнення. З'ясовано статистику закриття справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, у зв'язку з малозначністю діяння.

Окреслено зміст євроінтеграційних реформ України та динаміка їхньої імплементації, зокрема стан виконання Україною Угоди про асоціацію з ЄС. Досліджено динаміку індексу сприйняття корупції в Україні, а також з'ясовано зміст програмних документів, спрямованих на запобігання та протидію корупції, прийнятих на виконання взятих Україною міжнародних зобов'язань. Досліджено порядок проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу. Визначено перелік актуальних антикорупційних проєктів та ініціатив, що впроваджуються в Україні в межах євроінтеграційних процесів. З'ясовуються напрями подальших наукових досліджень у сфері подолання корупції під час воєнного стану в контексті європейської інтеграції.

Наведено класифікацію проблем правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану. Вони поділяються на три групи –

організаційного, нормативно-правового та процесуального характеру. Перша група проблем виникла внаслідок форс-мажорних обставин, що виникли внаслідок збройної агресії. Зокрема, це проблеми вручення протоколу про адміністративне правопорушення та забезпечення явки особи до суду, а також проблеми визначення територіальності розгляду справ у випадку неможливості здійснення судом правосуддя. Обґрунтована необхідність запровадження в КпАП України норм, що регулюють проведення судових засідань в режимі відеоконференції у справах про адміністративні правопорушення. До другої групи проблем належать, зокрема, недосконалість правової регламентації обмежень щодо одержання подарунків, нечіткість заборони на сумісництво, неоднаковий підхід законодавця до правового статусу осіб, що займають різні посади патронатної служби, обтяжливість процесу подання декларацій через низьку правову обізнаність суб'єктів декларування, недостатню якість законодавства та проблеми у функціонуванні реєстру декларацій тощо. Проблеми процесуального характеру включають в себе неузгодженість норм законодавства щодо наявності чи відсутності у прокурора повноважень складати протоколи про адміністративні правопорушення, недостатню гнучкість процедури складання протоколу, відсутність нормативно-правового акта з питань процедури складання протоколів про адміністративні правопорушення Національним агентством з питань запобігання корупції, неврегульованість підстав і порядку повернення протоколу на доопрацювання та строків такого доопрацювання, можливість звільнення від відповідальності за правопорушення, пов'язане з корупцією, з мотивів малозначності діяння, відсутність механізму зупинення провадження у зв'язку з призовом особи для проходження військової служби під час мобілізації, відсутність механізму відновлення втраченого провадження, відсутність права на касаційне оскарження постанови у цій категорії справ тощо.

Ключові слова: адміністративна санкція, адміністративне правопорушення, пов'язане із корупцією, адміністративне стягнення, адміністративно-правовий режим, воєнний стан, запобігання корупції, заходи

реагування, конфіскація, корупція, обмеження, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, правовий режим, провадження у справах про адміністративне правопорушення, пов'язане із корупцією, стадія, штраф.

SUMMARY

Sharyi Yu.A. Restrictions in the field of prevention of administrative offenses related to corruption under martial law in Ukraine. – Qualification scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Law, specialty 12.00.07 – administrative law and process; finance law; information law. – Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, 2025.

The author characterizes the regulatory framework of the legal regime of martial law, and clarifies the concept of this legal regime and the purpose of its introduction. The author analyzes the logical sequence of terminology “regime” – “legal regime” – “administrative and legal regime”. It is determined that the content of the administrative and legal regime consists in establishing the rules which regulate the behavior of persons under certain conditions, and also in determining the powers of public authorities which exercise control over compliance with these rules. The author analyzes the views of scholars on the content of the legal nature of martial law. It is noted that the list of measures of the martial law regime provided for in the law can be viewed as certain restrictions. The author analyzes the features which characterize the legal regime of martial law as a condition for applying restrictions in the area of prevention of administrative offenses related to corruption. The author emphasizes that national interests are linked to the anti-corruption agenda. The author defines the legal regime of martial law as a condition for applying restrictions in the area of prevention of administrative offenses related to corruption.

The author analyzes the results of research by administrative scientists on these restrictions. The author reveals the existence of two conditional vectors in the field of

scientific research on this issue: 1) study of the peculiarities and specifics of the martial law regime and 2) study of “anti-corruption restrictions”, peculiarities of their application, their content and characteristics. Within the first vector, there are works that study various aspects of legal regimes with a fragmentary focus on martial law, as well as scientific works devoted directly to martial law and certain issues of this legal regime. In turn, research on corruption prevention covers not only the theoretical aspects of corruption prevention, but also focuses on the practical features of its preventive activities in specific areas, such as military administration. Quite often, scientific papers analyze one type of “anti-corruption” restrictions.

The author substantiates the need to apply a systematic approach to the study of the legal framework for the application of restrictions in the field of prevention of administrative offenses related to corruption under martial law. The author analyzes the provisions of the Constitution of Ukraine regulating martial law. The author also analyzes the interrelation between the provisions of the Law of Ukraine “On the Legal Regime of Martial Law” and anti-corruption legislation. Turning to the legal acts establishing anti-corruption restrictions, the author draws attention, first of all, to the Law of Ukraine “On Prevention of Corruption”. Based on the results of its analysis, the author identifies five main comprehensive restrictions enshrined at the regulatory level and aimed at preventing corruption and corruption-related offenses: restrictions on the use of official powers or position, restrictions on receiving gifts, restrictions on combining work and combining with other activities, restrictions after termination of activities related to the performance of functions of the State and local self-government, and restrictions on joint work of close persons. Particular attention is paid to the exceptions to anti-corruption restrictions established for the period of martial law. After the study of anti-corruption restrictions, the attention is focused on the rules establishing liability for non-compliance with these restrictions.

The author distinguishes between the concepts of “corruption offenses” and “corruption-related offenses”. The author examines the signs of corruption-related administrative offenses. After that, the author defines the content of each element of corruption-related offenses. As a direct object of corruption-related offenses, the

author considers social relations arising in the field of public administration and performance of state functions which are protected by the sanctions of specific articles of Chapter 13-A of the Code of Ukraine on Administrative Offenses. The author provides a list of unlawful actions which constitute the objective side of administrative offenses related to corruption. The author defines the range of special subjects of the offense. It is determined that the subjective side of the offenses under study is characterized by guilt in the form of intent. The author emphasizes that in order to qualify an administrative offense related to corruption, it is important to prove that a person acted deliberately and for his/her own benefit. It is found that the purpose and motive of corruption-related offenses are generally self-serving, but they do not affect the qualification of such acts. The author analyzes the correlation of such related concepts as “administrative penalties”, “administrative sanctions”, “response measures”, “measures of administrative responsibility”, etc. The author considers it appropriate to use the definition of “administrative penalty” to refer to a set of measures enshrined in law in the context of administrative offenses related to corruption. It is established that the following administrative penalties are provided for for committing administrative offenses related to corruption: a fine; confiscation; deprivation of the right to hold certain positions or engage in certain activities. The amounts of penalties for corruption-related offenses are analyzed. Attention is paid to the practice of application by courts of various administrative penalties for corruption-related offenses. Attention is paid to the procedural aspects of consideration and resolution of relevant administrative cases. The author defines the tasks and list of stages of proceedings in cases of administrative offenses. Each stage of the proceedings is analyzed. The author outlines the range of subjects authorized to draw up protocols. It is stated that a person who has drawn up a report on an administrative offense is not authorized to prove the convincing nature of the evidence collected by him/her before the court. The author examines general and special requirements for drawing up protocols on administrative offenses related to corruption. The author notes that the Code of Ukraine on Administrative Offenses does not contain a provision regulating the grounds for returning a protocol for

revision. Based on the analysis of court statistics, it is found that the main reasons for closing cases of administrative offenses related to corruption include the absence of an event and corpus delicti of an administrative offense and the expiration of the time limits for imposing an administrative penalty. The author also analyzes the statistics of closure of cases on administrative offenses related to corruption due to the insignificance of the act.

The dissertation outlines the content of Ukraine's European integration reforms and the dynamics of their implementation, including the state of Ukraine's implementation of the Association Agreement with the EU. The dynamics of the corruption perception index in Ukraine is studied, and the content of program documents aimed at preventing and combating corruption adopted to fulfill Ukraine's international obligations is clarified. The procedure for conducting an initial assessment of the state of implementation of the EU legal acts is studied. A list of current anti-corruption projects and initiatives implemented in Ukraine as part of the European integration process is identified. The directions of further research in the field of combating corruption during martial law in the context of European integration are being identified. The author provides a classification of the problems of legal regulation and application of restrictions in the area of prevention of administrative offenses related to corruption under martial law. They are divided into three groups: organizational, regulatory and procedural. The first group of problems arose as a result of force majeure circumstances arising from the armed aggression. In particular, these are the problems of serving a protocol on an administrative offense and ensuring the appearance of a person in court, as well as the problems of determining the territoriality of consideration of cases in case of impossibility of administering justice by a court. The author substantiates the need to introduce into the Code of Administrative Offenses of Ukraine the rules governing videoconferencing of court hearings in cases of administrative offenses. The second group of problems includes, in particular, imperfect legal regulation of restrictions on receiving gifts, unclear prohibition on combining jobs, unequal approach of the legislator to the legal status of persons holding different positions in the patronage

service, burdensome process of filing declarations due to low legal awareness of the declaring entities, insufficient quality of legislation and problems in the functioning of the register of declarations, etc. Procedural problems include inconsistencies in the legislation regarding the prosecutor's authority to draw up protocols on administrative offenses, insufficient flexibility in the procedure for drawing up protocols, lack of a legal act on the procedure for drawing up protocols on administrative offenses by the National Agency for the Prevention of Corruption, unregulated grounds and procedure for returning the protocol for revision and the timeframe for such revision, the possibility of exemption from liability for corruption-related offenses on the grounds of insignificance of the act, the lack of a mechanism for suspending proceedings in connection with a person's call-up for military service during mobilization, the lack of a mechanism for restoring lost proceedings, the lack of the right to appeal to the Supreme Court of Ukraine against a ruling in this category of cases, etc.

Key words: *administrative and legal regime, administrative offense related to corruption, administrative penalty, administrative sanction, confiscation, corruption, deprivation of the right to hold certain positions or engage in certain activities, fine, legal regime, martial law, prevention of corruption, proceedings on administrative offenses related to corruption, response measures, restrictions, stage.*

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Шарий Ю.А. Характеристика правового режиму воєнного стану як умови застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією. *Право і суспільство*. 2023. № 6. С. 584–590. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.6.87>.

2. Шарий Ю.А., Панімаш Ю.В. Обмеження у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану в Україні: дослідження в адміністративно-правовій науці.

Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 8. С. 589–594.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-8/140>.

3. Шарий Ю.А. Заходи реагування на вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією в умовах воєнного стану в Україні. *Право та державне управління*. 2024. № 2. С. 399–408.
DOI: <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.2.53>.

4. Шарий Ю.А. Проведення у справах про адміністративне правопорушення, пов'язане із корупцією в умовах воєнного стану в Україні: особливості і структуризація. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2024. № 3. С. 139–149. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.3.22>.

5. Шарий Ю.А. Проблеми правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану і шляхи їх вирішення. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2024. № 3(63). Р. 215–223.
DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2024.3.34>.

6. Шарий Ю.А. Ознаки правового режиму воєнного стану (як умови застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією). *Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права* : матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції, м. Кременчук, 22–23 грудня 2023 р. Львів–Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 565–569. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-351-7-156>.

7. Шарий Ю.А. Нормативно-правова основа застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану в Україні. *Proceedings of the international scientific conference “Scientific innovations in law amidst the impact of the Russian-Ukrainian war on the legal system”*, Riga, the Republic of Latvia, February 7–8, 2024. Riga : Publishing House “Baltija Publishing”, 2024. Р. 293–299.
DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-409-2-71>.

8. Шарий Ю.А. Особливості правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану в контексті європейської інтеграції. *Proceedings of the international scientific conference “The latest law developments”*, Wloclawek, Republic of Poland, April 3–4, 2024. Riga : Publishing House “Baltija Publishing”, 2024. P. 269–276. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-432-0-65>.

9. Шарий Ю.А. Особливості об'єкта адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією за законодавством України. *Актуальні питання розвитку юридичної науки в період воєнного стану* : міжнародна науково-практична конференція, Науково-дослідний інститут публічного права, 17 травня 2024 р. Львів–Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 305–309. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-395-1-89>.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	16
ВСТУП	17
РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБМЕЖЕНЬ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗАНИМ ІЗ КОРУПЦІЄЮ, В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	29
1.1 Правовий режим воєнного стану як умова застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією	29
1.2 Дослідження обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в Україні в адміністративно-правовій науці.....	44
1.3 Нормативно-правова основа застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в Україні	60
Висновки до розділу 1	76
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ КОРУПЦІЄЮ, В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	79
2.1 Елементи складів адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією (щодо встановлених законодавством обмежень)	79
2.2 Заходи реагування на вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, в умовах воєнного стану.....	95
2.3 Процедурний (процесуальний) аспект розгляду адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, в умовах воєнного стану в Україні.	111
Висновки до розділу 2	135

РОЗДІЛ 3 ОСНОВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ОБМЕЖЕНЬ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗАНИМ ІЗ КОРУПЦІЄЮ, В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ..... 138

3.1 Особливості правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в контексті європейської інтеграції 138

3.2 Проблеми правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану і шляхи їх вирішення..... 149

Висновки до розділу 3 168

ВИСНОВКИ 171

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ..... 177

ДОДАТКИ.....200

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВС – Верховний Суд

ГПК України – Господарський процесуальний кодекс України

КАС України – Кодекс адміністративного судочинства України

КК України – Кримінальний кодекс України

КпАП України – Кодекс України про адміністративні правопорушення

КПК України – Кримінальний процесуальний кодекс України

НАБУ – Національне антикорупційне бюро

НАДС – Національне агентство України з питань державної служби

НАЗК – Національне агентство з питань запобігання корупції

НАПрН України – Національна академія правових наук України

п. – пункт

ст. – стаття

ст. – століття

ЦПК України – Цивільний процесуальний кодекс України

ч. – частина

ВСТУП

Актуальність теми. Корупція на міжнародному та загальнонаціональному рівнях визнається однією з найсерйозніших загроз для державної безпеки та стабільного розвитку будь-якої країни, особливо в умовах складних і кризових ситуацій, наприклад, таких як воєнний стан. Для України, яка вже не перший рік перебуває у стані збройної агресії з боку російської федерації, проблема запобігання корупційним проявам набуває особливої актуальності та потребує комплексного підходу. Одним із елементів такого комплексу є запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією. Водночас війна та воєнний стан значно ускладнюють реалізацію антикорупційної політики, створюють нові «можливості» для зловживань, змінюють механізми публічного адміністрування, що формує нові виклики для національної правової системи.

В умовах воєнного стану значною мірою обмежуються або змінюються функції та повноваження органів державної влади, зокрема правоохоронних структур, що зумовлює необхідність розробки нових підходів до запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією. Збільшення бюджетних витрат, економічні труднощі, надзвичайні заходи забезпечення національної безпеки, слабка відповідальність осіб, які є суб'єктами правопорушень, та деяке послаблення демократичних інститутів може спричинити додаткові ризики для корупційних проявів. Відсутність ефективних механізмів контролю та обмеження прав і свобод громадян під час воєнного стану створюють можливості для зловживань посадовими особами, особливо в умовах, коли суспільство зосереджене на питаннях національної безпеки держави.

Одним із основних викликів для правової системи України є те, що воєнний стан передбачає тимчасові зміни у законодавстві, що можуть стосуватися як обмеження прав і свобод громадян, так і змін у діяльності органів державної влади. У таких умовах важливо зберегти баланс між

забезпеченням національної безпеки та недопущенням зловживань владою, зокрема корупційних. Водночас в умовах воєнного стану заходи, спрямовані на протидію корупції, зазнають певних обмежень через обставини, які диктують потреби оборони, економічної мобілізації та координації між різними органами влади.

Корупція в державних органах може активно використовуватися для несанкціонованого доступу до ресурсів, надання неправомірних переваг, маніпулювання контрактами, державними закупівлями тощо. Це особливо актуально в умовах воєнного стану, коли обмеженість ресурсів та збільшення державних витрат на оборону створюють додаткові стимули для корупційних проявів. Тому запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану стає особливо важливим і потребує ретельного вивчення. Дослідження цієї проблематики допоможе не тільки покращити правові механізми боротьби з корупцією, а і створити більш стійку та ефективну систему управління в умовах війни, що є важливим кроком до повоєнного відновлення та розвитку країни у майбутньому.

Аналіз чинного законодавства України свідчить, що запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаними із корупцією, завжди було важливою складовою частиною антикорупційної політики держави. В умовах воєнного стану роль правоохоронних органів зростає, оскільки саме вони покликані виявляти правопорушення, пов'язані з корупцією, і вживати відповідних заходів. Однак процеси, що відбуваються під час воєнного стану в Україні, можуть суттєво змінювати діяльність цих органів, зокрема в частині підвищення їхніх повноважень, змін у механізмах контролю та правової відповідальності.

Незважаючи на істотний розвиток адміністративно-правової науки, на сьогодні не досить уваги приділяється специфіці обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану. Це пояснюється тим, що воєнний стан створює особливі умови, які вимагають переосмислення багатьох правових механізмів, включаючи

адміністративне законодавство, стратегії боротьби з корупцією та гарантії прав громадян.

Науково-теоретичне підґрунтя для виконання дослідження становили праці вчених у галузі адміністративного права і процесу. Зокрема, аспекти воєнного стану (в тому числі як різновиду правових режимів) як сукупності особливих умов вчинення правопорушень, пов'язаних із корупцією, досліджуються у роботах М.В. Афанасьєвої, О.І. Баїк, В.О. Басс, В.В. Белєвцевої, І.Г. Богатюк, В.О. Голуб, О.А. Гусар, П.О. Давиденко, Р.В. Іванюк, Л.Є. Кисіль, Н.В. Коваленко, В.П. Коваля, А.Т. Комзюка, М.А. Комзюка, Т.Г. Корж-Ікаєвої, О.П. Котлярєнко, С.О. Кузнїченка, С.В. Кулик, Є.А. Липїй, В.В. Лобко, О.П. Мандрики, Т.П. Мінки, В.Я. Настюка, О.І. Остапенко, В.Й. Пашинського, М.М. Прохорєнко, М.І. Рустамової, А.С. Славко, Д.Б. Ступак, А.В. Тимошенко та ін. Також наукова увага придїляється адміністративно-правовим засадам боротьби, запобїгання корупції, актуальним проблемам у цїй сферї з урахуванням норм законодавства, що було чинним на момент підготовки і написання робїт (результати досліджень таких авторів, як О.Ю. Василенко (2023 р.), В.М. Гаращук (2010 р.), В.Д. Гвоздецький (2015 р.), В.Е. Гедульянов (2020 р.), Ю.В. Дем'янчук (2020 р.), О.П. Мусїєнко (2017 р.), Е.Б. Подоляк (2017 р.), В.А. Приймак (2024 р.), О.В. Терещук (2000 р.), Р.М. Тучак (2007 р.), Т.В. Хабарова (2017 р.) та ін. У наявності також наукові роботи, зорїєнтовані на обмеження у сферї запобїгання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, наприклад таких науковців, як: К.В. Берднікова, О.Г. Бондарчук, О.З. Гладун, К.І. Годуєва, О.Ю. Дрозд, О.О. Дудоров, Ю.Б. Ірха, В.М. Киричко, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, Д.С. Кремова, Р.О. Кукурудз, С.М. Кушнір, В.О. Рядїнська, С.С. Серьогін, І.Й. Снігур, О.М. Соловйова, О.М. Шимон, І.М. Шопїна, С.А. Федчишин та ін. Втім необхідно констатувати відсутність комплексної монографїчної праці, у якїй би повно та всебїчно розглядалися обмеження у сферї запобїгання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану. Тому вивчення відповідної проблематики

є надзвичайно актуальним і має велике теоретичне та практичне значення. Це дослідження сприятиме створенню ефективних механізмів боротьби з корупційними проявами в Україні, адже вчасність і якість адекватних реакцій на виклики воєнного часу можуть стати запорукою стабільності країни та її подальшого розвитку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано в межах планів наукових досліджень Запорізького національного університету на 2020–2025 рр., проєктів прикладних досліджень з фінансуванням за рахунок коштів Державного бюджету України «Інституціоналізація антикорупційних трансформацій законодавства і практики його застосування у сфері публічно-правових відносин в Україні», «Елімінація корупційних загроз національній безпеці України інструментами міжнародного права із застосуванням цифрових технологій», «Організаційно-правові механізми забезпечення відбудови повоєнної України в умовах інтеграції до Європейського Союзу», проєктів у рамках виконання тем з державною реєстрацією «Дослідження проблем теорії службового права в умовах євроінтеграції» (номер державної реєстрації 0120U000374), «Основні напрями удосконалення адміністративного законодавства України в умовах євроінтеграції» (номер державної реєстрації 0129U000370), проєкту «Загальноєвропейська конвергенція правових, економічних та культурологічних основ попередження корупції», номер проєкту 611790-EPP1-2019-1-UA-EPPJMO-MODULE в межах напрямку «Жан Моне» (Jean Monnet) Програми ЄС Erasmus+ за підтримки Виконавчої агенції з питань освіти аудіовізуальних засобів і культури ЄКЄС (EACEA EU), планів роботи Навчально-наукової лабораторії дослідження проблем службового права Національної академії правових наук України. Крім того, тема дослідження пов'язана із підготовкою змін до національного законодавства та безпосередньо стосується Стратегії національної безпеки України (затвердженої Указом Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020), Антикорупційної стратегії на 2021–2025 рр. (затвердженої Законом України від 20.06.2022 р. «Про засади

державної антикорупційної політики на 2021–2025 рр.»), Державної антикорупційної програми на 2023–2025 рр. (затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 04.03.2023 р. № 220), Стратегії реформування державного управління України на 2022–2025 рр. (схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.07.2021 р. № 831-р); актів НАПрН України – Пріоритетних напрямів фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі права, визначених Стратегією Національної академії правових наук України на 2021–2025 рр. (затверджених Постановою Загальних зборів НАПрН України від 26.03.2021 р. № 12-21) та ін.

Мета та задачі дослідження. *Мета* дисертаційної роботи полягає в тому, щоб на підставі ретельного та комплексного аналізу наукових, навчальних джерел, положень чинного та перспективного законодавства України та зарубіжних країн, правозастосовної практики з'ясувати унікальний ресурс обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану в Україні, визначити загальнотеоретичні аспекти обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану; встановити особливості адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, в умовах воєнного стану, а також виокремити основні напрями вдосконалення правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану з акцентом на потреби реального часу, особливості національних державотворчих та правотворчих процесів. Для досягнення поставленої мети в дисертації необхідно вирішити наступні *задачі*:

– розглянути правовий режим воєнного стану як умову застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією;

- проаналізувати дослідження обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в адміністративно-правовій науці;
- охарактеризувати нормативно-правову основу застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану;
- визначити елементи складів адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією (щодо встановлених законодавством обмежень);
- з'ясувати заходи реагування на вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, в умовах воєнного стану;
- проаналізувати процедурний (процесуальний) аспект розгляду адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, в умовах воєнного стану;
- окреслити особливості правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в контексті європейської інтеграції;
- виокремити проблеми правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану і запропонувати шляхи їх вирішення.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, пов'язані із встановленням та дотриманням обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в Україні.

Предметом дослідження є обмеження у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в Україні.

Методи дослідження. Вирішення поставленої мети та завдань дисертаційного дослідження зумовило для методологічної основи роботи можливість використати сукупність таких загальних методів і прийомів наукового пізнання, як загальнонауковий (історичний, логічний, діалектичний, системний аналіз тощо), спеціальний (порівняльно-правовий, документальний

аналіз, моделювання тощо), що забезпечило комплексний підхід та дозволило досягти поставленої мети, всебічно дослідити концептуальні завдання та отримати обґрунтовані результати. Як основний загальнонауковий метод використовувався діалектичний метод наукового пізнання, завдяки якому здійснено дослідження обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в адміністративно-правовій науці (підрозділ 1.2). Історико-правовий метод дозволив розкрити правовий режим воєнного стану як умову застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією (підрозділ 1.1), а також визначити нормативно-правову основу застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану, охарактеризувати її сучасний стан та особливості (підрозділ 3.3). За допомогою логіко-семантичного та логіко-юридичного методів сформульовано понятійний ряд (підрозділ 2.1) та базові для дисертаційної роботи дефініції: «правовий режим воєнного стану (як умова застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією)» (підрозділ 1.1), «обмеження у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією» (підрозділ 1.2). Завдяки методу групування виокремлено ознаки, що характеризують правовий режим воєнного стану як умову застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією (підрозділ 1.1), запропоновано етапний варіант дослідження обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану (підрозділ 1.2); структурованість нормативно-правової основи застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану (підрозділ 1.3). Методи моделювання, аналізу та синтезу дозволили визначити елементи складів адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією (щодо встановлених законодавством обмежень); з'ясувати заходи реагування на вчинення адміністративних

правопорушень, пов'язаних із корупцією, в умовах воєнного стану; проаналізувати процедурний (процесуальний) аспект розгляду адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, в умовах воєнного стану (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3). Аналітичний метод дав змогу розкрити особливості правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в контексті європейської інтеграції (підрозділ 3.1). Проблеми правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану і шляхи їх вирішення було досліджено із використанням порівняльно-правового та формально-логічного методів (підрозділ 3.2).

Науково-теоретичне підґрунтя дисертації становлять фахові праці вітчизняних науковців з теорії права, адміністративного права і процесу, службового права, конституційного права, муніципального права, кримінального права, праці фахівців з публічного адміністрування, історії, філософії, політології, соціології та філології тощо.

Нормативну основу роботи становлять Конституція України, закони України (в т.ч. кодифіковані), укази Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, накази та рішення Національного агентства України з питань державної служби, накази Національного агентства з питань запобігання корупції та інші нормативно-правові акти, міжнародні нормативно-правові акти, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, законодавство зарубіжних країн.

Емпіричну базу дослідження становлять матеріали Національного агентства України з питань державної служби, Національного агентства з питань запобігання корупції, Національної поліції, судова практика у вигляді судових рішень, розміщених у Єдиному державному реєстрі судових рішень, узагальнення практичної діяльності суб'єктів публічної адміністрації, довідкові видання, політико-правова публіцистика, статистичні матеріали.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційна робота є одним із перших у вітчизняній правовій науці комплексним дослідженням, присвяченим обмеженням у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в Україні. У результаті проведеного дослідження запропоновано низку таких наукових положень та висновків, зокрема:

вперше:

– розглянуто правовий режим воєнного стану як умову застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, та визначено його як комплексний адміністративно-правовий режим, запроваджений у зв'язку із зовнішньою збройною агресією, що передбачає особливий порядок регулювання суспільних відносин, спрямований на забезпечення національної безпеки (в тому числі з урахуванням антикорупційної спрямованості), прав, свобод і законних інтересів осіб через встановлення системи дозволів, обмежень та заборон;

– проаналізовано генезу дослідження обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в Україні в адміністративно-правовій науці, виділено три умовні етапи, їх особливості, тенденції, а також сформульовано структурні елементи нормативно-правової основи застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в Україні, охарактеризовано її сучасний стан та особливості;

– сформовано основні «блокові» напрями удосконалення правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану (проблеми організаційного характеру, проблеми нормативно-правового характеру, проблеми процесуального характеру);

удосконалено:

– теоретичні положення щодо визначення елементів складів адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією (в контексті

встановлених законодавством обмежень), адже належне з'ясування наявності всіх характерних ознак, що дозволяють встановити, якою нормою адміністративного законодавства вчинене діяння (дія чи бездіяльність) визнається як протиправне;

– теоретичні положення щодо формування особливостей процедурного (процесуального) аспекту розгляду адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, в умовах воєнного стану в Україні;

– наукові положення щодо характеристики ознак, що визначають правовий режим воєнного стану як умову застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, зокрема: 1) особлива мета встановлення відповідного правового режиму; 2) імперативний метод правового регулювання правового режиму воєнного стану; 3) нормативне закріплення (на рівні законодавчих та підзаконних актів) правил поведінки, що є обов'язковими для всіх (фізичних осіб, юридичних осіб, державних органів та їх посадових осіб); 4) формування системи органів публічної адміністрації (як з наявних, так і створення нових, що передбачено спеціальним законодавством); 5) визначення просторово-часових меж дії правового режиму воєнного стану; 6) встановлення відповідальності за порушення «режимних» норм; 7) можливість тимчасового обмеження прав і свобод людини і громадянина та законних інтересів юридичних осіб, у тому числі шляхом запровадження спеціальних заходів;

дістали подальшого розвитку:

– положення щодо формування двох умовних векторів у сфері наукових досліджень: 1) дослідження особливостей та специфіки правового режиму воєнного стану та 2) дослідження «антикорупційних обмежень», особливостей їх застосування, їх змісту та характеристики. Синергія цих двох векторів дозволяє досліджувати і з'ясовувати специфіку застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану, виявляти можливі проблеми правозастосування,

простежувати тенденції на майбутнє, формулювати пріоритети для подальших наукових пошуків;

- положення щодо розуміння наслідків вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного із корупцією, як певної реакції з боку держави на такі протиправні дії, зокрема у вигляді застосування адміністративних стягнень до винної особи. За адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією, застосовуються такі види адміністративних стягнень, як: 1) штраф; 2) конфіскація; 3) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;

- положення, що відображають особливості правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в Україні в контексті європейської інтеграції.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації положення, висновки та пропозиції становлять науково-теоретичний інтерес та практичну значимість, а тому можуть бути використані у:

- *науково-дослідній сфері* – як основа для подальших наукових досліджень обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану; публічної служби; службового права; адміністративно-деліктного права;

- *правотворчій діяльності* – для підготовки пропозицій щодо внесення змін та доповнень до Закону України «Про запобігання корупції», Кодексу про адміністративні правопорушення України тощо;

- *правозастосовній діяльності* – для підвищення ефективності правопросвітницької діяльності, для вдосконалення нормотворчої діяльності у різних сферах публічно-службових правовідносин;

- *навчальному процесі* – під час викладання у закладах вищої освіти навчальних дисциплін «Адміністративне право України», «Адміністративно-деліктне право», «Адміністративно-процесуальне право», «Міжнародні

стандарти публічного адміністрування», «Адміністративно-процедурне право», «Актуальні проблеми теорії службового права», у закладах підвищення кваліфікації державних службовців під час викладання дисциплін адміністративно-правового блоку, службово-правового блоку.

Особистий внесок здобувача. Робота є самостійною науковою працею, що розкриває результати проведеного дослідження. Сформульовані теоретичні положення, висновки та пропозиції були отримані дисертантом у результаті аналізу й безпосереднього використання в дисертації науково-інформаційних, нормативно-правових джерел і матеріалів судової практики.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження, його основні висновки та рекомендації оприлюднено на 4 міжнародних науково-практичних конференціях: «Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права» (м. Кременчук, 2023 р.); «Scientific innovations in law amidst the impact of the Russian-Ukrainian war on the legal system» (м. Рига, Латвійська Республіка, 2024 р.); «The latest law developments» (м. Влоцлавек, Республіка Польща, 2024 р.); «Актуальні питання розвитку юридичної науки в період воєнного стану» (м. Київ, 2024 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертації викладено у 9 наукових публікаціях, з них 4 наукові статті у журналах та наукових фахових виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук категорії «Б», 1 стаття – у зарубіжному науковому виданні, а також 4 тези доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг становить 203 сторінки, у тому числі основного тексту – 160 сторінок. Список використаних джерел налічує 260 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБМЕЖЕНЬ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗАНИМ ІЗ КОРУПЦІЄЮ, В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

1.1 Правовий режим воєнного стану як умова застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією

Правовий режим воєнного стану в Україні за сучасних умов є не просто нормативно-визначеною категорією, набором спеціальних правил, особливим порядком здійснення державної влади та встановленням окремих обмежень у певних сферах, а реальним механізмом, яким користується Україна за нинішніх реалій збройної агресії для збереження державної незалежності та територіальної цілісності. Під час воєнного стану істотну увагу привертають адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, адже через зміну умов управління і контролю, а також через можливе посилення повноважень окремих осіб або органів, ризик корупційних дій може зрости. Водночас, можуть бути запроваджені певні обмеження, спрямовані на підтримку порядку і безпеки, забезпечення стабільності та захисту громадян в умовах, які можуть бути непередбачуваними або небезпечними. Однак, важливо, щоб такі обмеження були пропорційними та не порушували основні права і свободи громадян. Також необхідно забезпечити, щоб введення та виконання цих обмежень відбувалося в межах закону та з дотриманням принципів правової держави. Саме тому важливим і нагальним є з'ясування сутності, особливостей правового режиму воєнного стану для формування можливостей дослідження його як умови застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією.

Загальні нормативні засади відповідного правового режиму закріплено Законом України від 12.05.2015 р. «Про правовий режим воєнного стану» [1], де зокрема і визначено легальне поняття воєнного стану як «особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень». Отже, воєнний стан вводиться з метою захисту національної безпеки в умовах загрози або вже розпочатої військової агресії і передбачає комплекс заходів і обмежень, які можуть впливати на повсякденне життя громадян та функціонування держави. Таким чином, можна констатувати, що на рівні чинного законодавства офіційно визначено поняття воєнного стану, а також його зміст, підстави, порядок введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб, тимчасові обмеження певних конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб, термін їх дії.

Враховуючи нормативно-правові положення, варто вести мову про воєнний стан як особливий правовий режим, що дає підстави для аналізу логічного послідовного термінологічного ряду «режим» – «правовий режим» – «адміністративно-правовий режим». Так, у загальному розумінні «режим» (від франц. *regime*, від лат. *regimen* – управління, керівництво) – це «1) система

способів і методів здійснення політичної влади в країні (режим політичний); 2) встановлений національним законодавством і нормами міжнародного права порядок у суспільних відносинах (національний режим, правовий режим, прикордонний режим, режим законності, режим морського дна, режим надзвичайного стану, режим найбільшого сприяння, режим роботи підприємства, режим робочого часу, режим секретності, режим у місцях позбавлення волі тощо)» [2]. З огляду на зазначене, можна відмітити комплексність, складність та багатогранність такого правового явища, що охоплює специфічний комплекс прийомів і засобів регулювання. Поняття режиму в узагальненому розумінні пов'язано із системою правил, способів, норм, прийомів, заходів, необхідних для досягнення тієї чи іншої мети. Однак, аналізуючи поняття «режим», важливо звернути увагу на контекст, в якому воно використовується, оскільки це впливає на його значення. Наприклад, у правовому контексті «режим» може вказувати на специфічні правові умови, які застосовуються до певної території або сфери діяльності, і включати в себе закони, правила, обмеження та вимоги.

Енциклопедичне визначення «правовий режим» цілком корелюється із поняттям «режим» та означає «особливий правовий порядок, встановлений для певних сфер суспільних відносин чи суспільства в цілому (прикордонний режим, митний режим, режим у місцях позбавлення волі, правовий режим земель і майна, режим законності тощо). Загальними ознаками правового режиму є наявність відповідних обмежень, заборон або пільг. Правовий режим виражає нерозривний зв'язок прав, форми і змісту регульованих правових відносин, характеризується у цьому зв'язку моментом стабільності. Визначальною засадою правового режиму є характер його юридичної бази. Нею зумовлюється змістовий і політичний аспекти» [3]. Отже, із наведеного визначення поняття «правовий режим» можна виокремити застереження щодо встановлення певних обмежень і заборон (як одну із характерних ознак). У свою чергу, В.Я. Настюк та В.В. Белєвцева, проаналізувавши низку точок зору щодо поняття «правовий режим» і розкривши його зміст, роблять висновок про

те, що «правовий режим у структурно-функціональному сенсі – це: а) закріплена у законодавстві цільова сукупність прав, обов’язків та відповідальності; б) система заходів, яка використовується для досягнення поставлених цілей режимної спрямованості; в) система правових заходів, яка полягає у специфіці методів (прийомів) регулювання його механізму» [4, с. 17]. У цьому контексті можна стверджувати, що запровадження певних обмежень і заборон належить до категорії «правових засобів». Тобто, поняття правового режиму безпосередньо пов’язане із категоріями правового регулювання, комплексом правових засобів, що особливим чином поєднують дозволи, заборони та позитивні зобов’язання.

Поняття «правовий режим» є багатограним та різнобічним, адже застосовується у різних юридичних науках – авторському праві (правовий режим творів, винаходів), земельному праві (правовий режим земель), податковому праві (податковий режим), митному праві (митний режим), сімейному праві (правовий режим майна подружжя) тощо. Сфера адміністративного права не є винятком, що дає підстави стверджувати про існування адміністративно-правових режимів. Вчені-адміністративісти приділяють неабияку увагу поняттю, ознакам, характеристиці адміністративно-правових режимів і пропонують визначати їх наступним чином: «заснований на нормах адміністративного права особливий порядок функціонування його суб’єктів, спрямований на подолання або запобігання негативних явищ у відповідній сфері публічного управління» [5, с. 573], «певне поєднання адміністративно-правових засобів регулювання, опосередкованого імперативним методом юридичного впливу, який виявляється в тому, що суб’єкти правовідносин займають юридично нерівні позиції» [6, с. 101], «особлива форма правового регулювання суспільних відносин, яка базується на поєднанні комплексу юридичних, організаційних і технічних процедур та адміністративно-правових засобів і визначає міру можливої й належної поведінки суб’єктів, надає особливої спрямованості суспільним відносинам у сфері публічної влади» [7, с. 108-109]; «поєднання адміністративно-правових

засобів регулювання, що виявляється в централізованому порядку, імперативному методі правового впливу та юридичній нерівності суб'єктів правовідносин» [8, с. 282], «правовий режим зі спеціальною метою, зумовлений імперативним методом правового регулювання, з особливими засобами встановлення і формами виникнення прав та обов'язків, способами юридичного впливу та захисту прав і свобод, який має чітко визначені просторово-часові рамки та спеціальні органи управління» [9, с. 280], «наслідок впливу систематизованої сукупності різнорідних засобів регулювання правового стану на сегмент правової реальності (об'єкт впливу), яка обмежена простором, часом, сферою тощо» [10, с. 56] та ін. Тобто, адміністративно-правовий режим має безпосередній зв'язок із нормами права, визначає порядок функціонування суб'єктів адміністративного права, охоплює комплекс юридичних, організаційних і технічних процедур та адміністративно-правових засобів, характеризується імперативним методом правового регулювання, має спеціальну мету запровадження.

Водночас варто погодитись, що «адміністративно-правові режими стають необхідним елементом публічно-управлінської організації та ефективним інструментом публічного адміністрування» [11, с. 277], тому слід вести мову про обов'язкову наявність мети встановлення адміністративно-правового режиму. Метою встановлення адміністративно-правового режиму є забезпечення взаємодії публічної адміністрації з приватними особами на основі права, оскільки він зорганізовує діяльність органів та посадових осіб публічного адміністрування у відносинах з фізичними та юридичними особами. До характерних ознак адміністративно-правових режимів відносять: «визначену спеціальними нормами права поведінку фізичних, посадових та юридичних осіб; вимушену докладну регламентацію діяльності державних органів та громадських об'єднань; тимчасове уведення деяких додаткових правил або вилучення із загальнообов'язкових правових норм певних приписів; встановлення особливого контролю за належним додержанням правопорядку у сфері дії спеціального режиму та уведення деяких обмежувальних заходів» [12,

с. 24]. Варто відзначити «запровадження обмежувальних заходів» як характерну ознаку адміністративно-правового режиму. О.І. Остапенко, О.І. Баїк стверджують, що «для науки адміністративного права, яка має власний понятійний апарат, що побудований і розвивається на основі взаємопов'язаних і взаємодіючих між собою понять та категорій, важливим є відображення поняття «обмеження» [¹³, с. 138], визначаючи що вони означають «певний рівень адміністративно-правового захисту суспільних відносин» та є «різновидом додержання законності в умовах воєнного стану». Також у наукових та навчальних джерелах мова йде про поєднання декількох елементів у складі адміністративно-правового режиму, зокрема мова йде про такі: «1) мета встановлення (забезпечення загальної безпеки у державі); 2) імперативний метод (метод владних приписів) правового регулювання; 3) встановлена у законодавчому порядку сукупність правил поведінки громадян, юридичних осіб, державних органів та їх посадових осіб і порядок реалізації ними своїх прав у певних ситуаціях (умовах), тобто, «режимні» правила; 4) спеціальні державні органи, на які покладено завдання щодо забезпечення дії адміністративно-правового режиму; 5) відповідальність за порушення «режимних» норм; 6) особливі адміністративно-правові засоби встановлення прав та обов'язків учасників адміністративно-правових відносин, способів юридичного впливу, захисту прав тощо» [¹⁴, с. 573-574]. Сукупність та взаємопов'язаність таких елементів відображають зміст і призначення адміністративно-правового режиму.

Ознаки адміністративно-правового режиму формують єдину систему, яка дозволяє державі ефективно реагувати на різноманітні ситуації, забезпечуючи при цьому баланс між необхідністю забезпечення правопорядку та дотриманням прав і свобод громадян. Зміст адміністративно-правового режиму полягає у встановленні правил, які регулюють поведінку осіб у певних умовах, а також у визначенні повноважень органів публічної влади, які здійснюють контроль за дотриманням цих правил. Призначення же полягає у забезпеченні ефективного реагування держави на особливі ситуації, які можуть загрожувати

громадському порядку, національній безпеці, здоров'ю населення, або правам та свободам громадян. Таким чином, адміністративно-правовий режим є важливим інструментом управління, який дозволяє державі забезпечувати стабільність та безпеку в суспільстві, одночасно зберігаючи демократичні принципи та правову державу. Отже, під *адміністративно-правовим режимом* слід розуміти сукупність адміністративно-правових норм, які регулюють встановлений з особливою метою порядок функціонування, діяльності та взаємодії органів публічної адміністрації, фізичних та юридичних осіб в адміністративно-правовій сфері. Цей режим визначає права та обов'язки суб'єктів адміністративних правовідносин, порядок прийняття та виконання адміністративних рішень, а також встановлює відповідальність за їх порушення. Адміністративно-правовий режим передбачає застосування спеціальних адміністративних процедур та механізмів контролю за дотриманням чинного законодавства.

Враховуючи безпосередній взаємозв'язок понять «режим» – «правовий режим» – «адміністративно-правовий режим», а також нормативні положення та результати досліджень, можна визначити, що воєнний стан законодавством віднесений до «правових режимів», а у галузевій науковій літературі аналізується як «адміністративно-правовий режим», проте ці підходи не взаємовиключають один одного, а взаємодоповнюють та розширюють змістовне наповнення. У дослідженні (для узгодження із положеннями законодавства) запропоновано вживати поняття «правовий режим воєнного стану», однак із врахуванням ознак та змістових елементів, притаманних адміністративно-правовому режиму.

Варто приділити увагу характеристиці поняття «воєнний стан» у контексті правового режиму, адміністративно-правового режиму, а також для аналізу його як умови застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією. Останнім часом (зі зрозумілих причин) активізувалось проведення наукових досліджень, предметом яких є питання воєнного стану, правового режиму воєнного стану,

адміністративно-правового забезпечення воєнного стану тощо. Часто правовий режим воєнного стану у навчальних та наукових адміністративно-правових джерелах відносять до переліку «особливих», «надзвичайних», «екстремальних», що пояснюється екстраординарністю підстав його запровадження. Це пов'язано з тим, що такий режим запроваджується у випадках серйозної загрози державі, таких як війна або військова агресія, і передбачає вжиття надзвичайних заходів для захисту країни та її громадян. Відповідно до енциклопедичних джерел, воєнний стан – це «правовий режим та порядок управління, що запроваджується на всій території держави чи в окремих її місцевостях у разі оголошення війни, збройної агресії або загрози воєнного нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності» [15]. В.О. Басс та Т.Г. Корж-Ікаєва вважають, що воєнний стан – це «спеціальний правовий режим, який оголошується в країні або території у випадку загрози безпеці держави чи незвичайних обставин, таких як військова агресія, збройний конфлікт, природні катастрофи або інші події, які ставлять під загрозу нормальне функціонування держави» [16, с. 490]. На думку І.В. Прянішнікової, правовий режим воєнного стану – це «особливий порядок регулювання суспільних відносин в межах країни, заснований на необхідності забезпечення захисту національних інтересів у спосіб військового управління; для нього характерним є імперативність владного впливу, наявність обмежень загального та спеціального спрямування, а також чіткість нормативного забезпечення» [17, с. 137]. Привертають увагу і наукові позиції щодо воєнного стану в контексті адміністративно-правового режиму. Зокрема, А.Т. Комзюк, М.А. Комзюк, Є.А. Липій адміністративно-правовий режим воєнного стану, введеного в Україні у зв'язку з московською військовою агресією визначають як «надзвичайний, спеціальний, обмежувальний, загальнодержавний, тимчасовий порядок адміністративно-правового регулювання, що створює бажаний стан публічного управління через запровадження його особливих структур, інструментів та процедур, а також особливого порядку реалізації прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб на період дії

такого стану» [18, с. 106]. Окрім того, зазначені науковці додають, що «змісту адміністративно-правового режиму воєнного стану, запровадженого в Україні внаслідок московської воєнної агресії належать такі складові: встановлення особливого порядку організації та діяльності суб'єктів державного управління – виконавчої влади, посадові особи та органи місцевого самоврядування, спрямовані на забезпечення оборони України, захист громадської безпеки та інтересів держави; визначення обсягу і меж тимчасового обмеження та особливого порядку здійснення прав і свобод громадян, прав і законних інтересів юридичних осіб; визначення видів і порядку здійснення заходів режиму воєнного стану» [19, с. 104]. За дослідженням І.Д. Пастух, Т.Г. Корж-Ікаєвої, воєнний стан має розглядатися як «комплексний адміністративно-правовий режим, спрямований на перебудову і перенаправлення усієї роботи держави та органів місцевого самоврядування, громадян та їх об'єднань на забезпечення національної безпеки, з перенесенням акцентів на подолання збройної агресії з боку росії та недопущення її та будь-яких інших у майбутньому шляхом створення правового поля для реалізації відповідних попереджувальних заходів» [20, с. 102]. О.П. Махмурова-Дишлюк зауважує, що адміністративно-правовий режим воєнного стану, як комплексний інструмент публічного адміністрування забезпечення прав, свобод і законних інтересів громадян та прав і законних інтересів фізичних осіб в умовах російсько-української війни – це «посилена особлива форма, імперативно-владного характеру правового регулювання суспільних відносин, що встановлюються для створення належних умов Збройним силам України, іншим силам безпеки і оборони для відбиття повномасштабного вторгнення та звільнення тимчасово окупованих територій, а також захисту прав свобод та законних інтересів громадян, які постраждали від російського агресора шляхом надання адміністративним органам спеціальних та додаткових повноважень та встановлення певних обмежень для приватних осіб» [21, с. 190]. Таким чином, можна стверджувати, що попри наявність нормативного визначення поняття «воєнний стан», воно є предметом дослідження у сучасній правовій науці що

дозволяє характеризувати його та виокремлювати специфічні особливості. Зважаючи на існуючі класифікації адміністративно-правових режимів (зокрема, запропоновані Т.О. Коломосьць, Ю.П. Битяком, Т.П. Мінкою, С.О. Кузніченко та ін.), є можливість визначити, *до яких категорій належить правовий режим воєнного стану, що був введений 24.02.2022 р. на всій території України*. Так, окрім того, що це:

- один із різновидів надзвичайних, спеціальних, ситуаційних, екстраординарних режимів;
- за територією дії він є загальнодержавним;
- за часом дії – тимчасовим;
- за масштабом волі осіб у використанні своїх можливостей для реалізації своїх суб'єктивних прав – обмежувальний;
- за засобами правового регулювання – комплексний;
- за юридичною силою акта, що закріплює режим – режим, встановлений законом України.

Для правового режиму воєнного стану характерним є запровадження певних обмежень, які направлені на забезпечення національної безпеки. Про такі обмеження наголошується у дослідницьких роботах (наприклад, наукова стаття С.О. Кузніченка «Концепт обмеження прав людини в умовах воєнного стану» [22]) та закріплюється у нормативно-правових актах. Зокрема, у ст. 64 Конституції України визначено, що «конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень» [23]. Цією ж статтею Основного Закону встановлюються і винятки із загального правила, тобто які саме права і свободи не можуть бути обмежені. У ст. 8 Закону України від 12.05.2015 р. «Про правовий режим воєнного стану» передбачено перелік заходів правового режиму воєнного стану, які також можна розглядати як певні обмеження (наприклад, встановлення та посилення

охорони об'єктів критичної інфраструктури та об'єктів, що забезпечують життєдіяльність населення; запровадження трудової повинності для працездатних осіб; примусове відчуження майна; запровадження комендантської години; встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду; обмеження свободи пересування громадян; проведення евакуації населення тощо). О.І. Остапенко, О.І. Баїк, у свою чергу, пропонують умовний поділ обмежень, що пов'язані з діяльністю суб'єктів публічного управління та фізичних осіб на: 1) «м'які» обмеження (вимоги щодо запобігання та врегулювання інтересів суб'єктів, реалізація яких має обмежений зміст); 2) «жорсткі» обмеження (свідчать про часткову або повну заборону припинення діяльності суб'єктів, яка пов'язана з виконанням функцій, що не мають актуального змісту для суспільних потреб) [24, с. 13]. Воєнний стан є особливим правовим режимом, який впливає на всі сфери суспільного, державного і військового життя. Не є винятком і антикорупційна спрямованість діяльності держави, адже результати корупції, вчинення правопорушень, пов'язаних із корупцією, за таких умов можуть мати особливо «гострі» та істотні наслідки. І хоча застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією безпосередньо не залежить від запровадження воєнного стану (адже вони існували і діяли поза відповідним правовим режимом), проте саме у цей період можуть встановлюватись окремі особливості, специфічні правила такого застосування, що також матиме вплив на національні інтереси та національну безпеку.

Аналіз змісту поняття правового режиму воєнного стану (на підставі нормативних та доктринальних джерел) та загальна характеристика обмежень у цей період дає можливість сформулювати визначення *правового режиму воєнного стану (як умови застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією)*, зокрема як *комплексний адміністративно-правовий режим, запроваджений у зв'язку із зовнішньою збройною агресією, що передбачає особливий порядок регулювання суспільних відносин, спрямований на забезпечення національної безпеки (в тому*

числі з урахуванням антикорупційної спрямованості), прав, свобод і законних інтересів осіб через встановлення системи дозволів, обмежень та заборон.

Слід звернути увагу і на ознаки, що характеризують правовий режим воєнного стану як умову застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, а також дозволяють відобразити його дійсний ресурс:

– *особлива мета встановлення відповідного правового режиму.* За нормативними положеннями, загальна мета запровадження воєнного стану полягає у відверненні загрози, відсічі збройної агресії та забезпеченні національної безпеки, усуненні загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності. Відповідно до Закону України від 21.06.2018 р. «Про національну безпеку України», національна безпека України – це «захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз» [25]; загрози національній безпеці України – це «явища, тенденції і чинники, що унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України» [26]. Зазначений нормативно-правовий акт містить визначення низки інших важливих понять (наприклад, «воєнна безпека», «громадська безпека і порядок», «державна безпека», «збройний конфлікт» та ін.), що дає можливість з'ясувати їх сутність і зміст. Звертаючи увагу на документ, що визначає актуальні загрози національній безпеці України та відповідні цілі, завдання, механізми захисту національних інтересів України та є основою для планування і реалізації державної політики у сфері національної безпеки – Стратегію національної безпеки України (затверджену Указом Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020) [27], можна помітити пов'язаність національних інтересів із антикорупційним спрямуванням. Зокрема, передбачено перелік пріоритетів національних інтересів України та забезпечення національної безпеки, реалізація яких буде забезпечуватись через ... «захист особи, суспільства та держави від

правопорушень, зокрема корупційних, забезпечення відновлення порушених прав, відшкодування заподіяної шкоди». Також визначено, що «корупція перешкоджає виведенню української економіки з депресивного стану, унеможлиблює її стале і динамічне зростання, підвищує уразливість до загроз, підживлює кримінальне середовище». З метою реалізації конституційних принципів індивідуальної юридичної відповідальності та невідворотності покарання на державу покладаються обов'язки «утверджувати принцип нульової толерантності до корупції, забезпечувати ефективну діяльність органів, які запобігають корупції та протидіють корупційним правопорушенням». Таким чином, варто комплексно розглядати мету запровадження правового режиму воєнного стану, яка направлена на захист і забезпечення національних інтересів (у складі яких можна виокремити антикорупційну спрямованість);

– *імперативний метод правового регулювання правового режиму воєнного стану*. Цей метод полягає у категоричній та детальній регламентації поведінки учасників правових відносин. Правовий режим воєнного стану регламентується та регулюється саме в імперативному порядку (безпосередньо процедура введення воєнного стану встановлюється законодавством). Всі правила, норми, заборони поширюються на визначене коло осіб і є обов'язковими до виконання. У цьому випадку не допускаються диспозитивні варіанти поведінки осіб, зокрема їх вибір чи бажання у виконанні режимних правил;

– *нормативне закріплення* (на рівні законодавчих та підзаконних актів) *правил поведінки, що є обов'язковими для всіх* (фізичних осіб, юридичних осіб, державних органів та їх посадових осіб). Окрім того, нормативно можуть встановлюватись і алгоритми, як діяти в тій чи іншій ситуації (так звані «режимні правила»). Всі нормативні акти, які визначають особливості правового режиму воєнного стану, заходи, які запроваджуються, повноваження

державних органів тощо становлять єдину систему, що характеризується наявністю внутрішніх та зовнішніх зв'язків;

– *формування системи органів публічної адміністрації* (як з існуючих, так і створення нових, що передбачено спеціальним законодавством – наприклад, військові адміністрації). На такі органи покладається завдання щодо здійснення і забезпечення мети адміністративно-правового режиму, надаються повноваження у сфері публічного адміністрування та контролю за дотриманням режимних правил;

– *визначення просторово-часових меж дії правового режиму воєнного стану*. Відповідно до нормативних положень, воєнний стан може вводиться в Україні (мова йде про всю територію країни), або в окремих її місцевостях. Законодавчих вимог щодо строкових обмежень (граничних показників) не передбачено, що є цілком логічним через екстраординарність підстав для запровадження правового режиму воєнного стану. За встановленою процедурою, у разі прийняття рішення щодо необхідності введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях Президент України видає указ про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях і негайно звертається до Верховної Ради України щодо його затвердження та подає одночасно відповідний проєкт закону. У зазначеному нормативно-правовому акті (Указ Президента України) і визначаються межі території, на якій вводиться воєнний стан, час введення і строк, на який він вводиться. До того ж, строк дії правового режиму воєнного стану може бути продовжено або припинено. Воєнний стан на всій території України або в окремих її місцевостях припиняється після закінчення строку, на який його було введено. До закінчення строку, на який було введено воєнний стан, та за умови усунення загрози нападу чи небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності Президент України може прийняти указ про скасування воєнного стану на всій території України або в окремих її місцевостях, про що має бути негайно оголошено через медіа;

– *встановлення відповідальності за порушення «режимних» норм.* Закон України від 12.05.2015 р. «Про правовий режим воєнного стану» містить досить узагальнену норму, відповідно до якої «особи, винні у порушенні вимог або невиконанні заходів правового режиму воєнного стану, притягаються до відповідальності згідно із законом», що обумовлюється складністю визначення всіх можливих випадків і підстав притягнення до відповідальності. Тому можна вести мову про наявність підстав у чинному законодавстві для притягнення до кримінальної відповідальності (наприклад, ст. 432, 433 435-1 Кримінального кодексу України), до адміністративної відповідальності (наприклад, гл. 13-Б Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КпАП України), до дисциплінарної відповідальності (за протиправні дії, пов’язані із невиконанням або неналежним виконанням службових обов’язків), а також для відшкодування шкоди, у випадку її завдання. Якщо ж звертати увагу на застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов’язаним із корупцією, то відповідальність за їх вчинення передбачена у главі 13-А КпАП України, яка має назву «Адміністративні правопорушення, пов’язані з корупцією»;

– *можливість тимчасового обмеження прав і свобод людини і громадянина та законних інтересів юридичних осіб, в тому числі шляхом запровадження спеціальних заходів.* Однак такі обмеження, їх зміст, суб’єктна спрямованість мають бути чітко визначені законодавством та не суперечити положенням Конституції України. Щодо обмежень, пов’язаних із запобіганням корупції, їх перелік передбачений відповідним законом – Законом України від 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції» у розділі IV «Запобігання корупційним та пов’язаним з корупцією правопорушенням».

Таким чином, підсумовуючи, слід зазначити, що правовий режим воєнного стану (як умова застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов’язаним із корупцією) – це комплексний адміністративно-правовий режим, запроваджений у зв’язку із

зовнішньою збройною агресією, що передбачає особливий порядок регулювання суспільних відносин, спрямований на забезпечення національної безпеки (в тому числі з урахуванням антикорупційної спрямованості), прав, свобод і законних інтересів осіб через встановлення системи дозволів, обмежень та заборон. До ознак, що характеризують правовий режим воєнного стану як умову застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, можна віднести такі: 1) особлива мета встановлення відповідного правового режиму; 2) імперативний метод правового регулювання правового режиму воєнного стану; 3) нормативне закріплення (на рівні законодавчих та підзаконних актів) правил поведінки, що є обов'язковими для всіх (фізичних осіб, юридичних осіб, державних органів та їх посадових осіб); 4) формування системи органів публічної адміністрації (як існуючих, так і створення нових, що передбачено спеціальним законодавством); 5) визначення просторово-часових меж дії правового режиму воєнного стану; 6) встановлення відповідальності за порушення «режимних» норм; 7) можливість тимчасового обмеження прав і свобод людини і громадянина та законних інтересів юридичних осіб, в тому числі шляхом запровадження спеціальних заходів.

1.2 Дослідження обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в Україні в адміністративно-правовій науці

Обмеження у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, як один із складових елементів загальнонаціональної антикорупційної політики держави є предметом пильної уваги вчених-адміністративістів. Науковці вивчають ці обмеження, щоб з'ясувати їх ефективність, виявити можливі прогалини в законодавстві та розробити рекомендації для покращення застосування антикорупційних заходів. Проте введення правового режиму воєнного стану на території України актуалізує

необхідність таких досліджень з урахуванням сучасних реалій та викликів. Абсолютно справедливо, що «в умовах повномасштабної війни проблема корупції набула характеру екзистенційної проблеми, позаяк впливає на стійкість та обороноздатність нашої держави, рівень підтримки нашими партнерами на всіх рівнях, іміджеві характеристики України» [28, с. 82]. Окремої наукової праці, присвяченої дослідженню обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану наразі немає, однак це не означає відсутність фокусу уваги вчених на окремих елементах такого напрямку превентивної діяльності. Тому можна вести мову про відносне формування *двох умовних векторів* у сфері наукових досліджень із зазначеного питання: *1) дослідження особливостей та специфіки правового режиму воєнного стану та 2) дослідження «антикорупційних обмежень», особливостей їх застосування, їх зміст та характеристика*. Синергія цих двох векторів дозволить дослідити і з'ясувати специфіку застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану, виявити можливі проблеми правозастосування, простежити тенденції на майбутнє, сформулювати пріоритети для подальших наукових пошуків.

Слід приділити увагу кожному із означених векторів, адже дослідження обмежень, що застосовуються для запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, під час воєнного стану, є важливою частиною всього комплексного масиву адміністративно-правової науки. Якщо виокремлювати дослідження, пов'язані із науковою характеристикою особливостей та специфіки правового режиму воєнного стану, варто зазначити, що такі роботи в Україні формувались задовго до 2022 р. і пізніше, коли відповідна тематика стала «науковим мейнстрімом» через повномасштабне вторгнення країни-агресора. Наприклад, питання політико-правових засад протидії корупції, політико-правових засад забезпечення національної безпеки України віднесені до Основних наукових напрямів та

найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук Національної академії наук України на 2019-2023 роки (Постанова Президії Національної академії наук України від 30.01.2019 р. [29]), а також постійно у центрі уваги у тематичних планах фундаментальних досліджень наукових установ Національної академії правових наук України [30]. А також у наукових роботах корупція часто аналізується як одна із загроз національній безпеці України, що набуває особливої актуальності в умовах воєнного стану. Так В.В. Сокурєнко зазначає, що «на державному рівні корупція прямо чи опосередковано визнається однією з реальних загроз національній безпеці України: 1) у сфері державної безпеки через її поширення в органах державної влади та зрощення бізнесу і політики; 2) у внутрішньополітичній сфері через порушення з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування Конституції і законів України, прав і свобод людини і громадянина; 3) в економічній сфері через переважання в діяльності управлінських структур особистих, корпоративних, регіональних інтересів над загальнонаціональними» [31, с. 103-104], із чим слід цілком погодитись.

Насамперед, можна виокремити групу наукових робіт, присвячених дослідженням різних аспектів правових режимів, в тому числі надзвичайних правових режимів, а серед них – фрагментарна увага приділяється і правовому режиму воєнного стану, наприклад, роботи В.Я. Настюка, В.В. Белєвцевої «Адміністративно-правові режими в Україні» (2009 р.) [32], С.О. Кузніченка «Надзвичайні адміністративно-правові режими: зарубіжний досвід та українська модель» (2011 р.) [33], Т.П. Мінки «Онтологічна характеристика правового режиму» (2012 р.) [34], Н.В. Коваленко «Поняття та ознаки адміністративно-правового режиму» (2020 р.) [35], А.С. Славко «Типологія адміністративно-правових режимів» (2020 р.) [36], О.А. Гусар, О.П. Мандрики, М.І. Рустомової «Законодавче забезпечення адміністративно-правових режимів» (2020 р.) [37], монографія за загальною редакцією М.В. Афанасьєвої «Права людини в особливих правових режимах: досвід України» (2022 р.) [38]

та ін. Результати цих наукових робіт дозволяють глибше зрозуміти як загальні, так і специфічні аспекти правових режимів, а також їх вплив на суспільство та державу у цілому. У світлі сучасних викликів, таких як повномасштабні війни, тероризм, екологічні катастрофи, вчені шукають способи адаптації правових режимів до нових умов. В той же час, наукові роботи українських вчених, які присвячені питанням воєнного стану, дозволяють ґрунтовніше зрозуміти специфіку воєнного стану, його правове регулювання та соціальні наслідки. Вони також сприяють розробці ефективних механізмів правового регулювання в умовах військових конфліктів та криз.

В наявності наукові роботи, присвячені питанням безпосередньо воєнного стану. У цьому контексті варто погодитись із В.П. Ковалем, що «увага науковців, практиків, громадських діячів, службовців, цивільного населення до проблем воєнного стану викликана розумінням необхідності створення ефективних механізмів забезпечення воєнної безпеки в умовах сучасної геополітичної ситуації, стабільності соціальних систем та відверненням, а також подоланням тих глобальних та регіональних загроз, які останнім часом пронизують усе міжнародне співтовариство та посягають на функціонування правових інститутів в усіх сферах життєдіяльності суспільства, а також у сфері національної безпеки та оборони» [39, с. 135-136]. Це висловлювання підкреслює, що відповідь на виклики сучасної геополітичної обстановки вимагає не лише військових рішень, а й глибокого наукового аналізу соціальних, правових та політичних аспектів, що впливають на національну безпеку та оборону. Такий підхід дозволяє створити більш стійкі та адаптивні системи, які можуть ефективно протистояти не лише поточним, а й майбутнім загрозам. В.О. Голуб у дисертації «Становлення та розвиток інституту адміністративно-правового режиму воєнного стану» (2017 р.) [40] всебічно висвітлює теоретичні проблеми та суспільно-політичну роль адміністративно-правового режиму воєнного стану; визначає сутність та зміст адміністративно-правового режиму воєнного стану, його місце в системі правових та надзвичайних адміністративно-правових режимів; проводить історико-

правовий аналіз становлення та розвитку інституту адміністративно-правового режиму воєнного стану з часу виникнення у пізньому середньовіччі до часу написання роботи; досліджує юридичний порядок введення, продовження та скасування адміністративно-правового режиму воєнного стану в Україні та відповідні надзвичайні адміністративно-правові режими у зарубіжних державах; характеризує правовий статус суб'єктів, діяльність яких направлена на забезпечення адміністративно-правового режиму воєнного стану; формулює пропозиції щодо уточнення низки нормативних актів, які регулюють адміністративно-правовий режим воєнного стану та діяльність суб'єктів щодо його забезпечення.

Монографія С.О. Кузніченка та В.О. Голуба «Воєнний стан: закордонний досвід та українська модель (досвід комплексного дослідження)» (2019 р.) [41] присвячена аналізу теоретичних розробок нормативно-правового регулювання інституту адміністративно-правового режиму воєнного стану; дослідженню питань нормативно-правового регулювання інституту адміністративно-правового режиму воєнного стану, спеціальних правових механізмів регулювання суспільних відносин, що виникають у надзвичайних ситуаціях, а також механізмів створення комплексного міжгалузевого правового інституту воєнного стану та використання правових засобів, направлених на ефективну організацію діяльності органів публічної адміністрації у незвичайних (надзвичайних) умовах збройного конфлікту та воєнних загроз. В окремому підрозділі автори аналізують обмеження прав і свобод громадян в умовах дії адміністративно-правового режиму воєнного стану. Зазначена монографія є науковою роботою, в якій визначено особливості воєнного стану з різних перспектив, включаючи міжнародний досвід та специфіку в українському контексті, що є корисним ресурсом для вивчення питань, пов'язаних з воєнним станом, його правовим регулюванням, історичною складовою, соціально-економічними наслідками, а також впливом на права людини та громадянські свободи.

Воєнний стан як особливий правовий режим (зокрема теоретичний та практичний аспекти) аналізує В.П. Коваль у дисертації «Адміністративно-правовий статус військовослужбовців в Україні в умовах правового режиму воєнного стану» (2021 р.) [42], адже окремі розділи роботи присвячені загальній характеристиці особливих правових режимів та питанням воєнного стану як одного з різновидів особливих правових режимів. Теоретичні аспекти включають аналіз концептуальних основ воєнного стану, його правової природи та місця в системі права. Також обговорюються теорії, що лежать в основі введення та функціонування правового режиму воєнного стану. Практичні аспекти охоплюють дослідження реальних випадків застосування воєнного стану, його вплив на адміністративні процедури та управління військовими силами, а також аналіз змін у статусі військовослужбовців.

Автори монографії «Адміністративне право та адміністративний процес України в умовах воєнного стану» (2023 р.) [43] подають розширений авторський курс адміністративного права та адміністративного процесу України в умовах воєнного стану, де за основу взято теоретичні положення та практику діяльності публічної адміністрації, що відповідає цінностям людиноцентристської теорії, коли публічна адміністрація має організувати та забезпечити оборону Вітчизни, права, свободи й інтереси приватних громадян та правопорядок в умовах воєнного стану. Адміністративне право та адміністративний процес в умовах воєнного стану в Україні мають вирішальне значення для забезпечення безпеки та стабільності в країні. Вони повинні бути адаптовані до особливостей ситуації та забезпечувати ефективну роботу владних органів у кризових умовах.

У збірнику наукових праць «Правова система України в умовах воєнного стану» (2022 р.) [44] акумульовано результати досліджень з питань функціонування правової системи України в умовах воєнного стану. Пошуки вчених спрямовані на визначення особливостей взаємодії правової держави, громадянського суспільства та особи в період дії воєнного стану в Україні. Вони аналізують правові аспекти воєнного стану, його вплив на права і свободи

громадян, на діяльність судової системи, на правоохоронні органи та інші аспекти. Особливу увагу приділено концепції державного суверенітету в аспекті зовнішньої агресії, взаємодії органів влади та інститутів громадянського суспільства в умовах війни та післявоєнний час, охороні та захисту прав людини.

У дисертаціях також проводиться дослідження окремих питань правового режиму воєнного стану. Наприклад, П.О. Давиденко у роботі «Механізм забезпечення конституційних прав людини в умовах воєнного стану» (2023 р.) [45] окремий розділ присвячує теоретичним аспектам проблематики воєнного стану, зокрема аналізує поняття та особливості воєнного стану в системі загальнонаціональних особливих (надзвичайних) правових режимів; обґрунтовує правомірність обмеження прав людини в умовах воєнного стану; характеризує обмеження прав людини через застосування заходів воєнного стану.

Д.Б. Ступак у дисертації «Адміністративно-правове забезпечення правового режиму воєнного стану» (2023 р.) [46] досліджує теоретико-правові засади правового режиму воєнного стану в Україні (а саме аналізує теоретико-правові засади особливих адміністративно-правових режимів в Україні; визначає поняття та загальну характеристику правового режиму воєнного стану в Україні; проводить порівняльно-правову характеристику правових режимів антитерористичної операції та операції Об'єднаних сил в Україні; приділяє увагу зарубіжному досвіду адміністративно-правового забезпечення особливих правових режимів), а також з'ясовує особливості адміністративно-правового забезпечення правового режиму воєнного стану в Україні (формулює поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення правового режиму воєнного стану в Україні; характеризує адміністративно-правове регулювання правового режиму воєнного стану в Україні; визначає суб'єктів адміністративно-правового забезпечення правового режиму воєнного стану в Україні; досліджує інструменти адміністративно-правового забезпечення правового режиму воєнного стану в умовах російської військової агресії).

Наукова публіцистика також не залишає поза увагою питання, пов'язані з характеристикою правового режиму воєнного стану. Це включає аналіз правових норм, що регулюють воєнний стан, обговорення обмежень прав та свобод громадян, а також розгляд управлінських та соціальних аспектів такого режиму. Автори науково-публіцистичних робіт намагаються зробити цю тему доступною для широкого кола читачів, пояснюючи складні юридичні поняття простою мовою та висвітлюючи актуальні приклади з різних країн. Завдяки науковим публікаціям можна отримати доступ до актуальних відомостей, результатів досліджень, теоретичних концепцій та поглядів провідних вчених у галузі права. Крім того, наукова публіцистика забезпечує критичний огляд законодавства та його відповідність міжнародним нормам, допомагає виявити прогалини в законодавстві та запропонувати шляхи їх вирішення. Таким чином, вона сприяє покращенню правового регулювання правового режиму воєнного стану, допомагає розробці нових методів та підходів до цієї проблематики.

В якості прикладу можна навести результати дослідницької роботи таких вчених, а саме: А.Т. Комзюк, М.А. Комзюк, Є.А. Липій «Адміністративно-правовий режим воєнного стану, введеного в Україні у зв'язку з московською військовою агресією» (2022 р.) [47], С.В. Кулик «Правовий режим воєнного стану: теоретико-методологічні аспекти» (2022 р.) [48], Л.Є. Кисіль «Режим воєнного стану в Україні: адміністративно-правові аспекти» (2022 р.) [49], В.О. Басс, Т.Г. Корж-Ікаєва «Правовий режим воєнного стану та його адміністративно-правове забезпечення в умовах повномасштабного збройного конфлікту в Україні» (2023 р.) [50], М.М. Прохоренко «Еволюція поглядів на адміністративно-правове забезпечення правового режиму воєнного стану в Україні» (2023 р.) [51], О.І. Остапенко, О.І. Баїк «Про воєнний стан як особливий вид адміністративно-правового режиму» (2023 р.) [52], А.В. Тимошенко, О.П. Котляренко «Правовий режим воєнного стану: основні аспекти та його вплив на права і свободи громадян» (2023 р.) [53], В.Й. Пашинський, Д.Б. Ступак «Система законодавства з регулювання адміністративно-правового режиму воєнного стану» (2023 р.) [54] та ін.

У тезах доповідей науковці також зупиняються на правових аспектах воєнного стану, які є важливими для розуміння того, як держава може реагувати на загрози національній безпеці, зберігаючи при цьому дотримання прав і свобод людини та законності під час військових конфліктів, наприклад: І.Г. Богатюк «Воєнний стан: особливості правового режиму» (2022 р.) [55], В.В. Лобко «Захист національної безпеки як підстава для обмеження прав фізичних та юридичних осіб в умовах воєнного стану» (2023 р.) [56], Р.В. Іванюк «Обмеження прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану» (2024 р.) [57] та ін.

Окрім того, варто зауважити, що різні аспекти суспільних відносин в умовах воєнного стану останнім часом є предметом уваги на різноманітних тематичних науково-практичних заходах, зокрема на конференціях, семінарах та круглих столах, що свідчить про глибоку зацікавленість у вивченні та розумінні впливу воєнного стану на різні сфери суспільного життя. Аналіз таких аспектів допомагає формувати комплексний підхід до вирішення проблем, пов'язаних з правовим режимом воєнного стану, та розробляти пропозиції для поліпшення законодавства, соціальної політики, та інших важливих секторів, наприклад: науково-практичний онлайн-захід «Наукові проблеми запровадження правового режиму воєнного стану в Україні: сучасний вимір» (м. Одеса, 2022 р.) [58], Всеукраїнська наукова конференція молодих вчених «Українське суспільство в умовах воєнного стану: сучасні виклики та напрямки розвитку» (м. Одеса, 2022 р.) [59], круглий стіл «Актуальні виклики адміністративної реформи в Україні в умовах воєнного стану» (м. Харків, 2022 р.) [60], круглий стіл «Трансформація законодавства в умовах воєнного стану та післявоєнного часу: стан та перспективи» (м. Харків, 2022 р.) [61], науково-практична конференція «Юридичні новели під час воєнного стану» (м. Харків, 2022 р.) [62], міжнародна науково-практична конференція «Російсько-українська війна: право, безпека, світ» (м. Тернопіль, 2022 р.) [63], всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану» (м. Хмельницький, 2023 р.) [64] та низка інших. До того

ж, слід сказати що питання, пов'язані із протидією корупції в умовах воєнного стану також детально досліджуються. Відповідна тема досить часто стає предметом обговорення на міжнародних конференціях та семінарах. Це пов'язано із тим, що воєнний стан створює умови, за яких звичайні механізми контролю можуть бути ослаблені, а це у свою чергу, збільшує ризики корупційних дій. Так, зокрема, в межах міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми протидії корупції в умовах воєнного стану» (м. Львів-Торунь, 2024 р.) [65] увага концентрувалась на питаннях порівняльно-правової характеристики боротьби з корупцією (з урахуванням досвіду країн США, Ізраїлю, Естонії та ін); правах та системі гарантій захисту викривачів корупції; загально-правовому баченні актуальних проблем боротьби з корупцією в умовах воєнного стану в Україні; впливі корупції на ефективність діяльності правоохоронних органів в умовах воєнного стану; правових питаннях боротьби з корупцією на сучасному етапі; заходах щодо запобігання корупції в ОТГ в умовах воєнного стану; корупції як екзистенційній проблемі України в умовах російської агресії та ін. Це свідчить про фокус уваги наукової спільноти на проблематиці запобігання корупції в умовах воєнного стану. Адже тема протидії корупції в умовах воєнного стану в Україні є надзвичайно актуальною, оскільки в таких умовах існує підвищений ризик зловживань через змінені правові рамки та посилення повноважень публічної адміністрації. Детальне дослідження цих питань допомагає виявити слабкі місця в антикорупційних механізмах та розробити ефективні стратегії для їх усунення. Це важливо для забезпечення прозорості, підзвітності та довіри громадян до державних інституцій, особливо в період військового конфлікту.

Другий вектор наукових досліджень, пов'язаний із запобіганням корупції, корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаним із корупцією; «антикорупційними обмеженнями», особливостями їх застосування, їх змістом та характеристикою. Враховуючи загальнодержавне значення, постійну актуальність і нагальність превенції правопорушень, пов'язаних із корупцією, перманентне внесення змін до антикорупційного законодавства, цей предмет

дослідження знайшов відображення у відповідних тематичних роботах. Наприклад, можна помітити що у дисертаціях різних років увага приділяється адміністративно-правовим засадам боротьби, запобігання корупції, актуальним проблемам у цій сфері, з урахуванням норм законодавства, що було чинним на момент підготовки і написання робіт (результати досліджень таких авторів як О.В. Терещук (2000 р.) [66], Р.М. Тучак (2007 р.) [67], В.М. Гаращук (2010 р.) [68], В.Д. Гвоздецький (2015 р.) [69], Т.В. Хабарова (2017 р.) [70], Е.Б. Подоляк (2017 р.) [71], В.Е. Гедульянов (2020 р.) [72], О.П. Мусієнко (2017 р.) [73], Ю.В. Дем'янчук (2020 р.) [74] та ін.). О.Ю. Василенко у дисертації «Адміністративно-правові засади запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням» (2023 р.) [75] комплексно досліджує адміністративно-правові засади запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням, їх сучасного стану та можливостей вдосконалення з урахуванням практики правозастосування та зарубіжного досвіду, проте без врахування особливостей, пов'язаних із правовим режимом воєнного стану. В.А. Приймак у дисертації «Організаційно-правові засади запобігання корупції в органах військового управління» (2024 р.) [76] досліджує не лише теоретичні питання, пов'язані із запобіганням корупції, а й з'ясовує особливості такого виду превентивної діяльності в конкретно визначеній сфері (сфері військового управління), що актуалізує результати роботи в умовах воєнного стану. Варто підкреслити, що дослідження, які охоплюють не тільки теоретичні аспекти запобігання корупції, але й зосереджують увагу на практичних особливостях її превентивної діяльності в специфічних сферах, таких як військове управління, є вкрай важливими, оскільки корупція у військовому управлінні може мати серйозні наслідки для національної безпеки та обороноздатності країни. Вони (наукові дослідження) дозволяють не тільки зрозуміти загальні принципи запобігання корупції, але й адаптувати ці принципи до унікальних умов, які існують в умовах воєнного стану. Такий підхід сприяє розробці більш цілеспрямованих та ефективних механізмів, які можуть бути застосовані для

зміцнення інтегритету та зменшення ризиків корупції в критично важливих секторах.

У навчальній літературі тематика запобігання корупції, яку активно висвітлюють вчені, також не залишається поза увагою. Вона охоплює широкий спектр питань, від теоретичних основ до практичних заходів боротьби з корупцією (наприклад, навчальний посібник С.М. Клімової, Т.В. Ковальнової «Організація запобігання та протидії корупції в Україні» [77], навчальний посібник І.С. Бондар, В.Г. Горник, С.О. Кравченко, В.В. Кравченко «Антикорупційна політика та запобігання корупції в публічному управлінні» [78], навчальний посібник за редакцією Б.М. Головкіна, С.Ю. Лукашевича «Правові основи запобігання та боротьби із корупцією» [79], практичний посібник за редакцією О.М. Костенка «Судовий розгляд справ про правопорушення, пов'язані з корупцією» [80], підручник за редакцією Б.М. Головкіна «Запобігання корупції» [81] тощо).

Варто відзначити і проведення спеціалізованих науково-практичних заходів, центральним питанням яких також було визначено антикорупційну превенцію. Такі науково-практичні ініціативи сприяють підвищенню обізнаності та розумінню антикорупційних механізмів, а також утворюють платформу для обміну досвідом та кращими практиками щодо протидії корупційним проявам (наприклад, міжнародна науково-практична конференція «Особливості застосування антикорупційного законодавства: від розслідування до вироку суду» (м. Харків, 2019 р.) [82], науково-практичний онлайн круглий стіл «Запобігання корупції у приватному секторі» (м. Харків, 2020 р.) [83], міжнародна науково-практична конференція «Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі» (м. Київ, 2022 р.) [84] та ін.).

Враховуючи роль, зміст і значення спеціального законодавства у сфері запобігання корупції, слід також брати до уваги і положення науково-практичних коментарів до відповідних «антикорупційних» законів різних часових періодів, які містять глибокий аналіз нормативних положень, пропонують інтерпретації та роз'яснення для їх правильного застосування

(наприклад, науково-практичні коментарі за редакцією М.І. Хавронюка [⁸⁵, ⁸⁶], В.О. Шамрай [⁸⁷], В.В. Коваленка [⁸⁸], Л.Л. Лазебного [⁸⁹], Т.О. Коломоєць, В.К. Колпакова [⁹⁰] та ін.).

В той же час, предмет дослідження, зорієнтований на обмеження у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану, вимагає концентрації уваги на результатах досліджень, що стосуються саме цих обмежень. Наприклад, К.В. Берднікова у дисертації «Адміністративна відповідальність за порушення встановлених заборон та обмежень в сфері запобігання корупції в Україні» (2016 р.) [⁹¹] аналізує теоретико-правові основи адміністративної відповідальності за порушення встановлених заборон та обмежень у сфері запобігання корупції; детально визначає особливості такої відповідальності (із акцентом на склади адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією; особливості провадження в адміністративних справах, пов'язаних із порушенням встановлених антикорупційних заборон та обмежень; проблеми розвитку антикорупційного законодавства в Україні та засади застосування встановлених заборон та обмежень, спрямованих на запобігання корупції); досліджує світову практику протидії корупції та її вплив на тенденції розвитку антикорупційного законодавства в Україні. Т.О. Коломоєць, Р.О. Кукурудз, С.М. Кушнір у науково-практичному нарисі «Обмеження для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, як засіб запобігання виникненню конфлікту приватного та публічного інтересів: правовий аспект» (2019 р.) [⁹²] подають аналіз базових доктринальних, нормативних положень з питань «спеціальних обмежень», встановлених для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, із акцентом уваги на специфіку нормативного визначення засад використання ресурсів окремих різновидів таких обмежень в аспекті запобігання виникненню конфлікту приватного та публічного інтересів. Досить комплексно досліджує обмеження та заборони як засоби запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, у діяльності

державних службовців О.М. Шимон у своїй дисертації (2020 р.) [93], приділяючи увагу загально-теоретичним та історико-правовим аспектам обмежень та заборон як засобів запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, у діяльності державних службовців; детальній правовій характеристиці кожного із обмежень, визначеного у спеціальному антикорупційному законодавстві; основним напрямкам удосконалення правового регулювання та застосування обмежень і заборон як засобів запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією. Також свої наукові інтереси у досліджуваній тематиці стосовно антикорупційних обмежень реалізовували С.С. Серьогін (щодо механізмів протидії та обмежень корупції в органах публічної влади) [94], О.Г. Бондарчук (щодо правових обмежень, пов'язаних з проходженням державної служби в пенітенціарних установах, спрямованих на протидію корупції за законодавством України) [95], Т.О. Коломоєць (щодо якості понятійно-термінологічної складової антикорупційного законодавства у частині закріплення обмежень та заборон) [96], Ю.Б. Ірха (щодо поняття, сутності та ролі правових заборон і обмежень у запобіганні та протидії корупції в Україні) [97], М.Г. Вербенський, В.О. Рядінська, Ю.Б. Ірха, А.І. Хальота, С.М. Пантелеєв, І.В. Опришко, В.А. Мацько (щодо антикорупційних заборон та обмежень в діяльності Національної поліції України) [98] та ін.

Досить часто у наукових роботах аналізу підлягає якийсь один вид «антикорупційних» обмежень. Наприклад:

– обмеження щодо одержання подарунків (роботи Т.О. Коломоєць [99], В.М. Киричко [100], О.О. Дудорова та Р.О. Мовчан [101], О.А. Лупало [102], О.М. Окопник [103], А. Є. Плетнєвої [104], О.З. Гладуна, К.І. Годуєвої [105], А.В. Титко [106], В.О. Рядінської, Ю.Б. Ірхи [107] та ін.);

– обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (роботи І.Й. Снігур, О.В. Мельник [108, 109], З.А. Загінєй, О.О. Кваша [110], О.М. Соловйової [111], А.Є. Іванової [112] та ін.);

– обмеження спільної роботи близьких осіб (роботи Н.В. Янюк [113], Я.О. Триньової [114], С.Ю. Бойко [115] та ін.) тощо. Однак, всі ці роботи, хоча і стосуються обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, проте жодним чином не пов'язані із особливостями їх ресурсу в умовах воєнного стану.

Водночас, варто зауважити, що в наявності результати наукових досліджень, що висвітлюють окремі аспекти, або різновиди «антикорупційних» обмежень саме в умовах воєнного стану. Так, наприклад, Т.О. Коломоєць, Д.С. Кремова у статті «Антикорупційні обмеження» для публічних службовців в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні: чи можливою є зміна «базової» нормативної моделі?» (2022 р.) [116] доводять, що для забезпечення ефективності діяльності публічних службовців, їх «максимальної» концентрації зусиль на реалізації та захисті публічних службовців впроваджено інститут «обмежень для публічних службовців», невід'ємною складовою якого є «антикорупційні обмеження для публічних службовців» як «фільтр» проти «корозії публічної влади». В Україні інститут «антикорупційних обмежень для публічних службовців» успішно використовується вже протягом тривалого часу, зазнав істотних змін у нормативно-правовому закріпленні своїх засад, зарекомендував себе як достатньо ефективний інструмент запобігання корупції у всіх її зовнішніх проявах у сфері публічної служби. Окрім того, Т.О. Коломоєць, Д.С. Кремова у своїй роботі обґрунтовують, що антикорупційні обмеження, або «такі «позбавлення», «ущемлення» не є випадковими, безмежними, суб'єктивними, дискримінаційними тощо. Їх обов'язковими ознаками є: а) об'єктивна зумовленість потребою забезпечення ефективної діяльності публічних службовців та усунення передумов для будь-яких зловживань; б) формальна визначеність; в) змістовність (свідоме утримання від певних активних дій щодо реалізації передбачених законодавством прав людини і громадянина у зв'язку із набуттям правового статусу публічного службовця). Якщо мова йде про «антикорупційні обмеження» як окремий різновид обмежень для публічних службовців (за критерієм наявності

антикорупційної спрямованості), перша ознака обмеження деталізується з акцентом на виконання ролі «фільтра» для вчинення публічним службовцем діянь (дій, бездіяльності) щодо «корозії» публічної служби, «корозії» публічної влади» [117, с. 78]. Т.О. Коломоєць, С.М. Кушнір, Д.С. Кремова у статті «Цільове подарункове обмеження» – новела вітчизняного антикорупційного законодавства України в період дії правового режиму воєнного стану» (2022 р.) [118] звертають увагу на те, що задля забезпечення релевантності положень чинного вітчизняного антикорупційного законодавства вимогам правового режиму воєнного стану в Україні, із активізацією участі публічних службовців у благодійній, волонтерській та іншій діяльності, зорієнтованій на допомогу ЗСУ та особам, постраждалим від збройної агресії України, й одержанням відповідної допомоги самими публічними службовцями у разі перебування на тимчасово окупованих територіях, у зоні бойових дій, вимушеного переміщення з місця фактичного перебування, а також для збереження й за таких умов основного призначення «подарункових антикорупційних обмежень» як «фільтра» протиправних діянь осіб, уповноважених служити публічним інтересам, законодавцем впроваджено «антикорупційну новелу» – «цільові подарункові антикорупційні обмеження». Т.О. Коломоєць у тезах доповіді «Антикорупційні нормативні новації» та їх вплив на реалізацію правового статусу публічних службовців в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні» (2022 р.) [119] доводить важливість і обґрунтованість запровадження «антикорупційних нормативних новацій», та їх практичну значущість. І.М. Шопіна у статті «Особливості запобігання корупції та підвищення доброчесності у період правового режиму воєнного стану» (2023 р.) [120] визначає особливості запобігання корупції серед військових посадових осіб та підвищення рівня їх доброчесності за умов правового режиму воєнного стану в Україні. С.А. Федчишин у матеріалах Міжнародного науково-практичного конгресу «Модифікація правообмеження публічних службовців щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності як прояв антикризового управління в умовах воєнного стану в Україні» (2024 р.) [121]

звертає увагу на те, що модифікація (пом'якшення) правообмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності стала реагуванням держави на виклики воєнного стану та спрямовувалась на сприяння публічним службовцям, які опинилися у складній матеріальній ситуації через вимушене переселення та інші обставини, у отриманні доходу для існування, а відповідно – й на запобігання відтоку кадрів із публічної служби в умовах воєнного стану.

З огляду на зазначене, є підстави для формулювання етапів дослідження обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в Україні в адміністративно-правовій науці, зокрема: 1) прелімінарний етап (1991 р. – 2014 р.) – характеризується формуванням доктринальних основ, засад щодо питань «антикорупційної» спрямованості та надзвичайних, екстраординарних правових режимів; 2) магістральний етап (2014 р. – 2022 р.), пов'язаний із безпосереднім дослідженням особливостей оновленого пакетного антикорупційного законодавства та нового закону, що закріплює засади правового режиму воєнного стану, особливостей предмету їх регулювання та практичного застосування; 3) поточний етап (2022 р. – 2024 р.) відзначається дослідженнями, що стосуються введеного на території України правового режиму воєнного стану, а також безпосереднього правозастосування норм законодавства антикорупційної спрямованості.

1.3 Нормативно-правова основа застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в Україні

Функціонування будь-якої сфери життєдіяльності завжди ґрунтується на законодавстві країни та тих нормативно-правових актах, що забезпечують відповідну правову основу для регулювання відносин між учасниками, встановлюють правила та процедури, які необхідні для організації конкретного напрямку діяльності. В.І. Риндюк зазначає, що законодавство слід розглядати як

«спосіб існування норм права у джерелах права на загальному рівні, в юридичних формах джерел права, що мають вищу юридичну силу (законодавчих актах), та на особливому рівні, в юридичних формах джерел права, що мають меншу (підзаконну) юридичну силу (підзаконні нормативно-правові акти)» [122, с. 139]. У цілому нормативно-правова основа (нормативний запас, нормативний актив, нормативна база) – це система нормативних актів, що регулює певну сферу суспільних відносин. Вона є фундаментом правової системи, без якої неможливе її функціонування та включає в себе закони, підзаконні акти, міжнародні договори, а також інші нормативні документи, які визначають права, обов'язки, відповідальність суб'єктів правовідносин. Тобто, саме законодавство виступає основою, на якій ґрунтується та здійснюється діяльність, у тому числі спеціально уповноважених суб'єктів щодо застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану; встановлюються правові підстави для застосування обмежень у зазначеній сфері, їх особливості, а також визначаються повноваження органів державної влади у цій сфері. Отже, нормативно-правова основа є невід'ємною частиною правового середовища, яка забезпечує функціонування правової системи, її стабільність та динамічність, а також гарантує захист прав і свобод особи, сприяючи розвитку суспільства і держави.

Варто зауважити, що систематичний підхід до вивчення нормативно-правової основи застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану, є необхідним з кількох важливих причин:

- 1) *надзвичайні, екстраординарні обставини*. Воєнний стан вимагає швидкого реагування на зростаючі ризики корупції, які можуть загострюватися в умовах нестабільності. Систематичне дослідження дозволяє вчасно виявляти ці ризики та оперативно на них реагувати;

2) *адаптація норм*. В умовах воєнного стану необхідно адаптувати та оновити існуючі нормативно-правові акти, що регулюють механізми запобігання і протидії корупції, для підвищення їх ефективності;

3) *захист державних ресурсів*. Вивчення нормативно-правової основи допомагає забезпечити належний контроль за використанням бюджетних коштів та інших ресурсів, що особливо важливо під час воєнних дій;

4) *створення довіри до державних інституцій*. Систематичне дослідження норм антикорупційного законодавства та неухильне їх дотримання сприяє підвищенню довіри суспільства до владних структур, що є критично важливим в умовах війни;

5) *розробка рекомендацій*. Завдяки систематичному аналізу можливо сформулювати рекомендації для органів влади щодо вдосконалення механізмів запобігання, виявлення та реагування на корупційні правопорушення.

Відтак, систематичний підхід до вивчення цієї проблематики, не лише сприяє виявленню та запобіганню корупційним проявам, але й забезпечує належний рівень правопорядку та безпеки держави, захист суспільства і підтримку демократичних цінностей в Україні в умовах воєнного стану.

Таким чином, нормативно-правова основа застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану вимагає глибокого дослідження і аналізу національного законодавства, міжнародних стандартів та практики застосування у відповідній сфері відносин.

Нормативно-правову основу застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану становить сукупність всіх нормативно-правових актів, які містять норми права, що визначають особливості застосування відповідних превентивних інструментів. Для полегшення сприйняття всього масиву нормативно-правових актів у відповідній сфері, варто їх умовно розділити на групи: акти національного законодавства та акти міжнародного законодавства. Такий поділ дозволить краще зрозуміти національні та міжнародні правові

норми, а також забезпечить більшу ясність у вивченні та застосуванні законодавства. Групу актів національного законодавства також варто відобразити через сукупність двох складових: 1) нормативно-правові акти, що визначають особливості правового режиму воєнного стану та 2) нормативно-правові акти, які визначають застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією. Варто детальніше охарактеризувати елементи кожної із виокремлених груп.

Аналізуючи нормативно-правову основу застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану, необхідно також враховувати положення Закону України від 24.08.2023 р. «Про правотворчу діяльність» [123], який визначає законодавство України як взаємопов'язану та упорядковану система нормативно-правових актів України і чинних міжнародних договорів; та відносить до переліку: 1) Конституцію України – Основний Закон України; 2) закони; 3) підзаконні нормативно-правові акти (постанови Верховної Ради України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, накази міністерств, акти інших державних органів, постанови Верховної Ради Автономної Республіки Крим, постанови Ради міністрів Автономної Республіки Крим, накази міністерств Автономної Республіки Крим, розпорядження голів місцевих державних адміністрацій, накази керівників структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій, акти органів місцевого самоврядування).

Якщо вести мову про акти національного законодавства, що визначають особливості правового режиму воєнного стану, перш за все, слід звернути увагу на Конституцію України. Основний Закон держави визначає загальні принципи, засади реалізації прав і свобод людини і громадянина, в тому числі і в умовах воєнного стану, а також встановлює перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які не можуть бути обмежені (ст. 64). Конституцією України також врегульовано: питання виконання повноважень Верховною Радою України під час дії воєнного стану (ст. 83, 85); визначення виключно на

рівні законів України правового режиму воєнного стану (ст. 92); обсяг повноважень Президента України в умовах воєнного стану (ст. 106); заборона зміни Конституції України під час дії воєнного стану (ст. 157). Норми Конституції України є нормами прямої дії, застосовуються безпосередньо, а положення інших нормативно-правових актів не мають їм суперечити.

Норми законів України містять більш деталізовані положення з приводу особливостей правового режиму воєнного стану. Наприклад, Закон України від 12.05.2015 р. «Про правовий режим воєнного стану» [124] визначає поняття воєнного стану та його правову основу; порядок введення, припинення та скасування воєнного стану; перелік заходів, які запроваджуються або застосовуються (і які цілком обґрунтовано можна віднести до категорії обмежень). Окрім того, на рівні зазначеного нормативно-правового акта передбачено особливості здійснення органами державної влади та органами місцевого самоврядування повноважень; дії нормативно-правових актів; діяльності судів, органів та установ системи правосуддя тощо. На додаток, варто звернути увагу на безпосередній зв'язок положень Закону України від 12.05.2015 р. «Про правовий режим воєнного стану» в окремій частині із антикорупційним законодавством, зокрема щодо особливостей призначення посадових осіб на державну службу; проведення спеціальної перевірки; специфіки призначення на посади, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, або на посади з підвищеним корупційним ризиком, перелік яких затверджується Національним агентством з питань запобігання корупції.

Низку важливих для розуміння і сприйняття понять визначає Закон України від 06.12.1991 р. «Про оборону України» [125], а саме: оборона України, бойовий імунітет, план оборони України, обороноздатність держави, збройна агресія, особливий період, воєнний стан, військове командування, органи військового управління, бойові дії, воєнні дії тощо. До того ж, закріплено основи оборони України; особливості підготовки держави до оборони, відсічі збройній агресії проти України; повноваження органів державної влади,

основні функції та завдання органів військового управління, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, обов'язки посадових осіб, права та обов'язки громадян України у сфері оборони.

Законом України від 03.02.2015 р. «Про військово-цивільні адміністрації» [126] визначено організацію, повноваження і порядок діяльності військово-цивільних адміністрацій, що утворюються як тимчасовий вимушений захід з елементами військової організації управління для забезпечення безпеки та нормалізації життєдіяльності населення в районі відсічі збройної агресії російської федерації, що не має на меті зміни та/або скасування конституційно закріпленого права територіальних громад на місцеве самоврядування.

Щодо підзаконних актів у сфері закріплення нормативних особливостей правового режиму воєнного стану, варто перш за все, назвати Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 р. № 64/2022 правового режиму воєнного стану [127], яким визначено підставу і початок введення воєнного стану, повноваження військового командування разом з військовими адміністраціями, органів виконавчої влади, правоохоронних органів за участю органів місцевого самоврядування. Також слід брати до уваги Укази Президента, якими продовжується строк дії воєнного стану в Україні. На додаток, до підзаконних актів у сфері закріплення нормативних особливостей правового режиму воєнного стану належать Постанови Верховної Ради України (наприклад, «Про деякі питання здійснення парламентського контролю з питань отримання і використання міжнародної матеріально-технічної допомоги під час дії воєнного стану» від 16.07.2024 р. № 3851-IX [128], «Деякі питання бронювання військовозобов'язаних під час воєнного стану» від 05.06.2024 р. № 650 [129], «Щодо підтримки оборонно-промислового комплексу України в умовах воєнного стану» від 21.09.2023 р. № 3388-IX [130]) та Постанови Кабінету Міністрів України (як приклад – «Про затвердження Порядку організації взаємодії центральних органів виконавчої влади, інших державних органів щодо залучення, отримання, передачі, обліку, моніторингу та контролю

за використання міжнародної військової допомоги для задоволення потреб сил безпеки і сил оборони у період воєнного стану» від 13.02.2024 р. № 168 [131], «Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану» від 05.09.2023 р. № 953 [132], «Деякі питання оплати праці працівників державних органів та органів місцевого самоврядування під час воєнного стану» від 25.04.2023 р. № 391 [133], «Деякі питання фінансування соціальних послуг під час дії воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях» від 07.07.2022 р. № 784 [134], «Питання запровадження та забезпечення здійснення заходів правового режиму воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 р. № 181-р [135] та ін.). Окрім того, варто брати до уваги і нормативні акти окремих органів публічного адміністрування, зокрема Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, Національної поліції України, Служби безпеки України тощо.

Отже, акти національного законодавства, що визначають особливості правового режиму воєнного стану в Україні, включаючи: обмеження окремих прав і свобод громадян; порядок введення та скасування воєнного стану; повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування під час воєнного стану; особливості діяльності підприємств, установ, організацій під час воєнного стану тощо, створюють правову основу для введення воєнного стану в Україні, забезпечуючи захист національної безпеки і оборони країни, а також є важливими для ефективного реагування на виклики, які виникають у результаті військових дій.

Щодо нормативно-правових актів, які визначають застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, передусім, варто вести мову про Закон України від 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції» [136], який визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень. Слід зауважити, що

зазначений Закон розмежовує поняття «корупційне правопорушення» та «правопорушення, пов'язане з корупцією» (визначення цих понять закріплені у ст. 1 Закону України від 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції»). Окремий розділ (розділ IV) зазначеного закону присвячений питанням запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням і містить перелік тих обмежень, які мають відповідний превентивний характер, зокрема:

- обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища (ст. 22);
- обмеження щодо одержання подарунків (ст. 23-24);
- обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 25);
- обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування (ст. 26);
- обмеження спільної роботи близьких осіб (ст. 27). Тобто, можна вести мову про п'ять основних комплексних обмежень, закріплених на нормативному рівні і спрямованих на запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням. Проте це не означає, що порушення зазначених обмежень автоматично свідчить про вчинення адміністративного правопорушення, адже діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені законодавством заборони та обмеження, може бути підставою для кримінальної, адміністративної, дисциплінарної та/або цивільно-правової відповідальності.

Також антикорупційне законодавство містить перелік інших механізмів запобігання і протидії корупції (розділ IX Закону України від 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції»), серед яких: заборона на одержання пільг, послуг і майна органами державної влади та органами місцевого самоврядування (ст. 54); антикорупційна експертиза (ст. 55); спеціальна перевірка (ст. 56, 57, 58); ведення Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення (ст. 59); вимоги щодо прозорості та доступу до інформації (ст. 60).

Слід відзначити, що за період дії воєнного стану, до Закону України від 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції» вносились зміни, які пов'язані із нормативною регламентацією превентивних антикорупційних механізмів, і спрямовані на підвищення ефективності системи антикорупційних заходів та адаптацію їх до нових умов, наприклад:

- до абз. 1 ч. 2 ст. 23 з приводу розміру вартості «дозволених» подарунків (одноразово не більш двох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на день прийняття подарунка, а сукупно від однієї особи (групи осіб) протягом року не більше чотирьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на 1 січня року, в якому прийнято подарунки);

- доповнення ч. 2 ст. 23 абзацом п'ятим щодо винятків на які не поширюється обмеження щодо вартості подарунків (відшкодування або покриття витрат на службове відрядження, якщо таке відшкодування або покриття витрат здійснюється за рахунок коштів державного чи місцевого бюджету, коштів міжнародних міжурядових організацій, коштів міжнародної технічної допомоги, а також коштів організатора (співорганізатора) заходу, для участі в якому особа перебуває у службовому відрядженні);

- до ч. 4 ст. 23 щодо обмеження трирічним строком безпосереднього взаємозв'язку між одержанням подарунку і прийняттям рішення на користь особи, від якої цей подарунок одержано (що вважатиметься реальним конфліктом інтересів);

- до п. 2 ч. 1 ст. 25 та абз. 1 ч. 2 ст. 25 щодо роз'яснення змісту обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (вилучено положення про участь у ревізійній комісії господарської організації);

- до ч. 3 ст. 25 щодо переліку осіб, на яких не поширюється обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, в тому числі заборона займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої

діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю.

Особливістю внесення змін до Закону України від 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції» під час дії воєнного стану є те, що такі зміни вносились не лише до «тіла» закону (зокрема частини, що безпосередньо регламентує зміст обмежень, спрямованих на запобігання правопорушенням, пов'язаним із корупцією), а і до прикінцевих положень (розділ XIII) на підставі Закону України від 08.07.2022 р. «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо особливостей застосування законодавства у сфері запобігання корупції в умовах воєнного стану» [137]. Такі зміни носять тимчасовий характер (з дня введення воєнного стану на період до його припинення або скасування) і визначають такі норми у контексті «антикорупційних» обмежень:

– винятки із загального правила про відповідність подарунків загальноновизнаним уявленням про гостинність та обмеження щодо вартості подарунків (безпосередній зв'язок із здійсненням переказів для гуманітарної допомоги особам, які постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України; благодійних пожертв на користь Збройних Сил України; одержання безоплатно або за ціною, нижчою за мінімальну ринкову ціну, товарів з подальшою їх передачею у власність Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, утвореним відповідно до законів України, добровольчим формуванням територіальних громад, розвідувальним органам, правоохоронним органам (за наявності підтвердження передачі таких товарів у повному обсязі); одержання безоплатно або за ціною, нижчою за мінімальну ринкову ціну, особами, які фактично проживають на тимчасово окупованих територіях України чи на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або особами, які були змушені залишити місце свого фактичного проживання внаслідок тимчасової окупації (загрози тимчасової окупації), ведення (загрози ведення) бойових дій: послуг із проживання чи розміщення, транспортних послуг чи послуг із перевезення у зв'язку із зміною місця фактичного

проживання та/або з поверненням до місця проживання, медичних послуг, лікарських засобів, товарів, робіт або послуг, визнаних гуманітарною допомогою (за винятком транспортних засобів, інших самохідних машин і механізмів, крім легкових автомобілів, спеціально обладнаних для перевезення осіб з інвалідністю та переданих особам з інвалідністю) тощо);

– не поширення заборони займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю на державних службовців (крім державних службовців категорії «А»), посадових осіб місцевого самоврядування (крім посадових осіб, посади яких віднесені до першої - третьої категорій), якщо такі особи перебувають у відпустці без збереження заробітної плати або у разі простою, за умови що трудові договори (контракти), цивільно-правові договори про надання послуг або правочини у сфері підприємницької діяльності укладаються з юридичними особами приватного права або фізичними особами - підприємцями, стосовно яких такі державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування протягом останнього року не здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих юридичних осіб або фізичних осіб - підприємців. Такі особи зобов'язані припинити зайняття іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) чи підприємницькою діяльністю протягом 15 робочих днів з дня припинення простою або закінчення відпустки;

– правила обчислення строків щодо виконання обов'язку, передбаченого ч. 2 ст. 25 (протягом 15 робочих днів з дня припинення чи скасування воєнного стану);

– право Національного агентства з питань запобігання корупції одержувати благодійні пожертви (у тому числі гуманітарну допомогу) у вигляді товарів (майна) від проектів міжнародної технічної допомоги тощо.

Щодо питань відповідальності, то ст. 65¹ Закону України від 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції» визначено, що за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень особи притягаються до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку.

Враховуючи безпосередній зв'язок предмета дослідження саме із адміністративною відповідальністю, слід зосередитись на відповідних нормативних положеннях. Так, питання адміністративної відповідальності за правопорушення пов'язані із корупцією, врегульовані Кодексом України про адміністративні правопорушення [138] (далі – КпАП України), а саме – в окремій главі 13-А, що має назву «Адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією». Якщо співвідносити положення КпАП України та Закону України від 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції», то можна помітити, що вони не є ідентичними у частині регулювання питань обмежень, спрямованих на запобігання корупції. Зокрема, КпАП України містить такі норми:

- ст. 172⁴ «Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності» та

- ст. 172⁵ «Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків». Це, по суті, ті статті, що стосуються адміністративної відповідальності за порушення обмежень, визначених Законом України від 14.10.2014 р. «Про запобігання корупції». Опосередковано також слід звертати увагу на:

- ст. 172⁶ «Порушення вимог фінансового контролю»;
- ст. 172⁷ «Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів»;
- ст. 172⁸ «Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень»;
- ст. 172⁸⁻¹ «Порушення встановлених законом обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг»;

– ст. 172⁹ «Невжиття заходів щодо протидії корупції». У зазначених статтях адміністративна відповідальність може бути пов'язана із порушенням обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища, обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування, інших заходів запобігання корупції. Не зайвим буде нагадати також, що порушення обмежень, спрямованих на запобігання правопорушень, пов'язаних із корупцією може бути підставою для притягнення особи (окрім адміністративної) до кримінальної, цивільно-правової, дисциплінарної відповідальності.

Окрему підгрупу у структурі нормативно-правової основи застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану становлять акти Національного агентства України з питань державної служби (далі – НАДС) та Національного агентства України з питань запобігання корупції (далі – НАЗК). Так, зокрема на офіційному сайті НАДС [139] розміщений підрозділ «Нормативна база» із розподілом на групи «нормативно-правові акти» та «роз'яснення». Так само і на офіційному сайті НАЗК [140] можна знайти нормативно-правові акти, які пов'язані із застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану, а також відповідні роз'яснення та методичні рекомендації (наприклад, Методичні рекомендації щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, дотримання обмежень щодо запобігання корупції від 12.01.2024 р. № 2 [141] тощо). В якості прикладу варто звернутись до положень окремих Роз'яснень Національного агентства з питань запобігання корупції у контексті антикорупційних обмежень: Роз'яснення Національного агентства з питань запобігання корупції від 14.03.2022 р. № 6 щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно дотримання обмежень щодо запобігання корупції під час участі у обороні України [142], де зазначено, що проходження особами, зазначеними у п.1 ч. 1 ст. 3 Закону

України «Про запобігання корупції», військової служби та служби у складі Сил територіальної оборони Збройних Сил України та добровольчих формувань територіальних громад за контрактом не є порушенням обмеження, передбаченого у п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону України «Про запобігання корупції»; Роз'яснення Національного агентства з питань запобігання корупції від 05.12.2022 р. № 14 щодо застосування положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно дотримання обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності в умовах воєнного стану [¹⁴³] тощо.

Узагальнюючи групу нормативно-правових актів, що регулюють застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, можна дійти висновку, що ці акти мають на меті створення системи превентивних заходів, спрямованих на зниження ризиків корупційних дій у суспільстві. В умовах воєнного стану, коли суспільство стикається з підвищеними ризиками корупційних проявів, відповідні нормативно-правові акти встановлюють специфічні механізми контролю за дотриманням антикорупційного законодавства, посилюють відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, та впроваджують адміністративні заходи для своєчасного виявлення і притягнення до відповідальності осіб, які порушують законодавство у цій сфері. Разом із тим, важливо забезпечити баланс між необхідністю запобігання корупції та дотриманням прав і свобод людини, щоб уникнути зловживань у цей критичний період. У цьому контексті нормативно-правові акти повинні бути адаптовані до змін, які вносять воєнні умови, проте залишатися в межах правового поля та відповідати міжнародним стандартам прав людини.

Групу актів міжнародного законодавства також можна розглядати крізь призму тих, що пов'язані із особливостями правового режиму воєнного стану та тих, які пов'язані із антикорупційним спрямуванням. До прикладів таких актів можна віднести:

– Загальну декларацію прав людини, прийняту і проголошену резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948 р. [¹⁴⁴] (ч. 2 ст.

29: при здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві);

- Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16.12.1966 р. [¹⁴⁵] (ч. 1 ст.5: ніщо в цьому Пакті не може тлумачитись як таке, що означає, що якась держава, якась група чи якась особа має право займатися будь-якою діяльністю або чинити будь-які дії, спрямовані на знищення яких-небудь прав чи свобод, визнаних у цьому Пакті, або на обмеження їх у більшій мірі, ніж передбачається в цьому Пакті);

- IV Конвенцію про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18.10.1907 р. [¹⁴⁶], важливий документ міжнародного гуманітарного права, який визначає принципи ведення війни та захист цивільних осіб і військовополонених;

- Женевську конвенцію про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949 р. [¹⁴⁷], яка була прийнята з метою забезпечення захисту цивільних осіб під час збройних конфліктів і встановлює правила, які мають дотримуватися держави і збройні формування у своїх діях щодо поводження з населенням, яке не бере участі в бойових діях;

- Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб від 23.07.1996 р. [¹⁴⁸] регламентує етичні норми і стандарти для державних посадових осіб для сприяння боротьбі з корупцією, покращення транспарентності та підвищення довіри громадськості до державних інститутів;

- Декларацію Організації Об'єднаних Націй про боротьбу з корупцією і хабарництвом у міжнародних комерційних операціях від 16.12.1996 р. [¹⁴⁹]. Цей документ спрямований на боротьбу з корупцією та хабарництвом у міжнародних комерційних операціях та закликає держави до створення

належних механізмів для запобігання корупції та до міжнародної співпраці у цій сфері;

– Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003 р. (United Nations Convention Against Corruption, UNCAC) [¹⁵⁰]. Конвенція є важливим кроком до створення глобальної системи боротьби з корупцією на міжнародному рівні та сприяння розвитку доброчесності і прозорості в управлінні. На сьогоднішній день вона має значну кількість держав-учасниць і продовжує впливати на антикорупційну політику в усьому світі;

– Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією від 27.01.1999 р. [¹⁵¹], Цивільну конвенцію про боротьбу з корупцією від 04.11.1999 р. [¹⁵²] та ін. Отже, аналіз міжнародного законодавства крізь призму воєнного стану та антикорупційних заходів дозволяє виявити значущість адаптації міжнародних норм до специфічних умов, з якими стикаються країни в кризових ситуаціях. Це також підкреслює важливість міжнародного співробітництва у впровадженні ефективних заходів для подолання наслідків війни та корупції.

Таким чином, слід вести мову про комплексний, системний, структурований характер нормативно-правового регулювання застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в Україні. Нормативно-правова основа у зазначеній сфері умовно формується з двох блоків: 1) акти національного законодавства (нормативно-правові акти, що визначають особливості правового режиму воєнного стану та нормативно-правові акти, які визначають застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією); 2) акти міжнародного законодавства. Сукупність відповідних нормативно-правових актів дозволяє створити необхідний базис, визначити «правила гри» для запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану, а також відповідного реагування у випадку їх вчинення.

Результати дослідження, що містяться в цьому розділі дисертації, були опубліковані у статтях «Характеристика правового режиму воєнного стану як умови застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією» [153] та «Обмеження у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану в Україні: дослідження в адміністративно-правовій науці» [154], які опубліковані у наукових фахових виданнях України, а також у тезах доповідей «Ознаки правового режиму воєнного стану (як умови застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією)» [155] та «Нормативно-правова основа застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану в Україні» [156] на міжнародних науково-практичних конференціях.

Висновки до розділу 1

1. Встановлено, що правовий режим воєнного стану (як умова застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією) – це комплексний адміністративно-правовий режим, запроваджений у зв'язку із зовнішньою збройною агресією, що передбачає особливий порядок регулювання суспільних відносин, спрямований на забезпечення національної безпеки (в тому числі з урахуванням антикорупційної спрямованості), прав, свобод і законних інтересів осіб через встановлення системи дозволів, обмежень та заборон. До ознак, що характеризують правовий режим воєнного стану як умову застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, можна віднести такі як: 1) особлива мета встановлення відповідного правового режиму; 2) імперативний метод правового регулювання правового режиму воєнного стану; 3) нормативне закріплення (на рівні законодавчих та підзаконних актів) правил поведінки, що є обов'язковими для

всіх (фізичних осіб, юридичних осіб, державних органів та їх посадових осіб); 4) формування системи органів публічної адміністрації (як з наявних, так і створення нових, що передбачено спеціальним законодавством); 5) визначення просторово-часових меж дії правового режиму воєнного стану; 6) встановлення відповідальності за порушення «режимних» норм; 7) можливість тимчасового обмеження прав і свобод людини і громадянина та законних інтересів юридичних осіб, у тому числі шляхом запровадження спеціальних заходів.

2. З'ясовано, що до етапів дослідження обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в Україні в адміністративно-правовій науці належать: 1) прелімінарний етап (1991–2014 рр.) характеризується формуванням доктринальних основ, засад щодо питань «антикорупційної» спрямованості та надзвичайних, екстраординарних правових режимів; 2) магістральний етап (2014–2022 рр.) пов'язаний із безпосереднім дослідженням особливостей оновленого пакетного антикорупційного законодавства та нового закону, що закріплює засади правового режиму воєнного стану, особливостей предмета їх регулювання та практичного застосування; 3) поточний етап (2022–2024 рр.) відзначається дослідженнями, що стосуються введеного на території України правового режиму воєнного стану, а також безпосереднього правозастосування норм законодавства антикорупційної спрямованості.

3. Визначено, що нормативно-правове регулювання застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в Україні має комплексний, системний, структурований характер. Нормативно-правова основа у зазначеній сфері умовно формується з двох блоків: 1) акти національного законодавства (нормативно-правові акти, що визначають особливості правового режиму воєнного стану та нормативно-правові акти, які визначають застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією); 2) акти міжнародного законодавства. Сукупність відповідних нормативно-правових актів дозволяє створити необхідний базис, визначити

«правила гри» для запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в Україні, а також відповідного реагування держави у випадку їх вчинення.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ КОРУПЦІЄЮ, В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

2.1 Елементи складів адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією (щодо встановлених законодавством обмежень)

Доктринальні положення, що стосуються питань особливостей складу адміністративного правопорушення займають одне з основних місць в адміністративно-правовій, в тому числі адміністративно-деліктній науці та мають істотне прикладне значення. З'ясування питань, пов'язаних із складом адміністративних правопорушень направлене на визначення та формулювання ознак протиправного діяння, відмежування адміністративних правопорушень від інших видів протиправних діянь, вирішення питання щодо застосування заходів відповідальності до винних осіб, встановлення правильної адміністративно-правової кваліфікації правопорушень, що дозволяє створити необхідні умови для належного застосування законодавства та формування сталої юридичної практики.

Аналіз складів адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, є важливим для розуміння механізмів запобігання корупційним правопорушенням в Україні. Корупція, як складне соціальне явище, має різноманітні прояви, і законодавством мають бути встановлені чіткі правила та обмеження для їх попередження та встановлення відповідальності. Елементи складів адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, не лише визначають неправомірну поведінку, але й включають широкий спектр заходів, спрямованих на запобігання цим правопорушенням. Важливо, що зусилля щодо запобігання корупції вимагають комплексного підходу з боку як держави, так і суспільства загалом, оскільки корупція має глибоке соціально-економічне коріння.

Нормативною підставою для притягнення до адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією, є закріплення у відповідних нормативно-правових актах діяння, як такого, що визнається адміністративним правопорушенням. У цьому контексті варто звертатись до положень КпАП України, який містить відповідну главу (13-А) із переліком адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією. Водночас, у Методичних рекомендаціях НАЗК щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, дотримання обмежень щодо запобігання корупції (від 12.01.2024 р.) ^[157] є підрозділ 13 «Відповідальність за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів та обмежень щодо запобігання корупції», де визначено, що адміністративна відповідальність передбачена за:

- порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 172⁴ КпАП України);
- порушення обмежень щодо одержання подарунків (ст. 172⁵ КпАП України);
- порушення окремих вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (ст. 172⁷ КпАП України).

В той же час, слід враховувати, що за положеннями ст. 172⁶ КпАП України «Порушення вимог фінансового контролю», ст. 172⁸ КпАП України «Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень», ст. 172⁸⁻¹ КпАП України «Порушення встановлених законом обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг», ст. 172⁹ КпАП України «Невжиття заходів щодо протидії корупції», адміністративна відповідальність також може бути пов'язана з порушенням «антикорупційних» обмежень. Тому за основу

для визначення елементів складів адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією будуть обрані саме ці різновиди протиправних діянь.

Слід нагадати, що поняття «корупційні правопорушення» та «правопорушення, пов'язані з корупцією» не є тотожними за змістом, адже «їхні видові ознаки не забезпечують повний або частковий збіг за обсягами. Навіть навпаки, їхні видові риси чи якості обумовлюють повний незбіг їхніх обсягів. Однією із таких особливостей є наявність чи відсутність ознак власне корупції» [158, с. 18]. Тому, варто зауважити, що в КпАП України визначені підстави для адміністративної відповідальності саме за адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією.

Доцільно звернути увагу, що адміністративному правопорушенню, пов'язаному із корупцією, притаманними є всі загальні ознаки адміністративних правопорушень, зокрема: наявність діяння (дії чи бездіяльності); суспільна шкідливість; протиправність; винність; адміністративна караність. Ці ознаки безпосередньо впливають на склад адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією. Водночас, відповідні ознаки є основними критеріями для визначення адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, і безпосередньо впливають на їх склад. Наявність діяння (дії чи бездіяльності) означає, що правопорушення, пов'язане з корупцією, вчинене через конкретні дії або бездіяльність особи, що є суб'єктом вчинення відповідного правопорушення. Суспільна шкідливість полягає в тому, що правопорушення, пов'язане з корупцією має шкідливий вплив на державний устрій, публічні інтереси, суспільство, економіку або окремих осіб. Протиправність має прояв в тому, що правопорушення, пов'язане з корупцією, порушує встановлені правила поведінки, норми адміністративного законодавства. Винність відображає зв'язок психічного ставлення особи, що вчинила правопорушення, пов'язане з корупцією, до своїх дій або бездіяльності. Адміністративна караність полягає в тому, що у випадку вчинення особою правопорушення, пов'язаного з корупцією, наслідком є відповідна реакція з боку держави, у вигляді притягнення до адміністративної

відповідальності. Таким чином, елементи складів адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, формуються на основі об'єктивних і суб'єктивних ознак, які повинні бути чітко визначені у законодавстві.

Не вдаючись до детальної характеристики поняття і змісту категорії «склад адміністративного правопорушення» (адже це питання неодноразово було предметом дослідження в адміністративній та адміністративно-процесуальній науці), варто зазначити, що він (склад) відображає сукупність і комплексність ознак єдності об'єктивних і суб'єктивних характеристик, які дають можливість визначити відповідне діяння саме як правопорушення. Склад правопорушення об'єднує «найбільш істотні, типові та універсальні його ознаки» [159, с. 77]. Юридичним складом адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, в адміністративно-правовій літературі запропоновано розуміти «сукупність основних, визначальних, юридично значущих ознак, наявності яких протиправне винне діяння (дія чи бездіяльність) можна кваліфікувати як порушення встановлених Законом України «Про запобігання корупції» вимог, заборон та обмежень, за вчинення якого передбачена адміністративна відповідальність» [160, с. 116]. Традиційно до таких ознак відносять об'єкт правопорушення, об'єктивну сторону правопорушення, суб'єкт правопорушення, суб'єктивну сторону правопорушення. Це викликає необхідність зосередження уваги на зазначених елементах складів правопорушень.

Об'єктом адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією є безпосередньо те, на що відбувається посягання під час вчинення такого правопорушення. «Об'єктом корупційного посягання є суспільні відносини, які існують між державою та наділеною нею владними повноваженнями особою, яка здійснює на основі цих повноважень управління в державі» [161, с. 58]. Тобто, це сукупність суспільних відносин, що регулюються та охороняються правом. Варто зауважити, що в сучасній адміністративно-правовій доктрині «залежно від ступеня узагальнення, рівня абстрагування розрізняють загальний, родовий, видовий і безпосередній об'єкти проступків» [162, с. 236]. Враховуючи

положення ст. 9 КпАП України, всі адміністративні правопорушення (серед яких і ті, що пов'язані з корупцією) посягають на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління. Тому можна стверджувати, що *загальним об'єктом* адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією є громадський порядок, власність, права і свободи громадян на встановлений порядок управління. Це передбачає захист суспільних інтересів, прав і свобод громадян від негативних проявів корупційних дій, що заважають нормальному розвитку держави та суспільства у цілому. В якості *родового об'єкту* адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією можна виокремити сукупність суспільних відносин, безпосередньо направлених на запобігання корупції. З урахуванням нормативної дефініції, корупцією є використання особою наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей. Зміст поняття «запобігання корупції» включає у себе системний комплекс дій та заходів (у тому числі встановлення обмежень і заборон), спрямованих на недопущення відповідних протиправних діянь та їх негативних проявів та наслідків. Так, В.О. Луговий, розглядаючи склади адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, зазначає, що «протиправні діяння, передбачені главою 13-А КпАП України, передбачають родовий об'єкт – порушення спеціальних обмежень у сфері запобігання та протидії корупції» ^[163], с. 268]. О.Є. Панфілов вважає що «родовим об'єктом адміністративних корупційних правопорушень, поміщених до глави 13-А КпАП, України є суспільні відносини, що складаються у сфері: а) службової діяльності (у тому числі, але не виключно, діяльності щодо виконання функцій держави або місцевого самоврядування); б) діяльності, пов'язаної з виконанням публічних функцій; в) діяльності щодо запобігання та протидії

корупції» [¹⁶⁴, с. 10]. Тобто, родовий об'єкт правопорушень, пов'язаних із корупцією, охоплює групу однорідних суспільних відносин, яким притаманні спільні ознаки, вони виникають у процесі діяльності органів публічної адміністрації та спрямовані на запобігання корупційним проявам і забезпечення ефективного управління.

Виокремлюючи *видовий об'єкт* адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією (це специфічна група суспільних відносин, що охороняються адміністративно-правовими нормами і є характерними для окремого виду правопорушень), можна говорити про такі:

а) порушення встановлених обмежень і заборон, спрямованих на запобігання корупції (серед яких обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, обмеження щодо одержання подарунків, обмеження після припинення повноважень тощо);

б) порушення інших вимог, спрямованих на запобігання корупції (вимог фінансового контролю, вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, невжиття заходів щодо протидії корупції тощо). Отже, видовий об'єкт у даному контексті означає, що адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, завжди стосуються правовідносин, які регулюються спеціальним законодавством і підлягають захисту.

Слід зазначити, що в науковому середовищі існує думка, що «найвищим рівнем конкретизації об'єкта адміністративного правопорушення є безпосередній об'єкт. Попри сталий науковий інтерес до проблематики безпосереднього об'єкта адміністративних правопорушень, у теорії адміністративно-деліктного права нині не сформовано єдиного концептуального підходу до його розуміння» [¹⁶⁵, с. 219]. Найбільш переконливим видається погляд тих вчених (В.К. Колпаков, В.В. Гордєєв, О.В. Кузьменко), які під безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення розуміють «конкретні суспільні відносини, регульовані правом та охоронювані адміністративними санкціями» [¹⁶⁶, с. 18; ¹⁶⁷, с. 56]. В якості *безпосереднього об'єкту* правопорушень, пов'язаних із корупцією, слід розглядати суспільні

відносини, що виникають у сфері публічного управління та виконання функцій держави і охороняються санкціями конкретних статей глави 13-А КпАП України. Застосування передбачених законодавством санкцій мають на меті не лише покарання правопорушників, але й запобігання та протидію корупційним діям.

Для окремих адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, характерним є *предмет адміністративного правопорушення* (йдеться про речі матеріального світу, з приводу яких відбулося посягання), який виступає обов'язковою ознакою їх об'єкта. Прикладом предмету адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією можуть бути подарунки (коли мова йде про вчинення порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків; визначення поняття «подарунок» у цьому контексті передбачено ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції», а саме: «грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають/одержують безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової»), або отриманий дохід від підприємницької діяльності чи винагорода від роботи за сумісництвом (коли мова йде про порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності). Предмет адміністративного правопорушення має значний вплив на кваліфікацію дій (бездіяльності) правопорушника та визначення відповідальності. Як слушно зауважує Т.О. Гуржій «встановлення предмета посягання є запорукою правильної кваліфікації адміністративних проступків і важливою передумовою ефективності адміністративно-деліктних норм» [¹⁶⁸, с. 193]. А.А. Самойлович наголошує, що «наука адміністративного права побудована таким чином, що встановлення предмета адміністративного правопорушення є гарантією правильного визначення складу правопорушення та важливим чинником дієвості норм, які визначають протиправне діяння» [¹⁶⁹, с. 144]. Водночас, автор стверджує, що «предмет корупційного адміністративного правопорушення може претендувати на те, щоб бути самостійною частиною складу правопорушення. На його думку, це не завжди матеріальні цінності, оскільки правовідносини в

суспільстві можуть складатися стосовно певних вимог, процедур, порядку тощо. Предмет корупційного адміністративного правопорушення може мати соціальні ознаки, тобто відображає значення складу адміністративного правопорушення для особи, показує місце в системі благ, які підлягають адміністративно-правовій охороні» [170, с. 147]. Наприклад, до предметних належать правопорушення, передбачені ч. 1 ст. 172⁶ КпАП України (декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування); ч. 1 ст. 172⁸ КпАП України (інформація, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень) тощо.

Переходячи до наступної складової, – *об'єктивної сторони адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією*, варто зауважити, що вона є важливим елементом у правозастосуванні та правовій оцінці таких правопорушень, оскільки без її належної характеристики неможливо здійснити правильну кваліфікацію та притягнення до відповідальності. Ю.В. Борисова наголошує, що «в теорії адміністративно-деліктного права традиційно об'єктивна сторона правопорушення поділяється на основні та факультативні ознаки. До основних відносить діяння, що передбачає наявність активної або пасивної поведінки правопорушника. Факультативні ознаки об'єктивної сторони можуть бути під час кваліфікації лише тоді, коли вони прямо передбачені диспозицією відповідної статті. З огляду на те, що правопорушення, пов'язані з корупцією, мають формальний склад, шкідливі наслідки та причинний зв'язок між діянням та шкідливими наслідками не мають значення для кваліфікації. Окремі статті правопорушень, пов'язаних з корупцією, вказують на наявність часу та способу вчинення проступку, решта факультативних ознак не впливає на визначення об'єктивної сторони» [171, с. 377]. Відтак, обов'язкова ознака *об'єктивної сторони* складу адміністративних правопорушень, у тому числі пов'язаних із корупцією, виражається як в активних діях, так і в бездіяльності, що порушують антикорупційне законодавство. ***Об'єктивну сторону адміністративних правопорушень,***

пов'язаних із корупцією становить сукупність передбачених адміністративно-правовою нормою ознак, що характеризують зовнішню сторону відповідних протиправних діянь, що включає в себе, передусім, різновид такого діяння – протиправну дію чи протиправну бездіяльність. Протиправність (неправомірність) є властивістю діяння, тобто стосується дій або бездіяльності, які суперечать нормам права. Якщо конкретна юридична норма забороняє певне діяння, то його вчинення є порушенням цієї норми, і таке діяння кваліфікується як протиправне. Тому визнання дій або бездіяльності протиправними є важливим компонентом підтримання законності та захисту прав громадян.

До протиправних дій, які становлять об'єктивну сторону адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією можна віднести:

- порушення особою встановлених законом обмежень щодо зайняття іншою оплачуваною діяльністю (крім викладацької, наукової та творчої діяльності, медичної та суддівської практики, інструкторської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю;
- порушення особою встановлених законом обмежень щодо входження до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особа здійснює функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляє інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації);
- порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків;
- несвоєчасне подання без поважних причин декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
- подання завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

- вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів;
- незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень;
- незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах чи в інтересах іншої фізичної або юридичної особи інформації про викривача, його близьких осіб чи інформації, що може ідентифікувати особу викривача, його близьких осіб, яка стала їй (їм) відома у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень;
- порушення встановлених законом обмежень протягом року з дня припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, щодо укладення трудових договорів (контрактів) або вчинення правочинів у сфері підприємницької діяльності з суб'єктом господарювання, що провадить діяльність у сферах енергетики та/або комунальних послуг, діяльність якого ліцензується Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг та ін.

До протиправної бездіяльності, що відображає об'єктивну сторону адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією може належати:

- неповідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані;
- неповідомлення особою у встановлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів;
- невжиття передбачених законом заходів посадовою чи службовою особою органу державної влади, посадовою особою місцевого самоврядування, юридичної особи, їх структурних підрозділів у разі виявлення корупційного правопорушення тощо.

В межах *об'єктивної сторони* також варто враховувати шкідливі наслідки діяння («шкідливість є онтологічною ознакою об'єктивної сторони правопорушення (не складу, а суто діяння), яка властива й адміністративним правопорушенням» [172, с. 484]); причинний зв'язок між протиправним діянням та шкідливими наслідками, що наступили та факультативні ознаки: час (несвоєчасне подання без поважних причин декларації особи, несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані), місце, умови (вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів), способи (незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень) та засоби вчинення правопорушення.

Ведучи мову про *суб'єкта вчинення правопорушень, пов'язаних із корупцією*, варто враховувати теоретичні положення та загальне нормативно-правове регулювання. Зокрема, КпАП України визначає, що «адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку» (ст. 12 КпАП України). Тут мова йде про *загальних суб'єктів* адміністративної відповідальності («фізичні, осудні особи – усі громадяни, які проживають або перебувають на території України» [173, с. 148]). Крім того, нормативно визначено специфічні особливості адміністративної відповідальності окремих категорій осіб – неповнолітніх, але не всіх, що належать до такої категорії, а «осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративні правопорушення» (ст. 13 КпАП України); посадових осіб (ст. 14 КпАП України); власників (співвласників) транспортних засобів (ст. 14¹ КпАП України); військовослужбовців та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів (ст. 15 КпАП України) тощо. Такі категорії осіб можна розглядати в якості *спеціальних суб'єктів* адміністративної відповідальності, тобто тих, яким властиві певні особливості щодо вчинення правопорушень або, які не несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах. С.В.

Кувакін, Ю.В. Борисова слушно зауважують, що «виходячи із позицій законодавця, в теорії адміністративно-деліктного права, суб'єктний склад адміністративної відповідальності поділяється на наступні види: а) загальну адміністративну відповідальність; б) спеціальну адміністративну відповідальність, яка включає, зокрема й відповідальність посадових осіб» [174, с. 15]. Отже, *суб'єктами вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією*, є службові та посадові особи, що наділені публічно-владними повноваженнями, а також інші особи, які вчинили дії (або бездіяльність), що підпадають під визначення правопорушень, пов'язаних з корупцією згідно із законодавством. Зазвичай такими суб'єктами є представники як державного сектора, так і приватні особи, які взаємодіють з державними органами, а їх діяння суперечать антикорупційному законодавству.

Особливістю нормативного закріплення положень про *суб'єктів адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією* є те, що у кожній статті глави 13-А КпАП України є примітка із застереженням хто є суб'єктом вчинення відповідного правопорушення, зокрема із посиланням на ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», в якій визначено широкий перелік суб'єктів (всіх, на кого поширюється відповідний нормативно-правовий акт) і які умовно розподілені на *чотири групи*:

1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

2) особи, які для цілей Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

3) особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також інші особи, які не є службовими особами та які виконують роботу або надають послуги відповідно до договору з підприємством, установою, організацією, - у випадках, передбачених Законом;

4) кандидати на пост Президента України та кандидати у народні депутати України, зареєстровані в порядку, встановленому законом.

Наприклад, відповідно до положень законодавства, суб'єктом правопорушення, визначеного у:

- ст. 172⁴ КпАП України є особи, зазначені у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», за винятком депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі), присяжних, помічників-консультантів народних депутатів України, працівників секретаріатів Голови Верховної Ради України, Першого заступника Голови Верховної Ради України та заступника Голови Верховної Ради України, працівників секретаріатів депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді України;

- ст. 172⁵ КпАП України є особи, зазначені у п. 1, 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції»;

- ч. 1 ст. 172⁶ КпАП України є особи, які відповідно до ч. 1 та 2 ст. 45 Закону України «Про запобігання корупції» зобов'язані подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

- ч. 2 та 3 ст. 172⁶ КпАП України є суб'єкти декларування, які є службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, а також суб'єкти декларування, які займають посади, пов'язані з високим рівнем корупційних ризиків, відповідно до ст. 51³ Закону України «Про запобігання корупції»;

- ст. 172⁷ КпАП України є особи, зазначені у п. 1, 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції»;

- ч. 1 ст. 172⁸ КпАП України є особи, зазначені у п. 1 та п.п. «в» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції»;

– ст. 172⁸⁻¹ КпАП України є член Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (після припинення повноважень);

– ст. 172⁹ КпАП України є посадова чи службова особа органу державної влади, посадова особа місцевого самоврядування, юридичної особи, їх структурних підрозділів. Таким чином, під *суб'єктом адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією* слід розуміти спеціального суб'єкта, чітко визначеного законодавством у кожному конкретному випадку (фізична особа, яка відповідно до чинного законодавства уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, чи прирівнюється до таких осіб).

Невід'ємним елементом складу *адміністративного правопорушення, пов'язаного із корупцією* є *суб'єктивна сторона*, яка містить обов'язкові та факультативні ознаки. В адміністративно-правовій науці суб'єктивна сторона визначається як «внутрішня сторона проступку, психічний стан суб'єкта проступку, що характеризує його волю, яка виявляється в протиправній дії, його ставлення до дії, яку він вчинив» [175, с. 435]. Вина (винність) – це основна й обов'язкова ознака суб'єктивної сторони адміністративного правопорушення, закріплена у ст. 9 КпАП України. Хоча поняття «вина» законодавець не визначає, проте науковці під нею розуміють «внутрішнє, психічне ставлення осудного дієздатного суб'єкта до вчиненого діяння та до його шкідливих наслідків, яке проявляється у формі умислу чи необережності» [176, с. 247]. В ст. ст. 10-11 КпАП України, відповідно, подається визначення адміністративного правопорушення, яке визнається вчиненим умисно або з необережності.

Суб'єктивна сторона адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією характеризується виною (що полягає у психічному ставленні суб'єкта до вчиненого ним діяння) у формі умислу (коли особа, яка його вчинила, усвідомлювала протиправний характер своєї дії чи бездіяльності,

передбачала її шкідливі наслідки і бажала їх або свідомо допускала настання цих наслідків) або необережності (коли особа, яка його вчинила, передбачала можливість настання шкідливих наслідків своєї дії чи бездіяльності, але легковажно розраховувала на їх відвернення або не передбачала можливості настання таких наслідків, хоча повинна була і могла їх передбачити).

Також, варто враховувати, що «передбачення в загальних рисах настання юридично значущих наслідків у зв'язку із діями або бездіяльністю осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, є достатнім чинником для визнання в їхніх діяннях умислу. Вагомого значення ця особливість набуває у разі вчинення правопорушень, пов'язаних із корупцією, оскільки у всіх складах окреслених неправомірних діянь передбачено спеціальний суб'єкт. Тобто, на особу покладено виконання чітких правил та обов'язків або забезпечення дотримання певних обмежень, які, враховуючи відповідний статус правопорушника, мали би йому бути відомими. Вольову ознаку утворює ставлення уповноваженої особи до наслідків правопорушення, пов'язаного з корупцією, а саме їх бажання або свідоме допущення їх настання. Саме за цією вольовою ознакою доречно здійснити поділ розглядуваної групи правопорушень, виокремивши неправомірні діяння з прямим та непрямим умислом» [177, с. 105-106]. Таким чином, з суб'єктивної сторони вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією характеризується тим, що вони вчиняються умисно. Умисність означає, що особа усвідомлює протиправний характер свого діяння, передбачає його наслідки, бажає або свідомо допускає настання цих наслідків. Це може включати в себе як прямі дії, що безпосередньо спричиняють корупційні діяння, так і бездіяльність, якщо така бездіяльність є свідомим ухиленням від виконання обов'язків, що призводить до корупційних наслідків. В контексті корупційних правопорушень, умисність може бути підкреслена також тим, що особа часто діє в умовах конфлікту інтересів, усвідомлюючи, що її дії можуть зашкодити суспільним інтересам, але все ж обирає отримати особисту вигоду. Загалом, для кваліфікації адміністративного правопорушення, пов'язаного із

корупцією важливо довести, що особа діяла свідомо і з метою отримання власної вигоди.

В якості факультативних ознак суб'єктивної сторони правопорушення слід виокремлювати мету і мотив правопорушень. Метою є уявний образ кінцевого результату, якого прагне досягнути суб'єкт внаслідок вчинення правопорушення, уявлення про бажані наслідки протиправних дій, а мотивом є певна рушійна сила, внутрішнє спонукання на вчинення правопорушення. Мета адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, зазвичай, полягає в особистій вигоді (отриманні неправомірних матеріальних або інших переваг) через зловживання владою або службовим становищем. Мотиви правопорушень можуть бути різноманітними і часто пов'язані з особистими обставинами (фінансова зацікавленість, амбіції, бажання здобути владу або вплив тощо). Мета і мотив правопорушень, пов'язаних із корупцією загалом мають корисливий характер, проте на кваліфікацію таких діянь не впливають.

В той же час, слід відзначити безпосередній вплив правильності визначення юридичного складу адміністративного правопорушення, пов'язаного із корупцією на кваліфікацію таких правопорушень. Неправильне визначення хоча б одного з елементів складу адміністративного правопорушення може призвести до помилок у кваліфікації, що, у свою чергу, вплине на міру відповідальності правопорушника і на застосування відповідних санкцій. Кваліфікація адміністративних правопорушень – це «встановлення ознак вчиненого діяння й зіставлення їх з ознаками того чи іншого складу правопорушення з метою визначення відповідності, збігу цих ознак і формулювання висновку про наявність або відсутність складу конкретного адміністративного правопорушення. Кваліфікацію слід розглядати також як найважливіший етап правозастосовчої діяльності» [178, с. 171]. Кваліфікація правопорушень, пов'язаних із корупцією є широким за змістом поняттям, адже включає всебічне, повне і об'єктивне встановлення всіх фактичних обставин справи; точне і достовірне визначення всіх елементів складу правопорушення;

правильне обрання адміністративно-правової норми та з'ясування її змісту й значення.

Отже, для встановлення вини особи у вчиненні адміністративного правопорушення, пов'язаного із корупцією, а відповідно – і для вирішення питання щодо притягнення винної особи до адміністративної відповідальності за таке діяння, неабиякого значення набувають правильність, коректність та об'єктивність адміністративно-правової оцінки вчиненого нею протиправного діяння (дії чи бездіяльності), що передбачає обрання оптимального заходу для здійснення впливу на правопорушника, а також для превенції подібних діянь у майбутньому. З цією метою необхідним є у кожному конкретному випадку належне з'ясування наявності всіх характерних ознак, що дозволяють встановити якою нормою адміністративного законодавства вчинене діяння (дія чи бездіяльність) визнається як протиправне. Особливою і важливою умовою застосування до особи заходів адміністративної відповідальності за вчинене діяння є наявність юридичного складу адміністративного правопорушення, пов'язаного із корупцією із сукупністю усіх обов'язкових ознак.

2.2 Заходи реагування на вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, в умовах воєнного стану

Вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного із корупцією, має наслідком певну реакцію з боку держави на такі протиправні дії, зокрема у вигляді застосування адміністративних стягнень до винної особи. Можна стверджувати, що адміністративні стягнення є засобом реалізації адміністративної відповідальності, заходом реагування на вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного із корупцією. Застосування адміністративних стягнень регулюється адміністративним законодавством, яке встановлює порядок їх накладення та види правопорушень, за які вони можуть бути застосовані, а також виконує виховну, каральну та профілактичну функцію і полягає у позбавленні або обмеженні певних прав, благ.

Адміністративні стягнення також слугують стимулом для формування правосвідомості у суспільстві, оскільки демонструють неприпустимість корупційних дій та їх негативні наслідки. Завдяки цьому, вони відіграють важливу роль у запобіганні корупції та підвищенні рівня довіри до національної правової системи, системи публічного адміністрування, правоохоронних органів у цілому.

В умовах воєнного стану в Україні заходи реагування на вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, є надзвичайно важливими для дотримання законності та забезпечення національної безпеки. Адекватні і своєчасні дії можуть допомогти зберегти стабільність у суспільстві та зміцнити інститути, які забезпечують верховенство права. У таких надзвичайних умовах існують певні особливості щодо виявлення та реагування на вчинення відповідних правопорушень.

До необхідних заходів, які можуть бути застосовані за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, в умовах воєнного стану можна віднести також наступні:

- 1) посилення відповідальності через «ужорсточення» санкцій шляхом збільшення розміру стягнень за порушення відповідних норм та закріплення їх на нормативному рівні;
- 2) забезпечення оперативного реагування правоохоронних органів на викриття правопорушень, пов'язаних із корупцією;
- 3) швидкий розгляд справ шляхом спрощення процедур, особливо у випадках, коли йдеться про захист національної безпеки;
- 4) підвищення контролю за діяльністю державних службовців, інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, особливо в умовах воєнного стану (регулярні перевірки, аудит);
- 5) запровадження нових форм моніторингу, а саме використання сучасних технологій для моніторингу діяльності посадових осіб, наприклад, електронних декларацій, систем контролю за бюджетними витратами;

б) внесення змін до законодавства, які дозволять більш ефективно боротися із корупцією та забезпечити стягнення адміністративних штрафів.

Відповідні заходи потребують комплексного підходу та мають на меті не лише виявлення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією і покарання правопорушників, а й створення сприятливого середовища для запобігання таким правопорушенням в цей особливий період. Таким чином, серед перелічених заходів, адміністративні стягнення дійсно є важливим інструментом реалізації адміністративної відповідальності. Вони спрямовані на забезпечення дотримання норм адміністративного законодавства та зменшення кількості правопорушень, у тому числі й пов'язаних із корупцією. Водночас, адміністративні стягнення, виконують важливу роль у забезпеченні національної безпеки. Так, корупція підриває правопорядок у суспільстві, що, у свою чергу, загрожує національній безпеці. Запровадження адекватних адміністративних стягнень, які зможуть реально вплинути на порушників, допомагає утвердити верховенство права, що є критично важливим для стабільності країни. Застосування окремих видів адміністративних стягнень є важливим інструментом щодо запобігання правопорушенням, пов'язаним із корупцією. Необхідність відповідати за свої протиправні діяння може стримувати потенційних правопорушників. Також використання обмежень і заборон у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, може спонукати органи влади до підвищення прозорості у своїй діяльності. Чим більше простежуються механізми контролю і відповідальності, тим важче стає для посадовців здійснювати корупційні дії. Тому чітке регулювання та адекватні санкції за адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією, можуть істотно підвищити ефективність публічного управління, сприяти утвердженню правопорядку та зменшити рівень корупційних проявів. Отже, адміністративні стягнення та інші заходи реагування на вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією є ефективним інструментом для досягнення стабільності і безпеки в національному масштабі.

У теорії адміністративного, адміністративно-деліктного права поняття «адміністративне стягнення» визначається як «матеріалізований вияв адміністративної відповідальності, негативний правовий наслідок неправомірної поведінки особи, яка вчинила адміністративний проступок, у вигляді певних несприятливих заходів морального, матеріального та фізичного характеру» [179, с. 652]; система заходів примусу, що застосовуються вповноваженими державними органами, як правило, виконавчої влади, від імені держави до осіб, винних у вчиненні адміністративного правопорушення» [180, с. 290]; «міра відповідальності, встановлена законом, що застосовується до особи, яка винна у вчиненні адміністративного проступку, і це правові наслідки вчинення адміністративного проступку, що полягають в осуді поведінки порушника і обмеженні його особистих благ, матеріальних і інших правових інтересів з метою покарання правопорушника, виховання його в дусі поваги законів і попередження нових правопорушень як з боку самого правопорушника, так і інших осіб» [181, с. 79] тощо. Відтак, адміністративне стягнення є одним із проявів адміністративної відповідальності, заходом, що застосовується уповноваженими органами влади до особи за вчинення адміністративного правопорушення.

К.Є. Цабека до особливостей адміністративних стягнень за правопорушення, пов'язані з корупцією відносить: «1) є мірою (формою вираження) адміністративної відповідальності, до якої притягається особа у разі вчинення протиправного винного діяння (дії чи бездіяльності), передбаченого відповідною статтею глави 13-А КпАП України; 2) має державно-примусовий характер, що виражається у притягненні особи до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, незалежно від її волі та бажання; 3) реалізується спеціально уповноваженими органами влади – притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, шляхом накладення відповідного адміністративного стягнення здійснюється судом; 4) мета застосування має дві взаємопов'язані складові, а саме: адміністративне

покарання (накладення штрафу, конфіскація, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю) та запобігання вчинення нових адміністративних правопорушень (як самою особою-правопорушником, так й іншими особами); 5) здійснюється у визначеному законодавством порядку; 6) має чітко визначені законодавством строки накладення – виходячи зі змісту ст. 38 КпАП України адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, може бути накладено впродовж шести місяців з дня його виявлення, але не пізніше ніж два роки із дня його вчинення» [182, с. 156].

У фаховій адміністративно-правовій літературі можна зустріти різні позначення реакції держави на адміністративні правопорушення: «адміністративні стягнення», «адміністративні санкції», «заходи реагування», «заходи адміністративної відповідальності» тощо. Відповідні поняття є спорідненими категоріями, вони взаємопов'язані і стосуються механізмів регулювання правовідносин у сфері адміністративного права, проте кожен з цих термінів має свої специфічні аспекти і може використовуватися в різних контекстах. Санкція – це загальний термін, який відноситься до каральних заходів, застосованих у відповідь на порушення законодавства або правових норм. Виходячи з наведених вище формулювань, адміністративні стягнення «мають характер санкцій; у систематизованому та кодифікованому вигляді визначені у чинному законодавстві, маючи при цьому чіткі підстави і порядок застосування, регламентований єдиним нормативним актом – Кодексом України про адміністративні правопорушення; часто застосовуються у судовому порядку (ст. 221 КпАП України); неминучим наслідком застосування адміністративного стягнення є адміністративна відповідальність» [183, с. 12]. Слід зазначити, що адміністративні стягнення є підкатегорією адміністративних санкцій. Адміністративні санкції – більш широке поняття, яке охоплює всі можливі види заходів впливу на правопорушників. Взаємозв'язок між цими поняттями полягає в тому, що всі адміністративні стягнення є санкціями, але не всі санкції є стягненнями. Адміністративні санкції мають великий спектр заходів впливу, які можуть бути застосовані до фізичних або юридичних осіб,

тоді як адміністративні стягнення – це конкретні заходи, які застосовуються державними органами до осіб, що вчинили адміністративні правопорушення. Вони можуть включати такі види санкцій, як штрафи, позбавлення прав, адміністративний арешт тощо. Адміністративні санкції у свою чергу, можуть бути як стягненнями, так й іншими формами заходів реагування на адміністративні порушення. Так, Є.В. Устименко пропонує визначення адміністративно-правової санкції як «передбачену законом міру реакції уповноваженого суб'єкта, спрямовану на усунення причин та наслідків протиправного діяння, вчиненого суб'єктом – адресатом правової норми і полягає в усуненні наслідків протиправного діяння, його припиненні або покаранні правопорушника, і яка застосовується в адміністративному порядку» [184, с. 19]. При цьому, О.М. Танчик звертає увагу на те, що «адміністративні санкції, що мають характер заходів юридичної відповідальності, можна називати заходами адміністративного стягнення тільки стосовно заходів, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення, де цей термін використано для позначення міри адміністративної відповідальності» [185, с. 69]. Щодо заходів адміністративної відповідальності, «в узагальненому виді їх визначають як передбачені законом засоби впливу на поведінку особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, пов'язане з обмеженням найбільш значущих для людини прав і свобод особистого чи майнового характеру та спрямоване на досягнення соціально корисних цілей і результатів» [186, с. 237]. Що стосується «заходів реагування», то слово «реагування» використовується у загальній теорії права, яка розглядає спосіб реагування на правопорушення в якості основного критерію для класифікації санкцій [187, с. 237]. М.М. Легенька, аналізуючи в адміністративістиці систему наукових поглядів з приводу визначення адміністративної відповідальності, робить висновок, що «поняття реагування ширше за поняття адміністративного стягнення, яке є однією з форм реагування, а також стверджує, що поняття «реагування» в адміністративному праві включає в себе систему його форм, до яких належить і адміністративна відповідальність» [188, с. 51]. Водночас, всі ці

суміжні категорії – адміністративні стягнення, адміністративні санкції, заходи реагування, заходи адміністративної відповідальності здебільшого асоціюються із заходами адміністративного примусу (кожна з них є складовою частиною адміністративного примусу або його різновидом), які зазвичай використовуються для забезпечення виконання адміністративних приписів. Виходячи з нормативно закріпленого комплексу заходів, у контексті щодо вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, вважаємо більш обґрунтованим використання дефініції «адміністративні стягнення».

З точки зору законодавця, у ст. 23 КпАП України, яка має назву «мета адміністративного стягнення» визначено, що адміністративне стягнення є «мірою відповідальності і застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами». Тобто, ефект від застосування адміністративних стягнень, в тому числі і за правопорушення, пов'язані із корупцією, має вплив не лише на порушника, а і на інших осіб з превентивною метою.

Окрім того, нормативно, у ст. 24 КпАП України закріплено перелік видів адміністративних стягнень, які можуть застосовуватись за вчинення адміністративних правопорушень, розташованих в залежності від наростання «значимості» стягнення, ступеню впливу на особу – від «найлегшого» до найсуворішого, зокрема:

- попередження;
- штраф;
- оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення;
- конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення;

- позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання);
- позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;
- громадські роботи;
- виправні роботи;
- суспільно корисні роботи;
- адміністративний арешт;
- арешт з утриманням на гауптвахті;
- адміністративне видворення за межі України (для іноземців і осіб без громадянства за вчинення адміністративних правопорушень, які грубо порушують правопорядок). Отже, система адміністративних стягнень передбачає різні за характером і правовими наслідками санкції, що дозволяє використовувати їх диференційовано із урахуванням ступню суспільної небезпеки вчиненого правопорушення.

До того ж, встановлено, що законами України може бути закріплено й інші, крім наведених, види адміністративних стягнень. Проте не всі із перерахованих адміністративних стягнень застосовуються за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією.

Загальні правила накладання адміністративних стягнень передбачені законодавчо, зокрема у КпАП України, і їх можна сформулювати наступним чином:

- межі накладання адміністративних стягнень встановлюються КпАП України та іншими законами України (що передбачає обов'язкове дотримання принципів верховенства права та законності);
- обов'язковим при накладенні адміністративного стягнення є врахування індивідуальних особливостей (характер вчиненого правопорушення, особа порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність), що спричиняє

неухильне дотримання принципу індивідуалізації адміністративної відповідальності. Обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність визначені у ст. 34 КпАП України і ст. 35 КпАП України відповідно. Зокрема, «вчинення правопорушення в умовах стихійного лиха або за інших надзвичайних обставин» належить до переліку обставин, що обтяжують відповідальність, а правовий режим воєнного стану цілком охоплюється поняттям «іншої надзвичайної обставини»;

– слід брати до уваги положення про основні і додаткові стягнення (ст. 25 КпАП України). За одне адміністративне правопорушення може бути накладено основне або основне і додаткове стягнення. Основне стягнення – це те, яке застосовується безпосередньо за вчинення адміністративного правопорушення. Додаткове стягнення може бути накладено у разі, якщо це передбачено відповідними нормами адміністративного законодавства. Додаткові стягнення приєднуються до основного, а не накладаються окремо. Із тих стягнень, які застосовуються за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, штраф застосовується тільки як основне стягнення, конфіскація – як основне, так і додаткове, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю – тільки як додаткове;

– варто враховувати правила накладення адміністративних стягнень при вчиненні кількох адміністративних правопорушень. За загальним правилом, якщо одна особа вчинили два або більше адміністративних правопорушень, адміністративне стягнення накладається за кожне правопорушення окремо. Якщо особа вчинила кілька адміністративних правопорушень, справи про які одночасно розглядаються одним і тим же органом (посадовою особою), стягнення накладається в межах санкції, встановленої за більш серйозне правопорушення з числа вчинених. До основного стягнення в цьому разі може бути приєднано одне з додаткових стягнень, передбачених статтями про відповідальність за будь-яке з вчинених правопорушень;

– має значення правильне обчислення строків адміністративного стягнення (позбавлення спеціального права обчислюється роками, місяцями або днями), строків накладення адміністративного стягнення (визначені у ст. 38 КпАП України) та строку, після закінчення якого особа вважається такою, що не була піддана адміністративному стягненню (ст. 39 КпАП України);

– нормативно закріплено обов'язок винної особи відшкодувати заподіяну майнову шкоду (ст. 40 КпАП України), що ніяким чином не перетинається і не ототожнюється із застосуванням адміністративного стягнення;

– у провадженні по справі про адміністративне правопорушення особою, на яку накладено стягнення, має бути сплачено судовий збір (у разі винесення судом (суддею) постанови про накладення адміністративного стягнення); розмір і порядок сплати судового збору встановлюється законом (Закон України від 08.07.2011 р. «Про судовий збір» [¹⁸⁹]).

Аналіз положень глави 13-А КпАП України дає можливість стверджувати, що за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією передбачені такі адміністративні стягнення: штраф; конфіскація; позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Тому варто приділити увагу теоретичним положенням, нормативно-правовому закріпленню та практиці застосування таких адміністративних стягнень, як заходам реагування на вчинення адміністративним правопорушень, пов'язаним із корупцією, зокрема у період дії правового режиму воєнного стану.

Штраф є одним із найбільш поширених адміністративних стягнень, які застосовуються за вчинення адміністративних правопорушень. Це грошове стягнення, що накладається на громадян, посадових та юридичних осіб за адміністративні правопорушення у випадках і розмірі, встановлених КпАП України та іншими законами України. Обраховується і сплачується у національній валюті, обчислюється за допомогою відповідної одиниці – неоподатковуваний мінімум доходів громадян. За положеннями Податкового

кодексу України, якщо норми інших законів містять посилання на неоподатковуваний мінімум доходів громадян, то для цілей їх застосування використовується сума в розмірі 17 гривень (крім норм адміністративного та кримінального законодавства в частині кваліфікації адміністративних або кримінальних правопорушень, для яких сума неоподаткованого мінімуму встановлюється на рівні податкової соціальної пільги) [¹⁹⁰].

Штраф є фінансовою санкцією, яка накладається на особу за порушення норм законодавства, що регулюють різні сфери діяльності. Розмір штрафу за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією є досить істотним, порівняно із іншими видами правопорушень, наприклад:

- від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ч. 1, 2 ст. 172⁴ КпАП України);
- від п'ятисот до восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ч. 3 ст. 172⁴ КпАП України);
- від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ч. 1 ст. 172⁵ КпАП України);
- від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ч. 2 ст. 172⁵ КпАП України);
- від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ч. 1 ст. 172⁶ КпАП України);
- від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ч. 2 ст. 172⁶ КпАП України);
- від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ч. 3 ст. 172⁶ КпАП України);
- від однієї тисячі до двох тисяч п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ч. 4 ст. 172⁶ КпАП України);
- від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ч. 1 ст. 172⁷ КпАП України);

- від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ч. 2 ст. 172⁷ КпАП України);
- від чотирьохсот до восьми сот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ч. 3 ст. 172⁷ КпАП України);
- від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ч. 1 ст. 172⁸ КпАП України);
- від однієї тисячі до двох тисяч п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ч. 2 ст. 172⁸ КпАП України);
- від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ст. 172⁸⁻¹ КпАП України);
- від ста двадцяти п'яти до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ч. 1 ст. 172⁹ КпАП України);
- від двохсот п'ятдесяти до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ч. 2 ст. 172⁹ КпАП України).

Можна підсумувати, що відповідно до положень спеціального законодавства, яке регулює адміністративну відповідальність за вчинення правопорушень, пов'язаних із корупцією, розмір штрафів може варіюватися в залежності від характеру правопорушення. Такі істотні розміри штрафів зумовлені необхідністю посилення відповідальності за відповідні правопорушення, оскільки корупція негативно впливає на суспільство та економіку. Тому логічним і доцільним є закріплення в нормах чинного законодавства посиленої відповідальності через «ужорсточення» санкцій шляхом збільшення розміру стягнень за вчинення правопорушень, пов'язаних із корупцією, в умовах дії воєнного стану.

Звертаючись до судової практики, можна знайти приклади застосування штрафу як заходу реагування на відповідні правопорушення. Так, Рахівський районний суд Закарпатської області розглянувши у відкритому судовому засіданні в залі суду м. Рахів матеріали, які надійшли з управління стратегічних розслідувань в Закарпатській області Департаменту стратегічних розслідувань

Національної поліції України, про притягнення до адміністративної відповідальності встановив, що особа, обіймаючи посаду старости села Чорна Тиса Ясінянської селищної ради, будучи суб'єктом відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення – посадовою особою місцевого самоврядування, усвідомлюючи протиправність своїх дій, порушив обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, у зв'язку із чим визнано особу винною у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 172⁴ КпАП України та призначено адміністративне стягнення у вигляд штрафу в розмірі 300 (трьохсот) неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що складає 5100 (п'ять тисяч сто) гривень, без конфіскації отриманого доходу від підприємницької діяльності [¹⁹¹]. Тобто, застосовано штраф встановленого розміру за вчинені дії як основне стягнення. За загальним правилом, штраф має бути сплачений порушником не пізніше як через п'ятнадцять днів з дня вручення йому постанови про накладення штрафу. У разі несплати правопорушником штрафу у встановлений строк, постанова про накладення штрафу надсилається для примусового виконання до органу державної виконавчої служби за місцем проживання порушника, роботи або за місцезнаходженням його майна в порядку, встановленому законом. У порядку примусового виконання постанови про стягнення штрафу за вчинення адміністративного правопорушення з правопорушника стягується: подвійний розмір штрафу, визначеного у відповідній статті КпАП України та зазначеного у постанові про стягнення штрафу; витрати на облік зазначених правопорушень. Таким чином, аналіз судових рішень сприяє якісному розумінню механізму застосування штрафів, що, у свою чергу, підвищує ефективність правозастосування та захищає права громадян.

Конфіскація як адміністративне стягнення, відповідно до ст. 29 КпАП України, може стосуватись лише предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення. Полягає сутність конфіскації в примусовій безоплатній передачі відповідного предмета у

власність держави виключно за рішенням суду. В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко наголошують на тому, що «конфіскація не є компенсаційним заходом. Відшкодування майнового збитку не належить до цілей цього стягнення. Не пов'язана конфіскація і з задоволенням будь-яких державних або громадських інтересів, її мета як адміністративного стягнення полягає у примусі особи до виконання покладених на неї обов'язків. Адміністративно-правова конфіскація завжди є спеціальною (має спеціальний характер). Це означає, що конфіскується не все майно і не будь-які предмети. Конфіскація провадиться тільки щодо речей, безпосередньо пов'язаних із проступком і прямо названих у законі» [192, с. 261]. Отже, конфіскація спрямована на позбавлення особи-правопорушника неправомірної вигоди, яку ця особа отримала внаслідок протиправного діяння.

За вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, конфіскація може застосовуватись відповідно до:

- ч. 1, 2, 3 ст. 172⁴ КпАП України (конфіскація отриманого доходу від підприємницької діяльності чи винагороди від роботи за сумісництвом, доходу від визначених видів діяльності);
- ч. 1, 2 ст. 172⁵ КпАП України (конфіскація подарунка);
- ч. 3 ст. 172⁶ КпАП України (конфіскація доходу чи винагороди) тощо.

В якості прикладу можна навести Постанову Оратівського районного суду Вінницької області, відповідно до якої розглянуто адміністративні матеріали, які надійшли від Управління стратегічних розслідувань у Вінницькій області Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України, про притягнення до адміністративної відповідальності особи за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, передбачених ч. 1 ст. 172⁴, ч.2 ст. 172⁴ КпАП України; особу визнано винною та призначено адміністративне стягнення у вигляді штрафу у розмірі трьохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що становить 5950,00 грн (п'ять тисяч дев'ятсот п'ятдесят гривень) з конфіскацією отриманого доходу

від діяльності [193]. У цьому прикладі конфіскація отриманого доходу від діяльності застосована як додаткове стягнення до штрафу.

Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю є окремим різновидом стягнення, що також може застосовуватись за вчинення правопорушень, пов'язаних із корупцією. Ст. 30 КпАП України передбачено, що позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю призначається судом на строк від шести місяців до одного року, незалежно від того, чи передбачене воно в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КпАП України, коли з урахуванням характеру адміністративного правопорушення, вчиненого за посадою, особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, та інших обставин справи суд визнає за неможливе збереження за нею права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю призначається судом строком на один рік, коли його спеціально передбачено в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КпАП України. Ці положення свідчать про досить широкі межі судового розсуду під час вирішення питання про призначення такого виду адміністративного стягнення. Саме широкі межі судового розсуду є важливим механізмом для забезпечення об'єктивності та справедливості у правосудді, особливо у випадках провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією.

Зазначений вид адміністративних стягнень застосовується відповідно до:

- ч. 3 ст. 172⁴ КпАП України;
- ч. 2 ст. 172⁵ КпАП України;
- ч. 3 ст. 172⁶ КпАП України;
- ч. 3 ст. 172⁷ КпАП України;
- ч. 2 ст. 172⁸ КпАП України.

У всіх перерахованих статтях мова йде про позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

На практиці, суди застосовують положення ч. 6 ст. 30 КпАП України та призначають адміністративне стягнення у вигляді позбавлення права обіймати посади, що пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, на строк 6 (шість) місяців (наприклад, Постанова Новоград-Волинського міськрайонного суду Житомирської області від 31.08.2022 р. у справі 3/0285/2687/22 [¹⁹⁴]). Проте частіше застосуванню підлягає саме те стягнення, що передбачено санкцією відповідної статті. Так, відповідно до Постанови Перечинського районного суду Закарпатської області від 13.08.2024 р. у справі № 304/1843/24 [¹⁹⁵] особу визнано винною у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 172-6 КпАП України і накладено стягнення у виді штрафу в розмірі ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що становить 1 700 (одна тисяча сімсот) грн, з позбавленням права обіймати посади в органах Національної поліції України на строк 1 (один) рік.

Окрім того, слід розмежовувати «позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю» (як адміністративне стягнення) і «відсторонення від виконання службових повноважень» (як захід, що сприяє провадженню у справі про адміністративне правопорушення). Відповідно до ч. 5 ст. 65 Закону України «Про запобігання корупції» [¹⁹⁶] особа, щодо якої складено протокол про адміністративне правопорушення, пов'язане із корупцією, якщо інше не передбачено Конституцією і законами України, може бути відсторонена від виконання службових повноважень за рішенням керівника органу (установи, підприємства, організації), в якому вона працює, до закінчення розгляду справи судом. У разі закриття провадження у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане із корупцією, у зв'язку з відсутністю події або складу адміністративного правопорушення відстороненій від виконання службових повноважень особі відшкодовується середній заробіток за час вимушеного прогулу, пов'язаного з таким відстороненням.

Що стосується строку притягнення до адміністративної відповідальності особи за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, варто зауважити,

що згідно зі ст. 38 КпАП України адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, може бути накладено протягом трьох місяців з дня його виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення. Тобто, для такої категорії справ КпАП України спеціальні строки.

Таким чином, з огляду на зазначене, можна підсумувати, що за адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією, застосовуються такі види адміністративних стягнень як: 1) штраф; 2) конфіскація; 3) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Особливості такого застосування та правила накладання цих адміністративних стягнень за адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією визначені КпАП України.

2.3 Процедурний (процесуальний) аспект розгляду адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, в умовах воєнного стану в Україні

Важливим напрямком з'ясування особливостей адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, в умовах воєнного стану в Україні є аналіз процедурних та процесуальних аспектів розгляду і вирішення відповідних адміністративних справ. Це дозволяє відстежити нормативно-правове закріплення таких аспектів, застосування встановлених правил на практиці, визначити коло проблем, які можуть виникати, а також запропонувати шляхи для їх можливого вирішення.

Проведення у справах про адміністративне правопорушення, пов'язане із корупцією – це нормативно врегульована діяльність уповноважених суб'єктів по застосуванню адміністративної відповідальності за вчинене адміністративне правопорушення, пов'язане із корупцією.

Можна виокремити такі ознаки проведення у справах про адміністративне правопорушення, пов'язане із корупцією:

1) виникає лише у зв'язку із вчиненням адміністративного правопорушення, пов'язаного із корупцією (перелік і склад визначений нормативно у КпАП України);

2) участь у провадженні бере визначене законодавством коло суб'єктів (закріплено перелік осіб, які можуть складати протокол про адміністративне правопорушення; суб'єкта розгляду справи; хто може/зобов'язаний брати участь під час розгляду справи; які особи залучаються до примусового виконання постанови тощо);

3) процесуальні акти, прийняті під час провадження, характеризуються індивідуальністю, тобто вони повинні відображати конкретні обставини та дії, що відбуваються у кожній конкретній справі, а також до їх змісту та форми висуваються певні стандартизовані вимоги;

4) високий ступінь формалізації процесу, що обумовлений застосуванням заходів державного, в тому числі адміністративного примусу та гарантуванням прав особи задля недопущення їх порушення;

5) в результаті такого провадження реалізуються заходи впливу на особу, тобто, у випадку наявних обґрунтованих підстав і визнання вини особи, вона притягається до адміністративної відповідальності і до неї застосовуються адміністративні стягнення.

У ст. 245 КпАП України визначено завдання провадження в справах про адміністративні правопорушення (серед яких і у справах щодо вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією), зокрема: своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності з законом, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності. Це завдання цілком корелюється з конституційними та галузевими принципами, засадами, що закріплені у міжнародних нормативно-правових актах.

Для провадження у справах про адміністративне правопорушення, пов'язане із корупцією характерною є стадійність, тобто певна встановлена послідовність вчинення дій, що призводить до визначеного результату. Стадійність дозволяє забезпечити об'єктивність та справедливність у розгляді справи, а також дотримання процесуальних норм і вимог закону. Умовно можна виокремити такі стадії провадження у справах про адміністративне правопорушення, пов'язане із корупцією:

- 1) порушення справи та адміністративне розслідування;
- 2) розгляд та прийняття рішення у справі;
- 3) оскарження прийнятого рішення;
- 4) виконання постанови.

Слід звернути детальну увагу на окремі етапи, дії, особливості, що притаманні для кожної із зазначених стадій.

Порушення справи та адміністративне розслідування як початкова стадія провадження у справах про адміністративне правопорушення, пов'язане із корупцією, характеризується сукупністю дій, спрямованих на встановлення події правопорушення, обставин його вчинення, його фіксацію та кваліфікацію. Для цього необхідною є наявність фактичної (вчинення особою діяння, яке містить в собі ознаки адміністративного правопорушення, пов'язаного із корупцією) та процесуальної (інформації про вчинене правопорушення) підстав. Процесуальну підставу ще називають приводом для порушення адміністративної справи, що може мати прояв в усних або письмових заявах осіб, повідомленнях посадових осіб або судово-слідчих органів, інформація у медіа, безпосередньому виявленні порушення уповноваженою особою тощо. Слід зауважити, що початок провадження у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане із корупцією, характеризується не складанням якогось окремого спеціального документа, а фактом надходження інформації про неї.

Процесуальним документом, який фіксує закінчення стадії порушення адміністративної справи, є протокол, що складається про кожне

правопорушення (за загальним правилом, крім винятків, визначених законодавством). Протокол про адміністративне правопорушення, пов'язане із корупцією (на підставі положень ст. 255 КпАП України) складають:

1) уповноважені на те посадові особи органів Національної поліції (за ст. ст. 172⁴-172⁹ КпАП України, за винятком правопорушень, вчинених службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище);

2) уповноважені на те посадові особи Національного агентства з питань запобігання корупції (за ст. ст. 172⁴-172⁹ КпАП України (в частині правопорушень, вчинених службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище). Тут слід зазначити, що перелік службових осіб, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище передбачений у примітці до ст. 56 Закону України «Про запобігання корупції» » [197], де наведені посади, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища;

3) прокурор (за ст. ст. 172⁴-172⁹ КпАП України). Варто зауважити, що з цього приводу в КпАП України є застереження, що додатково зміни до цього пункту варто дивитись в Законі України від 12.02.2015 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції» [198], де мова йде про виключення у п. 11 ч. 1 ст. 255 КпАП України цифр «172⁴-172⁹», тобто про позбавлення прокурора повноважень складати протоколи про адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією. Згодом було зазначено, що ці зміни набирають чинності після початку діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції, враховуючи зміни, внесені Законом України від 21.04.2015 р. «Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих питань забезпечення діяльності органів прокуратури» [199]. Національне агентство як центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України, було утворене

постановою Кабінету Міністрів України від 18.03.2015 р. № 118 [²⁰⁰]. Разом із тим для початку функціонування превентивної антикорупційної інституції знадобилося більше року. 14.08.2016 р. Національним агентством було заявлено про початок своєї повноцінної роботи як органу державної влади за усіма напрямками антикорупційної діяльності, а також визначено датою початку його діяльності 15.08.2016 р. [²⁰¹, с. 6-7]. Тобто, фактично, з 15.08.2016 р. прокурора позбавлено повноважень складати протоколи про адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією, однак це не відображено належним чином у положеннях КпАП України, що вимагає внесення відповідних змін.

Слід додати, що на цих же осіб (уповноважених на складання протоколів про адміністративні правопорушення, пов'язаних із корупцією) покладається обов'язок щодо збирання доказів. Проте, у нормативних положеннях відсутнє закріплення права таких осіб брати участь у розгляді справи, тобто, вказана особа позбавлена можливості доводити перед судом переконливість зібраних нею доказів. При цьому в разі необхідності отримати від особи, яка склала протокол про адміністративне правопорушення, додаткові пояснення, суд може її викликати лише як свідка, що призводить до змішування процесуальних статусів, коли одна і та сама особа в одному провадженні має два різних статуси. Така ситуація може викликати певну плутанину та ускладнити розуміння процесуальних прав та обов'язків осіб, залучених у справу. В адміністративному провадженні особа, яка складає протокол про адміністративне правопорушення, зазвичай виступає в ролі уповноваженого органу, що виконує певні функції. Якщо суд вирішує викликати цю особу як свідка, це може призвести до конфлікту між її первісним статусом як особи, що складає протокол, і статусом свідка. Це може ускладнити процесуальні дії, оскільки свідок має право на відмову давати свідчення, якщо це може завдати шкоди його інтересам. Вирішення цієї проблеми може вимагати уточнення законодавства, яке б регулювало такі ситуації, а також забезпечення правових гарантій як для особи, яка складає протокол про адміністративне правопорушення, так і для правозахисних органів та судів. Це дозволить

уникнути потенційних зловживань та забезпечити справедливість адміністративно-юрисдикційного процесу.

Також слід зауважити, що законодавством визначені особливості складання протоколу про адміністративні правопорушення, передбачені ст. ст. 172⁴-172⁹ КпАП України стосовно судді, судді Конституційного Суду України. Відповідно до ст. 257¹ КпАП України, такий протокол складається Головою Національного агентства з питань запобігання корупції або його заступником у трьох примірниках, два з яких надсилаються рекомендованим поштовим відправленням із повідомленням про вручення судді, судді Конституційного Суду України, який притягається до адміністративної відповідальності, для ознайомлення, надання пояснень, зауважень та підписання. Один примірник підписаного або не підписаного протоколу разом з поясненнями, зауваженнями щодо змісту протоколу, мотивами своєї відмови від його підписання, протягом семи робочих днів з дня його отримання, суддя, суддя Конституційного Суду України надсилає до Національного агентства з питань запобігання корупції рекомендованим поштовим відправленням. Другий примірник протоколу залишається судді, судді Конституційного Суду України. У разі неотримання зазначеного протоколу до суду надсилається третій примірник із зазначенням про відмову судді, судді Конституційного Суду України від підписання протоколу та надання пояснень, зауважень щодо його змісту. Про складання протоколу про адміністративне правопорушення стосовно судді, судді Конституційного Суду України Національне агентство з питань запобігання корупції повідомляє відповідно Вищу раду правосуддя або Голову Конституційного Суду України. Суддя, суддя Конституційного Суду України має право протягом семи робочих днів з дати отримання протоколу повернути примірник протоколу про адміністративне правопорушення та надати пояснення щодо обставин, що можуть свідчити про вчинення адміністративного правопорушення, уповноваженій особі Національного агентства з питань запобігання корупції особисто або у присутності відповідно інспектора Вищої ради правосуддя або Голови Конституційного Суду України

чи його заступника. Протокол про таке адміністративне правопорушення разом з іншими матеріалами справи надсилається до місцевого загального суду за місцем вчинення такого правопорушення. У разі неотримання протягом п'ятнадцяти робочих днів з дати надіслання примірника протоколу від судді, судді Конституційного Суду України до суду надсилається третій примірник із зазначенням про відмову судді, судді Конституційного Суду України від підписання протоколу та надання пояснень, зауважень щодо його змісту.

У відповідності до ч. 1 ст. 256 КпАП України, у протоколі про адміністративне правопорушення зазначаються: дата і місце його складення, посада, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка склала протокол; відомості про особу, яка притягається до адміністративної відповідальності (у разі її виявлення); місце, час вчинення і суть адміністративного правопорушення; нормативний акт, який передбачає відповідальність за дане правопорушення; прізвища, адреси свідків і потерпілих, прізвище викривача (за його письмовою згодою), якщо вони є; пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності; інші відомості, необхідні для вирішення справи. Якщо правопорушенням заподіяно матеріальну шкоду, про це також зазначається в протоколі [138].

Чинне законодавство містить правила, що стосуються надсилання протоколу, які визначають особливості, притаманні для протоколу про вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. Відповідно до ст. 257 КпАП України, протокол про вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, разом з іншими матеріалами справи у триденний строк з моменту його складання надсилається до місцевого загального суду за місцем вчинення такого правопорушення. У разі вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, службовою особою, яка працює в апараті суду, протокол разом з іншими матеріалами надсилаються до суду вищої інстанції для визначення підсудності. Особа, яка склала протокол про вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного із корупцією, одночасно з надісланням його до суду надсилає

органу державної влади, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, де працює особа, яка притягається до відповідальності, повідомлення про складання протоколу для розгляду питання щодо можливого відсторонення такої особи від виконання службових повноважень із зазначенням характеру вчиненого правопорушення та норми закону, яку порушено. У разі участі у справі про адміністративне правопорушення викривача одночасно з надісланням протоколу до суду особа, яка склала протокол про вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, надсилає інформацію про особу викривача до Національного агентства з питань запобігання корупції.

Звертаючись до статистичних даних щодо кількості складених протоколів про адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією (за наявними даними, беручи до уваги період воєнного стану), слід відзначити наступне. За даними офіційного сайту Міністерства внутрішніх справ України, у 2022 р. було складено 6757 протоколів про адміністративні правопорушення, пов'язаних із корупцією, направлених до суду у звітному періоді (без повторно направлених), у 2023 р. – 14211, за 6 місяців 2024 р. – 9095 [²⁰²]. Тобто, можна відмітити «зростаючу» статистику. Це свідчить про тенденцію до збільшення виявлення та документування відповідних правопорушень, що може бути результатом посилення заходів впливу за адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією. Національним агентством з питань запобігання корупції у 2022 р. було складено 72 адмінпротоколи щодо конфлікту інтересів та порушення антикорупційних обмежень [²⁰³, с. 56]; у 2023 р. складено 42 протоколи щодо конфлікту інтересів та порушення антикорупційних обмежень, включаючи представників вищих посадових осіб різних державних структур (після судового розгляду справ стягнення було накладено на 10 осіб, зокрема суддів, державних службовців та міських голів, результатом стала конфіскація подарунка із колишнього судді Верховного Суду на суму 906 600 грн.) [²⁰⁴, с. 13] (Додаток Б).

Складання протоколу та збирання інших доказів у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, характеризуються високим ступенем складності та вимагають значних затрат часу. До оформлення протоколів про адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією висуваються загальні вимоги (зокрема, викладені у ст. 256 КпАП України), а також спеціальні вимоги (наприклад, ті, що містяться в Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженій Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 06.11.2015 р. № 1376 [²⁰⁵]). Водночас, слід зауважити, що 06.12.2019 р. Наказом Національного агентства з питань запобігання корупції № 159/19 (зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 03.01.2020 р. за № 14/34297) [²⁰⁶] було затверджено Порядок оформлення протоколів про адміністративні правопорушення Національним агентством з питань запобігання корупції, а 17.09.2021 р. Наказом Національного агентства з питань запобігання корупції № 592/21 вказаний наказ визнано таким, що втратив чинність [²⁰⁷]. Відтак, процедура складання та оформлення протоколів про адміністративні правопорушення Національним агентством з питань запобігання корупції наразі не врегульована жодним підзаконним актом. Це може створювати неоднозначності у питаннях відповідальності та процедурних дій. Тому важливо, щоб були розроблені та впроваджені чіткі процедури щодо складання та оформлення протоколів про адміністративні правопорушення, які забезпечать правильність і законність дій Національного агентства з питань запобігання корупції у цій сфері.

Окрім того, слід зазначити, що на сьогодні існує практика повернення судами протоколів про адміністративні правопорушення для їх доопрацювання особам, які їх склали (наприклад, у 2022 р. – 17 протоколів, у 2023 р. – 1, за 6 міс. 2024 р. – 4 [²⁰⁸]). Проте, КпАП України не містить вичерпного переліку підстав, порядку такого повернення, строків та порядку доопрацювання протоколів тощо. Неврегульованість вказаних питань може використовуватися як спосіб затягування розгляду справ будь-яких категорій з метою уникнення

юридичної відповідальності. Це зумовлює необхідність доповнення КпАП України нормою, яка врегулює питання підстав повернення протоколу про адміністративне правопорушення для доопрацювання (належного оформлення). Наявність чітких вимог до оформлення протоколів сприятиме єдиному підходу при їх складанні.

КпАП України містить випадки, за яких протокол про адміністративне правопорушення не складається (ст. 258 КпАП України), проте вони жодним чином не стосуються адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією.

Наступна стадія провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією – *розгляд та прийняття рішення у справі*, є основною, центральною стадією, під час якої вирішуються найважливіші завдання такого провадження (встановлення винних, забезпечення правильного застосування законодавства, обрання справедливих заходів впливу на особу). З урахуванням положень законодавства, у межах цієї стадії можна виокремити такі етапи: підготовка справи до розгляду, розгляд справи, прийняття постанови по справі.

Підготовка до розгляду справи про адміністративне правопорушення включає в себе відповідь на питання, визначені у ст. 278 КпАП України, тобто орган (посадова особа) при підготовці до розгляду справи про адміністративне правопорушення вирішує такі питання:

- 1) чи належить до його компетенції розгляд даної справи;
- 2) чи правильно складено протокол та інші матеріали справи про адміністративне правопорушення;
- 3) чи сповіщено осіб, які беруть участь у розгляді справи, про час і місце її розгляду;
- 4) чи витребувано необхідні додаткові матеріали;
- 5) чи підлягають задоволенню клопотання особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілого, їх законних представників і адвоката. Цей процес підготовки є важливим етапом для забезпечення

законності та об'єктивності розгляду справи про адміністративне правопорушення, пов'язане із корупцією. КпАП України не передбачає вичерпний перелік клопотань сторони захисту та потерпілого, які можуть бути предметом розгляду в межах підготовки до розгляду справи. За аналогією з іншими формами судочинства, такими клопотаннями, як правило, можуть бути клопотання про витребування доказів (які подаються в тому випадку, якщо особа, що заявила клопотання, позбавлена можливості отримати самостійно докази, що мають значення для справи), про виклик свідків (а саме – осіб, які можуть надати суду інформацію, суттєву для встановлення обставин справи, незалежно від того, чи зазначені такі особи в якості свідків у протоколі про адміністративне правопорушення), про призначення експертизи (якщо перед судом постало питання, яке потребує спеціальних знань у сфері іншій ніж право, і в матеріалах справи немає висновку експерта з цього питання, або якщо складений раніше висновок експерта викликає сумніви щодо його правильності чи повноти). Крім того, реалізація процесуальних прав особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, її захисником, потерпілим та його представником може передбачати подання клопотань про ознайомлення з матеріалами справи (що включає в себе можливість зробити копії чи фотокопії матеріалів справи), про відкладення розгляду справи (в разі якщо є обставини, які унеможливають з поважних причин участь особи в розгляді справи, або є обставини, які унеможливають вирішення справи в судовому засіданні та потребують надання додаткового часу для підготовки позиції сторони, надання стороною необхідних доказів тощо). Крім того, норми КпАП України не передбачають підстав та порядку заявлення відводів складу суду, однак на практиці суди часто застосовують за аналогією норми КПК України, які врегульовують питання відводів, тож слід дійти висновку, що особа, яка вважає, що існують обставини, які викликають сумнів у неупередженості та об'єктивності судді, вправі подати заяву про відвід судді, яка має бути вирішена незважаючи на те, що в КпАП України немає процедури вирішення відводів.

Особливістю розгляду справ щодо правопорушень, пов'язаних із корупцією є встановлення терміну, протягом якого можливе притягнення особи до адміністративної відповідальності. Відповідно до ст. 38 КпАП України, для накладання адміністративного стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, встановлюються спеціальні строки, зокрема таке стягнення може бути накладено протягом шести місяців з дня його виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення.

Варто враховувати, що нормативно визначено конкретизований перелік обставин, що виключають провадження у справі про адміністративне правопорушення (у ст. 247 КпАП України), за наявності яких відповідне провадження не може бути ініційоване, а якщо воно було розпочато, підлягає закриттю. Наприклад, Постановою Здолбунівського районного суду Рівненської області у справі № 568/94/24 [²⁰⁹], провадження закрито за відсутністю події і складу адміністративного правопорушення; Постановою Новомосковського міськрайонного суду Дніпропетровської області у справі № 610/235/22 [²¹⁰] провадження закрито у зв'язку з закінченням строку накладення адміністративного стягнення тощо). Так, до основних причин закриття справ про адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією, належить відсутність події і складу адміністративного правопорушення (у 2022 р. закрито 351 справу, у 2023 р. – 495) та закінчення строків накладення адміністративного стягнення (у 2022 р. закрито 608 справ, у 2023 р. – 368 [²¹¹; ²¹²] (Додаток В). Зазначена проблема може бути вирішена шляхом виключення норми про обмеження строків накладення стягнення за відповідні правопорушення шістьма місяцями з моменту їх виявлення (ч. 4 ст. 38 КпАП України), а також відповідного доповнення норми про зупинення строків розгляду справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією (ч. 4 ст. 277 КпАП України). Водночас, нормативно закріплені обставини, що виключають провадження у справі про адміністративне правопорушення мають важливе значення для забезпечення справедливого розгляду справ і запобігання

зловживанням з боку державних органів у процесі притягнення до адміністративної відповідальності.

Важливим є з'ясування питання підвідомчості справ про адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією, адже перелік органів (посадових осіб), уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення встановлений нормативно. Відповідно до ст. 221 КпАП України, справи про адміністративні правопорушення, передбачені 172⁴-172⁹ КпАП України розглядають судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів. У фаховій адміністративно-процесуальній літературі питання встановлення підвідомчості справ про адміністративні правопорушення розглядається як «розмежування компетенції в системі відносин між різними органами адміністративно-деліктної юрисдикції щодо розгляду і вирішення справ про адміністративні правопорушення на підставі і у межах закону та притягнення винуватих осіб до адміністративної відповідальності» [213, с. 438]. О.Є Панфілов наголошує, що «підвідомчість цих справ потребує оцінки з точки зору предметного і територіального критеріїв. Територіальна підвідомчість визначає віднесення адміністративних справ про адміністративні корупційні правопорушення до компетенції загальних судів за місцем вчинення цього правопорушення. При характеристиці предметної підвідомчості адміністративних справ про адміністративні корупційні правопорушення вченим враховано її постадійну зміну та виокремлено два рівні: 1) видова підвідомчість: визначення органу адміністративної юрисдикції, який вправі розглядати цю категорію справ – судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів; 2) посадова підвідомчість: наявність повноважень на складення протоколу про адміністративні правопорушення, передбачені ст.ст. 172⁴-172⁹ КпАП України ...» [214, с. 14]. Отже, предметна підвідомчість справ про адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією, має багатоаспектний характер, що потребує чіткого розмежування як на рівні видів правопорушень, так і на рівні посадових осіб та органів, відповідальних за їх розгляд. Це забезпечує системний підхід до боротьби з корупцією, оптимізуючи

ресурси та фахівців для ефективного розгляду справ, а також сприяє уникненню конфлікту інтересів та забезпеченню об'єктивності у процесі правозастосування.

Чинним законодавством закріплено перелік прав особи, яка притягається до адміністративної відповідальності (ст. 268 КпАП України), серед яких: знайомитися з матеріалами справи, давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання; при розгляді справи користуватися юридичною допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, виступати рідною мовою і користуватися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою ведеться провадження; оскаржити постанову по справі. У зв'язку із цим у пропозиціях Міністерства юстиції України до проєкту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законів України щодо удосконалення порядку притягнення до відповідальності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» від 09.08.2023 р. (реєстр. № 9587-д) наводиться, що «особі, яка притягається до відповідальності, хоча і надаються відповідні процесуальні права, однак механізм їх реалізації не визначено, з огляду на те, що особі не повідомляється про початок розгляду справи про адміністративне правопорушення, а отже залишається не зрозумілим, у які строки, спосіб та порядку особа може подати пояснення, а також ознайомитися з матеріалами справи» ^[215], що потребує чіткого регулювання на рівні законодавчого акта. Окрім того, відповідно до ч. 2 ст. 268 КпАП України, при розгляді справ про адміністративні правопорушення, передбачені ст. ст. 172⁴-172⁹ КпАП України, присутність особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, є обов'язковою. У разі ухилення від явки на виклик органу внутрішніх справ або судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду цю особу може бути органом внутрішніх справ (Національною поліцією) піддано приводу. Як приклад – Постанова Подільського районного суду м. Києва ^[216], де через систематичну неявку до

суду і неповідомлення суду про причини свого неприбуття було прийнято рішення про задоволення клопотання прокурора про примусовий привід і застосовано його до особи.

Варто зазначити, що за особливими вимогами ч. 2 ст. 250 КпАП України, при провадженні у справах про адміністративні правопорушення, передбачені ст. ст. 172⁴-172⁹ КпАП України, участь прокурора у розгляді справи судом є обов'язковою. Прокурор, заступник прокурора, здійснюючи нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів при провадженні у справах про адміністративне правопорушення має право: порушувати провадження у справі про адміністративне правопорушення; знайомитися з матеріалами справи; перевіряти законність дій органів (посадових осіб) при провадженні у справі; брати участь у розгляді справи; заявляти клопотання; давати висновки з питань, що виникають під час розгляду справи; перевіряти правильність застосування відповідними органами (посадовими особами) заходів впливу за адміністративні правопорушення; вносити подання, оскаржувати постанову і рішення по скарзі у справі про адміністративне правопорушення, а також вчиняти інші передбачені законом дії.

Також нормативно визначено положення щодо місця та строків розгляду справ про адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією. За загальним правилом, справа про адміністративне правопорушення розглядається за місцем його вчинення (ст. 276 КпАП України). Відповідно до ст. 277 КпАП України, справа про адміністративне правопорушення розглядається у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи. Строк розгляду адміністративних справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, зупиняється судом у разі якщо особа, щодо якої складено протокол про таке правопорушення, умисно ухиляється від явки до суду або з поважних причин не може туди з'явитися (хвороба, перебування у відрядженні чи на лікуванні, у відпустці тощо). Свідоме затягування строків розгляду справи особою, щодо

якої складено відповідний протокол, може використовуватися як спосіб уникнення адміністративної відповідальності, що істотно знижує її превентивний ефект. Правовий режим воєнного стану впливає на стан перебігу справи. Зокрема, проходження військової служби є підставою для зупинення строку розгляду справи про адміністративне корупційне правопорушення щодо особи у зв'язку із тим, що особа, щодо якої складено протокол про адміністративне корупційне правопорушення призвана для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період (для прикладу – Постанова Шепетівського міськрайонного суду Хмельницької області від 22.08.2024 р. у справі № 688/3584/24 [²¹⁷]).

Розгляд справи (за ст. 279 КпАП України) *розпочинається* з оголошення складу колегіального органу або представлення посадової особи, яка розглядає дану справу. Головуючий на засіданні колегіального органу або посадова особа, що розглядає справу, оголошує, яка справа підлягає розгляду, хто притягається до адміністративної відповідальності, роз'яснює особам, які беруть участь у розгляді справи, їх права та обов'язки. Після цього оголошується протокол про адміністративне правопорушення. На засіданні заслуховуються особи, які беруть участь у розгляді справи, досліджуються докази і вирішуються клопотання.

Орган (посадова особа) при розгляді справи про адміністративне правопорушення, в тому числі, пов'язане із корупцією, зобов'язаний з'ясувати:

- чи було вчинено адміністративне правопорушення, тобто дослідити обставини, що склалися під час вчинення правопорушення, зокрема, які дії (бездіяльність) були вчинені особою та призвели до правопорушення;
- чи винна (умисел, необережність) дана особа в його вчиненні;
- чи підлягає вона адміністративній відповідальності, тобто встановити у яка вчинила правопорушення, а також її роль і участь у справі;
- чи є обставини, що пом'якшують або обтяжують відповідальність, – вивчення факторів, які можуть вплинути на ступінь вини порушника, а також

його відповідальність (наприклад, щире розкаяння винного, відшкодування завданих збитків, вік, стан здоров'я тощо, а також обставини, що можуть свідчити про необхідність більш суворого покарання, наприклад вчинення правопорушення в умовах стихійного лиха або за інших надзвичайних обставин);

- чи заподіяно майнову шкоду;
- чи є достатні підстави для передачі матеріалів про адміністративне правопорушення до відповідних громадських організацій або трудових колективів для їхнього розгляду.

Ці аспекти, а також з'ясування інших обставин, що мають значення для правильного вирішення справи, є надзвичайно важливими для забезпечення прав осіб, залучених у справу, а також для правомірності, законності та обґрунтованості прийнятого рішення.

Розгляд справи завершується винесенням постанови, вимоги до її змісту викладені в ст. 283 КпАП України. За загальним правилом, по справі про адміністративне правопорушення, орган (посадова особа) виносить одну з таких постанов:

1) про накладення адміністративного стягнення, у якій визначається вид і розмір стягнення за вчинене правопорушення;

2) про застосування заходів впливу, передбачених ст. 24¹ КпАП України. Це можуть бути такі заходи, як попередження, догана або інші, що застосовуються до неповнолітніх у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років, проте навряд чи вони можуть мати місце при вчиненні правопорушень, пов'язаних із корупцією;

3) про закриття справи – якщо є підстави для припинення справи (наприклад, відсутність складу адміністративного правопорушення, закінчення строків для притягнення до адміністративної відповідальності тощо).

Постанова про закриття справи виноситься при оголошенні усного зауваження, передачі матеріалів на розгляд громадської організації чи трудового колективу або передачі їх прокурору, органу досудового розслідування, а також при наявності обставин, передбачених ст. 247 КпАП України.

Слід зазначити, що КпАП України містить правила про можливість звільнення від адміністративної відповідальності при малозначності правопорушення, тобто коли правопорушник щиро розкався у вчиненні діяння, яке не становить суспільної небезпеки, не завдало істотної шкоди охоронюваним законом, цінностям [218, с. 69]. Рішення про малозначність адміністративного правопорушення приймається органом, який розглядає справу, і може мати на увазі, що вчинене правопорушення несуттєво порушує норми законодавства, а наслідки його не є значними для суспільства або держави. Так, відповідно до ст. 22 КпАП України, при малозначності вчиненого адміністративного правопорушення орган (посадова особа), уповноважений вирішувати справу, може звільнити порушника від адміністративної відповідальності і обмежитись усним зауваженням. За даними судової статистики, у 2022 р. – 2023 р. кількість справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, які закриваються через малозначність, становила: у 2022 р. – 2 (за порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності), 143 (за порушення вимог фінансового контролю), 28 (за порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів) [219], у 2023 р. – 5 (за порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності), 2 (за порушення вимог фінансового контролю), 50 (за порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів) [220]. Наприклад, у Постанові Дніпровського апеляційного суду йдеться про розгляд апеляційної скарги особи, визнаної винною у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ч.1 ст. 172⁴ КпАП України та накладено адміністративне стягнення у виді штрафу в розмірі 5100 (п'ять тисяч сто) гривень з конфіскацією винагороди від роботи за сумісництвом у розмірі 37285

(тридцять сім тисяч двісті вісімдесят п'ять) гривень, 50 (п'ятдесят) копійок. Апеляційний суд врахував, що особа повністю визнає свою провину, щиро кається у скоєному, усвідомлює протиправність своєї поведінки, критично оцінює свою поведінку, бере до уваги що вона є внутрішньо переміщеною особою та, яка разом зі своїм чоловіком, який є пенсіонером, вимушена була покинути своє житло через збройну агресію РФ проти України, у зв'язку з чим вони вимушені винаймати житло, що тягне за собою додаткові витрати, а також, те, що зазначене адміністративне правопорушення вчинене нею вперше, шкідливих наслідків від правопорушення не настало, а також, беручи до уваги те, що дане правопорушення не становить великої суспільної шкідливості, оцінивши в сукупності письмові докази та з'ясувавши обставини справи, апеляційний суд дійшов до висновку про доцільність застосування ст. 22 КпАП України, тобто звільнення від адміністративної відповідальності, враховуючи малозначність вчиненого правопорушення та обмежитись усним зауваженням, що на думку суду, буде достатнім для виправлення останньої та попередження вчинення нею нових правопорушень [221]. Разом з тим, серйозність адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, є чинником, який ставить під сумнів можливість звільнення від адміністративної відповідальності за вчинення будь-якого правопорушення, пов'язаного з корупцією, у зв'язку з малозначністю діяння.

Після закінчення розгляду справи має бути негайно оголошена постанова. Постанова повинна бути мотивованою та обґрунтованою, що забезпечує прозорість і законність ухваленого рішення. Згідно з ч. 2 ст. 283 КпАП України, постанова повинна містити: найменування органу (прізвище, ім'я та по батькові, посада посадової особи), який виніс постанову; дату розгляду справи; відомості про особу, стосовно якої розглядається справа (прізвище, ім'я та по батькові (за наявності), дата народження, місце проживання чи перебування; опис обставин, установлених під час розгляду справи; зазначення нормативного акта, що передбачає відповідальність за таке адміністративне правопорушення; прийняте у справі рішення [138]. Слід зазначити, що норми КпАП України не

передбачають обов'язкового поділу постанови суду на структурні елементи (вступну, описову, мотивувальну, резолютивну частини), а крім того, не передбачають таких обов'язкових елементів тексту постанови як коротке викладення змісту протоколу про адміністративне правопорушення, викладення позиції прокурора, сторони захисту та потерпілого, зазначення доказів, на підставі яких були встановлені обставини справи, мотиви прийняття чи відхилення доказів та доводів учасників провадження, обґрунтування виду та розміру накладеного на особу адміністративного стягнення, зазначення порядку набрання постановою законної сили та порядку її оскарження. Копія постанови протягом трьох днів вручається або висилається особі, щодо якої її винесено. Копія постанови вручається під розписку. Це є важливою частиною забезпечення права на захист і дозволяє особі ознайомитися з рішенням органу, який його виніс, а також, у разі необхідності, оскаржити його у встановленому законом порядку. У разі якщо копія постанови висилається, про це робиться відповідна відмітка у справі. Постанова суду про накладення адміністративного стягнення за адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, у триденний строк з дня набрання нею законної сили направляється відповідному органу державної влади, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, державному чи виборному органу, власнику юридичної особи або уповноваженому ним органу для вирішення питання про притягнення особи до дисциплінарної відповідальності, усунення її згідно із законодавством від виконання функцій держави, якщо інше не передбачено законом, а також усунення причин та умов, що сприяли вчиненню цього правопорушення.

Оскарження прийнятого рішення, тобто перегляд постанови у провадженні про адміністративне правопорушення, пов'язане із корупцією, не є обов'язковою стадією такого провадження. Її факультативність обумовлена правом особи на оскарження постанови (без жодних зобов'язань і за наявності на те обґрунтованих підстав). У відповідності до ст. 294 КпАП України, постанова судді у справі про адміністративне правопорушення може бути

оскаржена протягом десяти днів з дня винесення постанови; апеляційний перегляд здійснюється суддею апеляційного суду протягом двадцяти днів з дня надходження справи до суду; за наслідками розгляду апеляційної скарги суд апеляційної інстанції має право: 1) залишити апеляційну скаргу без задоволення, а постанову без змін; 2) скасувати постанову та закрити провадження у справі; 3) скасувати постанову та прийняти нову постанову; 4) змінити постанову; у разі зміни постанови в частині накладення стягнення, в межах, передбачених санкцією статті цього Кодексу, воно не може бути посилено; постанова апеляційного суду набирає законної сили негайно після її винесення, є остаточною й оскарженню не підлягає [138]. Отже, нормами КпАП України передбачено повний апеляційний перегляд постанови; апеляційний суд виконує функції і суду факту, і суду права, та не вправі передавати справу на новий розгляд до суду першої інстанції. Крім того, в КпАП України втілено принцип часткової заборони погіршення правового становища особи, яка притягається до адміністративної відповідальності: заборонено застосовувати більш суворе стягнення ніж те, що було накладено судом першої інстанції, однак не заборонено скасовувати постанову про закриття справи та приймати при цьому нову постанову про накладення адміністративного стягнення. При цьому, можливість наведеного вище способу погіршення правового становища особи не залежить від того, ким подана апеляційна скарга, що суттєво відрізняє цю норму КпАП України від аналогічних положень КПК України. Межі апеляційного перегляду постанови встановлені нормою ч. 7 ст. 294 КпАП України, згідно з якою, апеляційний суд переглядає справу в межах апеляційної скарги; суд апеляційної інстанції не обмежений доводами апеляційної скарги, якщо під час розгляду справи буде встановлено неправильне застосування норм матеріального права або порушення норм процесуального права; апеляційний суд може дослідити нові докази, які не досліджувалися раніше, якщо визнає обґрунтованим ненадання їх до місцевого суду або необґрунтованим відхилення їх місцевим судом [138]. Отже, норма про обмеженість апеляційного суду доводами апеляційної скарги має скоріше декларативний

характер, адже наступна за нею норма дозволяє апеляційному суду переглянути постанову на будь-яких підставах, навіть тих, яких не було в апеляційній скарзі. Виходячи з цього, апеляційний суд не обмежений не лише доводами, а й вимогами апеляційної скарги і, наприклад, якщо визнає правильною резолютивну частину постанови суду першої інстанції, однак не погодиться із мотивувальною частиною, то може замість скасування постанови змінити її лише в частині обґрунтування прийнятої постанови. Конкретний спосіб зміни постанови нормами КпАП України не встановлюється, однак, застосовуючи процесуальну аналогію з подібними положеннями КАС України, ЦПК України та ГПК України, слід дійти висновку, що апеляційний суд може змінити як мотивувальну, так і резолютивну частину постанови.

Касаційного оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення нормами КпАП України не передбачено. Також норми КпАП України не передбачають порядку та підстав перегляду постанов у справах про адміністративні правопорушення за нововиявленими обставинами, хоча серед науковців існує дискусія щодо можливості застосування в цій частині норм КПК України за аналогією. Крім того, в КпАП України передбачена процедура перегляду постанови по справі про адміністративне правопорушення у разі встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом; ця процедура врегульована главою 24-1 КпАП України [138].

Завершальна стадія провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією – **виконання постанови**, адже якщо постанову винесено, але не виконано, втрачається весь сенс накладання адміністративного стягнення (превентивний, виховний, каральний вплив на особу), а проведена робота багатьма органами та посадовими особами для притягнення винного до адміністративної відповідальності, виявляється марною. Постанова про накладення адміністративного стягнення є обов'язковою для виконання державними і громадськими органами, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами і

громадянами. При оскарженні постанови про накладення адміністративного стягнення постанова підлягає виконанню після залишення скарги без задоволення. Ідеальним розвитком подій є добровільне виконання постанови про адміністративне правопорушення, пов'язане із корупцією, проте, у випадку ухилення від такого виконання, передбачений примусовий порядок. Відповідно до положень адміністративного законодавства, не підлягає виконанню постанова про накладення адміністративного стягнення, якщо її не було звернуто до виконання протягом трьох місяців з дня винесення. В разі оскарження постанови перебіг строку давності зупиняється до розгляду скарги. Контроль за правильним і своєчасним виконанням постанови про накладення адміністративного стягнення здійснюється органом (посадовою особою), який виніс постанову, та іншими органами державної влади в порядку, встановленому законом.

Порядок виконання постанови може відрізнятися залежно від виду адміністративного стягнення, застосованого до особи. Вище було встановлено, що за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, суд може накласти одне з таких адміністративних стягнень, а саме: 1) штраф; 2) конфіскація; 3) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Порядок виконання постанови про накладення штрафу регулюється главою 27 КпАП України, а також Законом України «Про виконавче провадження». До застосування процедури примусового виконання рішень, КпАП України передбачає надання можливості правопорушнику сплатити штраф самостійно, в протилежному випадку встановлюється санкція за невиконання постанови в добровільному порядку. Так, у відповідності до ч. 1 ст. 307 КпАП України, штраф має бути сплачений порушником не пізніше як через п'ятнадцять днів з дня вручення йому постанови про накладення штрафу (...), а в разі оскарження такої постанови – не пізніше як через п'ятнадцять днів з дня повідомлення про залишення скарги без задоволення [138]. При цьому, згідно зі ст. 308 КпАП України, у разі несплати правопорушником штрафу у строк, установлений частиною першою статті 307 цього Кодексу, постанова про

накладення штрафу надсилається для примусового виконання до органу державної виконавчої служби за місцем проживання порушника, роботи або за місцезнаходженням його майна в порядку, встановленому законом. У порядку примусового виконання постанови про стягнення штрафу за вчинення адміністративного правопорушення з правопорушника стягується: подвійний розмір штрафу, визначеного у відповідній статті цього Кодексу та зазначеного у постанові про стягнення штрафу; витрати на облік зазначених правопорушень. Розмір витрат на облік правопорушень визначається Кабінетом Міністрів України [138].

Що стосується виконання постанов про застосування конфіскації, то процедура такого виконання визначена главою 29 КпАП України, а також Законом України «Про виконавче провадження». Статтею 314 КпАП України передбачено, що виконання постанови про конфіскацію предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення, здійснюється шляхом вилучення конфіскованого предмета і примусового безоплатного звернення цього предмета у власність держави [138]. В свою чергу, порядок виконання постанов про накладення адміністративного стягнення у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю – окремо не регулюється.

Отже, провадження у справах про адміністративне правопорушення, пов'язане із корупцією як нормативно врегульована діяльність уповноважених суб'єктів по застосуванню адміністративної відповідальності за вчинене адміністративне правопорушення, пов'язане із корупцією, направлене на виконання завдань, визначених нормативно, а також характеризується стадійністю. Його структуризація дозволяє більш ефективно управляти процесом та забезпечувати правову безпеку усіх учасників. В межах стадійності такого провадження слід виокремлювати окремі етапи, а також дії відповідних уповноважених суб'єктів, що у сукупності дають можливість досягти визначеного результату – зафіксувати правопорушення, з'ясувати обставини

справи, вирішити питання щодо винуватості чи невинуватості особи, за наявності обґрунтованих підстав, – притягнути винну особу до адміністративної відповідальності, справедливо застосувавши адміністративне стягнення. Таким чином, виважений процедурний (процесуальний) аспект розгляду адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією є надзвичайно важливим через необхідність забезпечення правопорядку та дотримання законності в умовах підвищених ризиків воєнного стану.

Результати дослідження, що наведені у цьому розділі, були опубліковані у статтях «Заходи реагування на вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією в умовах воєнного стану в Україні» [222] та «Проведення у справах про адміністративне правопорушення, пов'язане із корупцією в умовах воєнного стану в Україні: особливості і структуризація» [223], які опубліковані у наукових фахових виданнях України, а також у тезах доповіді «Особливості об'єкта адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією за законодавством України» [224] на міжнародній науково-практичній конференції.

Висновки до розділу 2

1. З'ясовано, що для встановлення вини особи у вчиненні адміністративного правопорушення, пов'язаного із корупцією, а відповідно, і для вирішення питання щодо притягнення винної особи до адміністративної відповідальності за таке діяння, велике значення мають правильність, коректність та об'єктивність адміністративно-правової оцінки вчиненого нею протиправного діяння (дії чи бездіяльності), що передбачає обрання оптимального заходу для здійснення впливу на правопорушника, а також для превенції подібних діянь у майбутньому. З цією метою необхідним є у кожному конкретному випадку належне з'ясування наявності всіх характерних ознак (об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона), що дозволяють встановити, якою нормою адміністративного законодавства вчинене діяння (дія

чи бездіяльність) визнається як протиправне. Особливою і важливою умовою застосування до особи заходів адміністративної відповідальності за вчинене діяння є наявність юридичного складу адміністративного правопорушення, пов'язаного із корупцією, із сукупністю усіх обов'язкових ознак.

2. Встановлено, що наслідком вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного із корупцією, є певна реакція з боку держави на такі протиправні дії, зокрема у вигляді застосування адміністративних стягнень до винної особи. Адміністративні стягнення є засобом реалізації адміністративної відповідальності, заходом реагування на вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного із корупцією. За адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією, застосовуються такі види адміністративних стягнень, як: 1) штраф; 2) конфіскація; 3) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Особливості такого застосування та правила накладання цих адміністративних стягнень за адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією, визначені КпАП України.

3. З'ясовано, що провадження у справах про адміністративне правопорушення, пов'язане із корупцією, є нормативно врегульованою діяльністю уповноважених суб'єктів із застосування адміністративної відповідальності за вчинене адміністративне правопорушення, пов'язане із корупцією, спрямоване на виконання завдань, визначених нормативно. Зазначене провадження характеризується стадійністю, а його структуризація дозволяє більш ефективно управляти процесом та забезпечувати правову безпеку всіх учасників. У межах стадійності такого провадження слід виокремлювати певні етапи, а також дії відповідних уповноважених суб'єктів, що у сукупності дають можливість досягти визначеного результату – зафіксувати правопорушення, з'ясувати обставини справи, вирішити питання щодо винуватості чи невинуватості особи, за наявності обґрунтованих підстав – притягнути винну особу до адміністративної відповідальності, справедливо застосувавши адміністративне стягнення. Виважений процедурний

(процесуальний) аспект розгляду адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, є надзвичайно важливим через необхідність забезпечення правопорядку та дотримання законності в умовах підвищених ризиків воєнного стану в Україні.

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ОБМЕЖЕНЬ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗАНИМ ІЗ КОРУПЦІЄЮ, В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

3.1 Особливості правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в контексті європейської інтеграції

Введений в Україні правовий режим воєнного стану вимагає оптимізованого реагування та швидкої адаптації своєї правової системи до нових викликів, забезпечуючи при цьому захист прав і свобод людини і громадянина та ефективну координацію дій різних органів державної влади. Зокрема, удосконалення правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану є надважливою задачею, яка вимагає спеціальних заходів і комплексного підходу, особливо в контексті актуальної та важливої європейської інтеграції.

Державна політика України у напрямку європейської інтеграції не впроваджується безсистемно і безпідставно, вона почала формуватися вже безпосередньо після проголошення незалежності із дотриманням конституційних принципів. Європейська інтеграція України полягає у процесі конвергенції (процес зближення) України з Європейським Союзом на рівні законів, інших нормативних актів, а також на рівні правил та звичаїв, що існують у суспільстві. Кінцевою метою цього складного і тривалого процесу є вступ України до Європейського Союзу. Цей процес поступовий, багатоаспектний та багатoeлементний, він охоплює комплекс взаємопов'язаних дій, заходів і кроків на шляху до підсумкової мети, а також має вплив на різні

сфери суспільних відносин, серед яких, зокрема, і антикорупційна складова (що цілком закономірно має статус одного із пріоритетних напрямків такого руху).

Шлях України до набуття статусу кандидата в членство Європейського Союзу охоплює декілька етапів і умовно бере початок з 2014 р., коли було підписано та ратифіковано Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [225] (далі – Угода про асоціацію), що ґрунтується на неухильному дотриманні положень Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції [226]. Відповідно до Угоди про асоціацію, головними принципами для посилення відносин між Сторонами Угоди про асоціацію визнано верховенство права, належне врядування, боротьбу з корупцією, боротьбу з різними формами транснаціональної організованої злочинності й тероризмом, сприяння сталому розвитку і ефективній багатосторонності. Тобто одразу варто звернути увагу на антикорупційну спрямованість в контексті євроінтеграційних прагнень держави. І хоча Угода про асоціацію була підписана і ратифікована у 2014 р., набула чинності 01.09.2017 р., проте до неї постійно вносяться необхідні зміни і правки (в тому числі і протягом 2022-2023 р.р.), з огляду на поточну ситуацію в Україні, повномасштабне вторгнення країни-агресора та введення правового режиму воєнного стану.

Варто зауважити, що починаючи з 2014 р., Україна активно рухалася шляхом європейської інтеграції, підписавши Угоду про Асоціацію з Європейським Союзом та закріпивши цей напрям як пріоритетний у різних нормативно-правих актах. За попередні роки Україна впровадила низку євроінтеграційних реформ і суттєво наблизилася до *acquis* ЄС, попри фактичний стан війни, у якому Україна перебувала весь цей час. Загалом, є підстави говорити про позитивну динаміку відносин України і ЄС до 2022 р. Так, протягом цього часу активно підтримувалися позитивні тенденції у відносинах із ЄС, модернізувалася та розширювалася нормативно-правова база партнерства, доволі активним було секторальне співробітництво, також ЄС

надавав значну допомогу Україні тощо [227, с. 114]. Отже, попри труднощі, пов'язані з війною, Україна продовжує працювати над імплементацією реформ, аби забезпечити інтеграцію до ЄС та підвищити якість життя громадян. Це не лише демонструє відданість євроінтеграційним прагненням, але є важливим елементом для отримання підтримки з боку міжнародних партнерів, що вкрай необхідно в умовах збройного конфлікту. Враховуючи статистичні показники, за період з 2014 р. і до початку 2022 р. Україна виконала Угоду про асоціацію на 63%: частково імплементувала право ЄС згідно з Угодою про асоціацію, здійснила низку євроінтеграційних змін майже у всіх сферах суспільно-політичного та економічного життя, приєдналась до низки ключових програм ЄС у різних сферах, активізувала участь у макрорегіональних стратегіях і транскордонних програмах ЄС [228]. Проте 2022 р. вніс свої корективи у поетапні євроінтеграційні процеси України і задля збереження всіх трансформаційних процесів, що відбувались у країні з 2014 р., 28.02.2022 р. (на п'ятий день від початку повномасштабної агресії з боку РФ), Україною офіційно було подано заявку на членство в ЄС. У щорічному звіті ЄС про виконання Україною Угоди про асоціацію за 2022 р. зазначено, що 17.06.2022 р. Європейська Комісія оприлюднила Висновок, в якому рекомендувала надати Україні статус кандидата в члени ЄС. Позитивна оцінка Європейської Комісії створила передумови для прийняття відповідного рішення Європейською Радою. При цьому для України було визначено сім рекомендацій, виконання яких є необхідним для подальших кроків у процесі набуття членства в ЄС (зокрема щодо боротьби з корупцією) [229]. Внаслідок проведення відповідних дій українською стороною, 23.06.2022 р. Європейською Радою було ухвалено історичне рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС [230], що ознаменувало початок нового етапу європейської інтеграції України і необхідність підготовки країни до вступу до Європейського Союзу в умовах триваючої повномасштабної військової агресії Росії проти України. Це рішення стало результатом тривалої співпраці між Україною та ЄС, а також підтримки з боку європейських лідерів, які визнали зусилля України у проведенні реформ та

захисті демократії, особливо на тлі російської агресії. Статус кандидата на членство в Європейському Союзі став важливим кроком на шляху інтеграції України у європейські структури і відкрив нові перспективи для економічного розвитку, політичної стабільності та зміцнення зв'язків із країнами ЄС. Україна взяла на себе виконання зобов'язань, які включають конкретні реформи у політичній, економічній, соціальній сферах, зміцнення верховенства права та забезпечення прав людини. Отримання статусу кандидата на вступ до ЄС також є символом солідарності Європи з Україною у часи кризи та стало яскравим підтвердженням підтримки європейських цінностей в Україні.

В межах даного дослідження, варто зауважити, що серед Рекомендацій Європейської Комісії щодо статусу України на членство в ЄС передбачено і таку як «посилення боротьби з корупцією, зокрема на високому рівні, шляхом активних та ефективних розслідувань, а також забезпечення належної динаміки судових справ та винесених вироків; завершення призначення нового керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури шляхом атестації визначеного переможця конкурсу та проведення процес відбору та призначення на посаду нового директора Національного антикорупційного бюро України» [231]. Тобто, зберігається пріоритетність вектора антикорупційного спрямування в контексті євроінтеграційних процесів задля досягнення єдиного результату. За підсумками 2023 р. виконано 77 % від загального обсягу зобов'язань за Угодою про асоціацію, зокрема у сфері секторальної інтеграції України з ЄС, у тому числі у галузях енергетики, цифровізації, економіки, митної справи, юстиції, свободи та безпеки [232, с. 3], що свідчить про поступове виконання рекомендацій Європейської комісії, а також про певний прогрес у реалізації взятих зобов'язань та впроваджених реформ у різних секторах, зокрема щодо протидії корупції.

Також, за даними звіту про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2023 р., у глобальному Індексі сприйняття корупції, що ведеться антикорупційною організацією Transparency International, Україна продемонструвала поліпшення у боротьбі з корупцією за 2023 р.,

отримавши 36 балів і зайняла 104-те місце серед 180 країн. Зростання на три бали визнано одним із найкращих результатів у світі. Це підтверджує визнання зусиль, які наша держава демонструє на шляху боротьби з корупцією [233, с. 39] і про системні позитивні зрушення у цьому напрямку.

У свою чергу, О.А. Близняк та А.О. Риков, аналізуючи процес євроінтеграції, який Україна вже пройшла від початку повномасштабного вторгнення, та розглянувши наявний стан євроінтеграційних процесів, роблять висновок про «значний, помітний і доволі стрімкий прогрес на європейському шляху протягом 2022 р. Утім, набуття статусу кандидата – це лише черговий крок євроінтеграції. Однозначним залишається також те, що Україна (як українська влада, так і суспільство) не лише зазначила свою відданість європейським цінностям і продемонструвала надзвичайну волю до євроінтеграції, а й остаточно визначила європейський шлях розвитку як невідворотний та єдиноможливий» [234, с. 128-129]. Тобто, ефективна і комплексна антикорупційна політика створить передумови для пришвидшення темпів європейської інтеграції, зростання економічного потенціалу, формування у суспільстві довіри до влади, покращення добробуту людей.

У цьому контексті слід також звернути увагу на затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 р.р. та її основні положення, виходячи з того, що корупція визначена як ключова перешкода стабільному економічному зростанню і розбудові ефективних та демократичних інститутів. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 04.03.2023 р. № 220 «Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки» [235] (далі – Програма), зазначена Програма розроблена Національним агентством з питань запобігання корупції з урахуванням таких принципів:

– оптимізації функцій держави та місцевого самоврядування, що передусім передбачає усунення дублювання повноважень різними органами та випадків реалізації одним і тим самим органом повноважень, поєднання яких створює додаткові корупційні ризики;

- цифрової трансформації реалізації повноважень державними органами та органами місцевого самоврядування, прозорості діяльності та відкриття даних як основи для мінімізації корупційних ризиків у їх діяльності;
- створення на противагу існуючим корупційним практикам більш зручних та законних способів задоволення потреб фізичних і юридичних осіб;
- забезпечення невідворотності юридичної відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, що створює додатковий стримувальний ефект для всіх суб'єктів правовідносин;
- формування в суспільстві нетерпимості до корупції, утвердження культури доброчесності та поваги до верховенства права.

Ці принципи спрямовані на формування сприятливого антикорупційного середовища в країні та зменшення рівня корупції на всіх рівнях влади.

Зазначена вище Програма створена з метою інтеграції антикорупційних заходів у всі сфери суспільного життя та забезпечення сталого розвитку держави. Головна ідея полягає в тому, щоб корупція перестала бути системною проблемою, що заважає розвитку країни та підриває довіру до державних інститутів.

У зазначеному документі описано низку проблем, на розв'язання яких спрямована Програма, кожна із яких заслуговує на детальну увагу. Проте в межах цього дослідження слід сфокусуватись на тих, що пов'язані із порушенням антикорупційних обмежень і заборон, а також притягненням до адміністративної відповідальності. Наприклад:

- проблема 1.3.1. Недоліки законодавства та недостатність ефективних ризик-орієнтованих механізмів виявлення конфлікту інтересів обмежують можливості мінімізації корупції за рахунок запобігання та врегулювання конфлікту інтересів;
- проблема 1.3.2. Правова регламентація заборон та обмежень на одержання подарунків, участі у певних правовідносинах є недосконалою, не в усіх випадках заборони забезпечені заходами юридичної відповідальності;

- проблема 1.4.1. Законодавче регулювання щодо належності окремих категорій осіб до суб'єктів декларування є недосконалим, що обмежує потенціал інструментів фінансового контролю;

- проблема 3.2. Адміністративна відповідальність.

В розрізі цих проблем у Програмі окреслено їх зміст, вплив на суспільні відносини та запропоновано шляхи подолання. Положення, викладені у відповідній Програмі цілком корелюються із Антикорупційною стратегією на 2021-2025 р.р., затвердженою Законом України від 20.06.2022 р. «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» [²³⁶] (далі – Антикорупційна стратегія), мета якої направлена на досягнення суттєвого прогресу в запобіганні та протидії корупції, а також забезпечення злагодженості та системності антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Антикорупційна стратегія також містить перелік проблем та очікуваних стратегічних результатів, в тому числі щодо врегулювання конфлікту інтересів, дотримання загальних обмежень та заборон, правил етичної поведінки (2.3.); здійснення заходів фінансового контролю (2.4.); притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією.

Обидва документи мають свої сильні та слабкі сторони, проте їх успіх у боротьбі з корупцією залежить від реалізації конкретних заходів. Важливо, щоб державні інституції, правоохоронні органи та громадськість працювали разом для досягнення спільної мети. Підвищення прозорості, контроль за виконанням планів та залучення міжнародної підтримки можуть істотно покращити результати антикорупційних ініціатив. Таким чином, реалізація антикорупційної програми і стратегії є важливою складовою євроінтеграційного курсу України, забезпечуючи більш ефективний розвиток держави в цілому.

Слід зауважити, що Єврокомісія позитивно оцінила ухвалення Антикорупційної стратегії та Державної антикорупційної програми, однак, акредитований представник глобального руху Transparency International, що комплексно підходить до розробки і впровадження змін задля зниження рівня корупції Transparency International Ukraine, крім підтримки, вказувала й на недоліки ухвалених документів (не зазначених ЄК), при усуненні яких ці документи могли б бути ще кращими. Так, наприклад, розділ Державної антикорупційної програми, присвячений запобіганню та врегулюванню конфліктів інтересів, не порушує проблеми, які рекомендували розв'язати і міжнародні експерти, зокрема GRECO за результатами 4-го раунду оцінювання. Там йшлося про відсутність визначення терміну «загальновизнані уявлення про гостинність», який використовується при оцінці дозволених чиновникам подарунків. Без уваги НАЗК як розробника Державної антикорупційної програми залишились і заходи, що обмежують дієвість фінансового контролю – наприклад, проблема відсутності єдності практики проведення повних перевірок декларацій тощо. Хоча ЄК наголошує, що недоліки в правилах автоматизованої перевірки е-декларацій досі існують, і НАЗК має розглянути їх у середньостроковій перспективі [237]. І ці аспекти також варто брати до уваги.

Варто враховувати і аспект адаптації вітчизняної системи нормативно-правових актів (та їх змісту зокрема), в тому числі і антикорупційної спрямованості, до правил і вимог Європейського Союзу. Водночас, слід погодитись із Л.А. Корунчак, що «під час впровадження європейських стандартів доречно зважати, що у разі внесення змін обов'язково слід враховувати особливості національної культури, національної свідомості, національної ментальності, особливості історичного розвитку України та інші фактори, які впливають на стан країни загалом та зумовлюють наявність різних взаємозв'язків між її структурними елементами. Також у процесі адаптації чинних нормативно-правових актів до мінливих суспільних потреб шляхом унесення до них змін і доповнень зміст нормативно-правового акта має бути приведено до стану максимальної відповідності сучасним соціальним

потребам» [238, с. 18]. У цьому контексті слід звернути увагу, що 28.02.2023 р. Кабінетом Міністрів України було схвалено постанову щодо проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis ЄС), де визначено організацію проведення оцінки адаптації законодавства України до права ЄС (селф-скринінг) і виявлення невідповідностей та прогалин, які необхідно усунути для підготовки України до переговорів про вступ до ЄС. Порядок проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis ЄС), затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2023 р. № 189 [239] визначає процедуру та вимоги щодо проведення міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади та державними органами первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis ЄС) для проведення комплексного порівняльного аналізу законодавства України відповідно до права Європейського Союзу (acquis ЄС) і виявлення невідповідностей, які необхідно усунути до початку та в рамках переговорного процесу щодо вступу України до Європейського Союзу. На початку 2024 р. було презентовано особливості та етапи проведення офіційного скринінгу – оцінки відповідності українського законодавства праву ЄС, що є одним з ключових етапів переговорного процесу. Офіційний скринінг не лише сприяє наближенню українського законодавства до європейських норм, але й допомагає Україні в інтеграційних процесах, що можуть посприяти розвитку економіки, поліпшенню правозахисної ситуації та зміцненню демократичних інститутів. Поєднання антикорупційних зусиль із процесом правового скринінгу створює основу для ефективної європейської інтеграції України.

Антикорупційні ініціативи ЄС є важливим інструментом для боротьби з корупцією в країнах, що мають намір інтегруватися в європейський простір. Такі антикорупційні ініціативи ЄС в Україні створюють оптимальні умови для євроінтеграційних процесів, відповідають ознакам комплексності та багатовимірності. Вони охоплюють інституційну розбудову, технічну допомогу, підтримку громадянського суспільства та створення стимулів для

ефективних реформ. Водночас, антикорупційні ініціативи ЄС можуть суттєво вплинути на оптимізацію безпеки в Україні, що особливо важливо в умовах воєнного стану. М.М. Гнатюк стверджує, що «безпекові мотиви складають основу європейської інтеграції. Ідея європейської спільноти, члени якої не розглядали б можливість війни між собою, завжди була рушієм європейського об'єднання» [240, с. 18]. Відтак, створення ЄС частково зумовлено прагненням забезпечити колективну безпеку та зберегти демократичні цінності. Отже, забезпечення безпеки та боротьба з корупцією є складовими частинами європейської інтеграції, які взаємодіють між собою та визначають перспективи розвитку держав у контексті європейських цінностей.

Окрім того, важливе значення має і формування наукового базису для належного формування процесів європейської інтеграції у контексті запобігання корупції. Дослідження особливостей правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в контексті європейської інтеграції варто співвідносити із сучасними науковими поглядами на корупційні прояви. У цьому контексті А.А. Приходько [241, с. 207] із посиланням на роботу А.М. Новак [242] зауважує на необхідності виокремлювати такі напрями сучасних наукових досліджень:

1) передбачає інтеграцію міжнародних і національних механізмів кваліфікації, виявлення та протидії корупції; ґрунтується на регламентації міжнародними нормативно-правовими актами, викладеними у формі рішень та резолюцій міжнародних організацій. Ідеться про узагальнення поняття «корупція», стандартів службової діяльності, регламентів функціонування управлінських структур тощо;

2) базується на детермінації інституціональних характеристик корупції; він передбачає поєднання політичних, соціально-економічних і юридичних складників; на сучасному етапі варто доповнити такий перелік соціетальним аспектом;

3) виходить із сучасного розуміння концепції «хороше врядування» як реалізації права людини на ефективне врядування, у межах цього напряму досліджується вплив корупції на ефективність соціального управління та здатність систем управління протидіяти корупції;

4) формується на дослідженні впливу корупції на дотримання прав і свобод людини в системі публічного управління. Водночас досить часто третій і четвертий напрями виступають в інтегрованому вигляді, доповнюються сучасним розумінням принципу «non-discrimination». Синергія зазначених напрямів дозволить створити якісне доктринальне підґрунтя для триваючих євроінтеграційних процесів з урахуванням антикорупційного фактору. Отже, сучасні наукові погляди вказують на те, що комплексний підхід до правового регулювання, увага до специфіки воєнного стану та активна інтеграція у європейське співтовариство є критично важливими для ефективної боротьби з корупцією, яка є бар'єром на шляху розвитку демократії, економічного зростання та стабільності в Україні. В умовах воєнного стану важливо знайти баланс між необхідністю забезпечення безпеки та запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, що передбачає впровадження ефективних правових заходів, які відповідатимуть європейським стандартам і зможуть сприяти інтеграційним процесам в Україні.

Підсумовуючи, слід зазначити, що Україну складно визнати лідером боротьби з корупцією, однак з кожним роком вона впевнено зміцнює свої позиції в цьому напрямку. Хоча шлях до повної перемоги над корупцією ще тривалий, поступові зміни та реформи свідчать про позитивні сигнали у цьому напрямку. Протягом останніх років пророблено чималий обсяг роботи в питаннях запобігання корупції та правопорушенням, пов'язаним із корупцією, свідченням чого є посилення позицій у світових рейтингах і створення спеціальних інститутів, які володіють усіма необхідними важелями в цій боротьбі.

Таким чином, особливості правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним

із корупцією, в умовах воєнного стану в Україні в контексті європейської інтеграції відображаються у наступному:

- 1) визначенні антикорупційної політики держави як стратегічного і пріоритетного напрямку задля зменшення негативного впливу наслідків корупції та виконання рекомендацій ЄС;
- 2) модернізації та адаптації вітчизняного антикорупційного законодавства до законодавства ЄС;
- 3) реформування системи суб'єктів запобігання корупції (в тому числі системи правоохоронних органів);
- 4) запровадженні проєктів та ініціатив антикорупційного спрямування із широким залученням громадськості.

Всі ці кроки за умови належного і ефективного виконання мають призвести до очікуваного кінцевого результату – вступу України до Європейського Союзу. Успішна реалізація цих цілей стане запорукою не лише європейської інтеграції, але й стабільного розвитку України.

3.2 Проблеми правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану і шляхи їх вирішення

Комплексність і складність предмету дослідження, що вимагає врахування широкого спектра різних факторів (зокрема безпосередній зв'язок із антикорупційною політикою держави, діяльністю правоохоронних та судових органів, притягненням до адміністративної відповідальності, введенням правовим режимом воєнного стану, євроінтеграційними прагненнями України), зумовлює необхідність концентрації уваги на проблемних аспектах, які можуть мати місце у межах правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в Україні. Виявлення та аналіз таких проблем має супроводжуватись чіткими пропозиціями щодо удосконалення відповідного

напрямку правового регулювання і шляхів можливого вирішення виявлених проблем. Важливо, щоб усі пропозиції були реалізовані в рамках системного підходу для забезпечення їх ефективності.

У Державній антикорупційній програмі на 2023-2025 роки йдеться про те, що на сьогодні правові норми, що визначають антикорупційні заборони та обмеження, пройшли необхідну апробацію, результати якої свідчать про їх недостатню ефективність, яка частково пояснюється відсутністю практичного досвіду конструювання відповідних обмежень в Україні, а також внесенням після набрання чинності Законом України «Про запобігання корупції» несистемних змін до норм, що регламентують такі антикорупційні обмеження. Несистемні зміни можуть створити правову невизначеність, що ускладнить практичну діяльність державних органів щодо виконання законодавчих норм, адже призведе до плутанини у їх застосуванні та реалізації, що, у свою чергу, може знизити ефективність їх роботи з питань запобігання корупції. Тому слід зосередити увагу на відповідних проблемних аспектах.

Проблеми правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану можна умовно поділити на групи:

1) *проблеми організаційного характеру*, що викликані наслідками повномасштабного вторгнення країни-агресора, введенням правового режиму воєнного стану;

2) *проблеми нормативно-правового характеру*, що стосуються відповідного законодавчого закріплення особливостей застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в тому числі під час правового режиму воєнного стану, у нормах законодавства як передумова належного їх дотримання, застосування і виконання;

3) *проблеми процесуального характеру*, що пов'язані безпосередньо із провадженням у справах про адміністративні правопорушення, притягненням

винних осіб до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією.

Варто розглянути і проаналізувати більш детально кожен із цих блоків проблем. Необхідність особливої уваги до проблемних аспектів у цій сфері зумовлена забезпеченням відповідного балансу між ефективним запобіганням корупції та вимогами воєнного часу, враховуючи специфіку соціально-економічних і правових умов.

Проблеми організаційного характеру, що викликані наслідками повномасштабного вторгнення країни-агресора, введенням правового режиму воєнного стану. Ці проблеми виникли через те, що ні країна, ні система правоохоронних та судових органів, ні суб'єкти, на кого поширюються обмеження щодо запобігання корупції не стикались із відкритою широкомасштабною збройною агресією зі сторони зовнішнього ворога, введенням правового режиму воєнного стану на всій території України, руйнуванням і нищенням об'єктів інфраструктури в результаті обстрілів та бомбардувань, евакуацією персоналу (працівників державних органів, апарату суду та ін.) через активні бойові дії або тимчасову окупацію тощо.

Слід відзначити комплекс проблем, що виникли із вимушеним переселенням осіб із зони активних бойових дій та тимчасово окупованих територій у інші адміністративно-територіальні одиниці, або закордон. У зв'язку із цим виникають логічні питання щодо алгоритму притягнення таких осіб до адміністративної відповідальності, у випадку складання протоколу про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, по відношенню до них, або застосування адміністративних стягнень, якщо було винесено постанову у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією. Адже є очевидним, що у зв'язку з масовим переміщенням осіб до інших місць перебування, на даний момент є низка проблем при розгляді справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. Не завжди учасники провадження можуть прибути в суд для участі у судовому засіданні, а дехто може використовувати такі обставини для уникнення відповідальності

через закінчення строків накладення адміністративного стягнення, що породжує безкарність та може провокувати вчинення нових правопорушень.

До того ж, варто враховувати факти переміщення судів, суддів з тимчасово окупованих територій, або із зони активних бойових дій, що зумовлює виникнення питань територіальності розгляду справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, які підлягають з'ясуванню. Проте слід враховувати, що відповідно до ч. 3 ст. 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [243], у разі неможливості здійснювати правосуддя судами, які діють на території, на якій введено воєнний стан, законами України може бути змінена територіальна підсудність судових справ, що розглядаються в цих судах, або в установленому законом порядку змінено місцезнаходження судів. Водночас, досі виникає низка питань щодо територіальної підсудності. Також слід звернути увагу, що на офіційному сайті Верховного Суду розміщені Рекомендації судам першої та апеляційної інстанції на випадок захоплення населеного пункту та/або суду чи безпосередньої загрози його захоплення, затверджені Розпорядженням Голови Верховного Суду від 13.03.2022 р. № 6/0/9-22 [244]. Окрім того, офіційний веб портал містить інформацію (Розпорядження Верховного Суду) про зміну територіальної підсудності судових справ в умовах воєнного стану, про відновлення роботи судів на звільнених територіях [245] тощо. Видання таких Розпоряджень ґрунтується на положеннях ч. 7 ст. 147 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» (після її редакції 03.03.2022 р.), де зазначено, що «у разі неможливості здійснення правосуддя судом з об'єктивних причин під час воєнного або надзвичайного стану, у зв'язку зі стихійним лихом, військовими діями, заходами щодо боротьби з тероризмом або іншими надзвичайними обставинами може бути змінено територіальну підсудність судових справ, що розглядаються в такому суді, за рішенням Вищої ради правосуддя, що ухвалюється за поданням Голови Верховного Суду, шляхом її передачі до суду, який найбільш територіально наближений до суду, який не може здійснювати правосуддя, або іншого визначеного суду. У разі

неможливості здійснення Вищою радою правосуддя такого повноваження воно здійснюється за розпорядженням Голови Верховного Суду. Відповідне рішення є також підставою для передачі усіх справ, які перебували на розгляді суду, територіальна підсудність якого змінюється» [246]. Окрім того, слід брати до уваги, що «у суддівських спільнотах зараз активно обговорюється питання створення довідника територіальних юрисдикцій судів по населених пунктах. Якщо суддям важко визначитися чи підсудна справа їхньому суду, то що тоді говорити про пересічних громадян? Це безумовно виклик, який потрібно вирішувати вже, тим більше з огляду на те, що через війну змінюється підсудність окремих судів» [247]. Таким чином, створення «мапи судів» та алгоритму/довідника визначення територіальної юрисдикції судів по населених пунктах може істотно спростити вирішення відповідних питань як для суддів, що розглядають та вирішують справу, так і для осіб, відносно яких розглядається справа. «Мапа судів» може бути реалізована в онлайн-форматі або як частина електронної системи судочинства (наприклад, в Єдиному державному реєстрі судових рішень, або на сайті судової влади). Такий крок до цифровізації судової системи в умовах війни має важливе значення для забезпечення стабільності правосуддя, ефективного вирішення спірних питань, а також для захисту прав громадян у складних умовах.

Дедалі активніше постають питання запровадження дистанційного судочинства через перманентні обстріли, оголошення повітряних тривог, відключення електроенергії, руйнування приміщень. Дистанційне судочинство є необхідним кроком для забезпечення безперервності правосуддя, що дозволяє зберегти доступ громадян до судового захисту, забезпечити безпеку учасників процесу та підвищити ефективність судової системи. Це питання вже активно обговорювалось під час поширення коронавірусної хвороби Covid-19, однак істотної актуальності набуває в умовах воєнного стану. Окремими зрушеннями в цьому напрямку можна вважати можливість проведення судових засідань в режимі відеоконференцій (на рівні норм процесуальних кодексів), щоправда, КпАП України таких правил не містить.

Є поодинокі напрацювання з цього приводу в межах законопроектної роботи, наприклад, 26.04.2022 р. у Верховній Раді України зареєстровано Проект Закону про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України, Цивільного процесуального кодексу України та Господарського процесуального кодексу України (щодо здійснення судочинства в умовах воєнного чи надзвичайного стану) № 7316 [248], яким серед інших пропозицій передбачено можливість надавати повноваження секретаря іншим працівникам апарату суду та можливість дистанційної роботи секретаря в режимі відеоконференції. Однак, знову ж таки, зміни до КпАП України цим законопроектом не запропоновані, до того ж, він не був прийнятий. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо цифровізації судочинства та удосконалення наказного провадження у цивільному судочинстві від 10.03.2023 р. № 9090 [249] також має відношення до дистанційного судочинства, проте не стосується питань розгляду справ про адміністративні правопорушення. Окрім того, в наявності ще Проект Закону про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України, Цивільного процесуального кодексу України та Господарського процесуального кодексу України щодо особливостей роботи судів та суддів під час дії воєнного чи надзвичайного стану від 28.03.2023 р. № 9151 [250], однак особливості роботи судів та суддів в умовах дії воєнного стану під час провадження у справах про адміністративні правопорушення цим законопроектом не передбачені.

Також заслуговує на окрему увагу Проект Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо здійснення судочинства в умовах воєнного стану від 24.05.2022 р. № 7404 [251], метою якого визначено «запровадження дієвих механізмів розгляду справ про адміністративні правопорушення в умовах воєнного стану, зокрема, шляхом можливості проведення судового засідання у справах про адміністративні правопорушення в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів; продовження та зупинення перебігу

строків давності в період дії воєнного стану тощо» [252]. В Пояснювальній записці до вказаного законопроекту зазначено обґрунтування, відповідно до якого вказано, що «на даний момент є низка проблем при розгляді справ про адміністративні правопорушення. Зокрема, у зв'язку з від'їздом в інші регіони країни або небезпекою для життя, учасники судового провадження не завжди можуть прибути в суд, подати заяву про відкладення розгляду справи, секретарі судових засідань масово пишуть заяви на відпустку та відмовляються в даних умовах виходити на роботу в приміщеннях судів. Таким чином, актуальним питанням сьогодення є забезпечення прав громадян на доступ до правосуддя за умови забезпечення безпеки суддів, працівників суду, громадян» [253]. Проте і цей законопроект не було прийнято через поєднання обставин, таких як складна ситуація в країні, необхідність узгодження законопроекту з іншими ініціативами, технічні та ресурсні обмеження, а також політичні фактори, які вплинули на порядок денний парламенту. Водночас, у період воєнного стану законодавчі зміни, які не стосуються безпосередньо забезпечення обороноздатності країни, можуть відкластися, щоб зосередити ресурси та увагу на пріоритетних питаннях. Однак, в умовах війни та її наслідків, питання щодо адаптації судочинства і внесення змін до законодавства залишаються актуальними, адже є необхідність у прийнятті подібних законів або у коригуванні діючого законодавства для забезпечення прав громадян та нормального функціонування судової системи.

На ефективне застосування новітніх технологій та цифровізації правосуддя, розширення форм і можливостей для дистанційного судочинства, звертається увага в низці міжнародно-правових документів, зокрема Європейській стратегії електронного правосуддя, Європейській хартії з етики щодо використання штучного інтелекту в судових системах, Висновку № 14 (2011) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету міністрів Ради Європи про правосуддя та інформаційні технології (ІТ), Рекомендації КМРЄ СМ/Рес (2009)1 державам – учасникам Ради Європи з електронної демократії, а також неодноразово наголошувалося Європейською комісією з

питань ефективності правосуддя (СЕРЕJ), зокрема у Керівних принципах щодо подання документів до суду в електронній формі та цифровізації судів, Керівних принципах електронного правосуддя, а також визначено одним із пріоритетних напрямків розвитку національних систем правосуддя держав – членів РЄ у Плані дій СЕРЕJ на 2022-2025 роки, орієнтованого на забезпечення комплексної трансформації правосуддя через цифровізацію: цифровізація для кращого правосуддя. Водночас, дистанційне правосуддя може мати позитивні наслідки, зважаючи на складні обставини сьогодення, адже Україна демонструє неабиякі результати цифрової трансформації у сфері надання державних послуг. Цифрові сервіси в Україні забезпечують зручність, швидкість та прозорість у взаємодії громадян з державною владою, що позитивно впливає на ефективність публічного управління та розвиток економіки країни. Разом з тим, що стосується судової системи, ще необхідно зробити багато, включно з впровадженням дистанційного правосуддя, яке є важливим інструментом для забезпечення доступу до правосуддя в умовах, коли традиційні форми судочинства можуть бути обмежені або недоступні через кризові ситуації. Це вирішило б не лише нагальні проблеми українського судочинства, зокрема гарантувало б безпеку всіх учасників судових засідань та забезпечило б своєчасний розгляд справ, але і намітило б шлях для подальшого впровадження загальноновизнаних стандартів правосуддя в Україні.

Отже, ситуація, яка сьогодні склалася в країні, потребує нестандартних рішень та ідей для того, щоб налагодити процес притягнення винної особи до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, з урахуванням всіх викликів, які постали перед пересічними громадянами, правоохоронними органами, судовою системою. Такі питання мають вирішуватись без зволікань та надмірного формалізму. Постає також питання важливості створення всіх необхідних та водночас комфортних умов для якісного, ефективного фіксування вчиненого адміністративного правопорушення, пов'язаного із корупцією, а також розгляду і вирішення відповідної справи. Запроваджений в Україні правовий режим

воєнного стану попри суттєві обмеження та негативні наслідки, може стати поштовхом для подальшої діджиталізації правосуддя, запровадження принципово нових процедур, спрямованих на захист прав, свобод та дотримання безпеки учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Проблеми нормативно-правового характеру, що стосуються відповідного закріплення особливостей застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в тому числі під час воєнного стану, у нормах законодавства як передумова належного їх дотримання, застосування і виконання. Ця група проблем ґрунтується на системній недосконалості законодавства, яке регулює питання у сфері запобігання корупції (щодо закріплення переліку та змісту обмежень, що мають превентивну спрямованість), а також певних прогалинах адміністративно-процесуального законодавства (зокрема, що визначає особливості фіксації, розгляду та вирішення справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, а також у сфері притягнення до адміністративної відповідальності за порушення антикорупційних обмежень). Ці проблеми вимагають детального правового аналізу і розробки відповідних змін до законодавства для ефективної превенції корупції та забезпечення належного застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією.

Перелік вказаних проблем цілком відображений у положеннях Антикорупційної стратегії на 2021-2025 роки ^[254] та Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки ^[255], зокрема:

— вади законодавства та недостатність ефективних ризик-орієнтованих механізмів виявлення конфлікту інтересів обмежують можливості мінімізації корупції за рахунок запобігання та врегулювання конфлікту інтересів;

- правова регламентація заборон та обмежень на одержання подарунків, участі у певних правовідносинах є недосконалою, не в усіх випадках заборони забезпечені заходами юридичної відповідальності;

- встановлення заборони на сумісництво (на провадження певної діяльності), зміст якої є нечітким і може тлумачитися по-різному, зумовлює дискрецію і відповідно корупційні ризики під час прийняття рішень щодо віднесення тієї чи іншої діяльності до забороненої чи дозволеної спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції, судами та/або хибне уявлення суб'єктів, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції», про відсутність порушень антикорупційних обмежень, в той час, коли є ознаки порушень мають місце, що має наслідком притягнення особи до відповідальності. Це позбавляє державу можливості впливу на дотримання такого обмеження, а отже і дієвості;

- порушення обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування, не зумовлює негативних наслідків для порушника, а тому сприяє вчиненню нових порушень такого обмеження;

- хаотичні зміни до Закону України «Про запобігання корупції» створили, зокрема, ситуацію, коли на одних осіб, що займають посади патронатної служби (наприклад помічники і радники Президента України) з огляду на виконувані функції за посадою та достатньо високий рівень корупційних ризиків, поширюється дія антикорупційних обмежень, а на осіб, які мають аналогічні функції та ризики (наприклад помічники народних депутатів України) – не поширюється;

- законодавче регулювання щодо належності окремих категорій осіб до суб'єктів декларування є недосконалим, що обмежує потенціал інструментів фінансового контролю;

- процес подання інформації до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого

самоврядування, є обтяжливим через недостатню обізнаність суб'єктів декларування з вимогами до заповнення декларацій; періодичні проблеми у функціонуванні цього реєстру, недостатня якість законодавства;

- попередня діяльність із проведення контролю та перевірки декларацій, моніторингу способу життя була недостатньо дієвою.

В якості очікуваних стратегічних та програмних результатів виконання Антикорупційної стратегії на 2021-2025 роки та Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки (а як наслідок і подолання виокремлених проблем) визначено:

- уточнення змісту законодавчих дефініційних конструкцій;
- удосконалення механізмів врегулювання конфлікту інтересів та повідомлення про його виникнення (наприклад, щодо осіб, які не мають безпосереднього керівника чи займають виборні посади, у зв'язку з наявністю корпоративних прав тощо);
- визначення в якості способу запобігання конфлікту інтересів встановлено перелік заборон на прийняття рішень, вчинення дій чи укладення угод;
- використання інструментів діджиталізації та цифровізації для забезпечення оперативного, ефективного, повного, об'єктивного та неупередженого ризик-орієнтованого моніторингу та контролю за дотриманням вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів та пов'язаних з ним обмежень;
- врегулювання питань запобігання конфлікту інтересів, можливості суміщення посад служби в органах місцевого самоврядування із статусом депутатів місцевих рад;
- уточнення переліку випадків, на які не поширюється заборона щодо одержання подарунків, удосконалення пов'язаних з ними обмежень (правила визначення періоду, протягом якого особі забороняється приймати рішення чи вчиняти дії на користь особи, яка надала подарунок);

- удосконалення регламентації порядку поводження з неправомірною вигодою або подарунком з урахуванням, зокрема, способів їх отримання у нематеріальному вигляді;
- розширення кола осіб, на яких поширюються обмеження, зокрема, щодо суміщення та сумісництва, входження до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради організації, що має на меті одержання прибутку;
- перегляд і уточнення переліку суб'єктів декларування з урахуванням результатів оцінки корупційних ризиків, проведеної Національним агентством з питань запобігання корупції, усунення законодавчого розмежування посад з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків;
- впровадження оновленого програмного забезпечення, розміщенню відповідного програмно-апаратного комплексу в приміщеннях Національного агентства з питань запобігання корупції, оновлення форми декларації, запровадження можливості автоматичного перенесення у декларацію окремої інформації з інших державних реєстрів;
- оптимізація процесів перевірки та оцінки ризиків у деклараціях, підвищення результативності заходів контролю та перевірки, автоматизація контролю за своєчасністю подання декларацій;
- удосконалення нормативно-правового регулювання порядку проведення моніторингу способу життя суб'єктів декларування.

Отже, зазначені проблеми нормативного регулювання механізмів запобігання корупції зумовлюють зниження ефективності та дієвості таких механізмів та не сприяють мінімізації корупції, а стратегічні і програмні очікування спрямовані на подолання виокремлених проблем.

Проблеми процесуального характеру, що пов'язані безпосередньо із провадженням у справах про адміністративні правопорушення, притягненням винних осіб до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією. Ця

категорія стосується проблемних аспектів, що можуть мати місце на різних стадіях/етапах провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язаних із корупцією.

Зокрема, вже йшлося про те, що фактично, з 15.08.2016 р. прокурора позбавлено повноважень складати протоколи про адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією, однак це не відображено належним чином у КпАП України, що вимагає внесення відповідних змін до ст. 255 КпАП України, а саме – замінити у п. 11 ч. 1 ст. 255 КпАП України слова «статті 172⁴-172²⁰» на «статті 172¹⁰-172²⁰». Це дозволить привести положення чинного законодавства у відповідність із повноваженнями органів та осіб, що мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією.

Також слід зауважити, що процедура складання та оформлення протоколів про адміністративні правопорушення Національним агентством з питань запобігання корупції (на відміну від процедури складання та оформлення протоколів про адміністративні правопорушення органами Національної поліції) наразі не врегульована жодним підзаконним актом, а тому доцільним є прийняття такого акту, що усунуло б можливі прояви дискреції, або неточності під час складання таких протоколів, і спростило б подальший розгляд справи у суді.

Аналіз положень КпАП України дає підстави стверджувати, що чинним законодавством не передбачено вичерпного переліку підстав, порядку повернення, строків для доопрацювання протоколів про адміністративне правопорушення, в т.ч. і щодо тих, які пов'язані з корупцією. Неврегульованість вказаних питань може використовуватися як спосіб затягування розгляду справ будь-яких категорій з метою уникнення юридичної відповідальності, а також мати негативні наслідки для судді, що розглядає справу і направляє протокол на доопрацювання. Наприклад, Рішенням Третьої Дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя № 2751/3дп/15-19 від 16.10.2019 р. [²⁵⁶] було притягнуто суддю до дисциплінарної відповідальності та

застосовано до нього дисциплінарне стягнення у виді попередження у зв'язку із поверненням матеріалів адміністративної справи про притягнення до адміністративної відповідальності для належного оформлення. Це зумовлює необхідність доповнення КпАП України нормою, яка врегулює питання повернення протоколу про адміністративне правопорушення для доопрацювання (належного оформлення).

Окрім того, виникає питання з приводу доцільності застосування положень ст. 22 КпАП України (щодо можливості звільнення від адміністративної відповідальності при малозначності правопорушення) за вчинення правопорушень, пов'язаних із корупцією, адже за загальновизнаною в юриспруденції позицією, більшість таких правопорушень «апріорі» не можуть бути малозначними. Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією є одними з найбільш серйозних правопорушень, оскільки вони шкодять не лише окремим особам, а й державному устрою в цілому, підривають довіру до влади і порушують основи правопорядку. Корупція, навіть у малих формах, може створювати сприятливі умови для подальшого розвитку більш масштабних корупційних схем, а також для руйнування інститутів публічної влади.

Також слід звернути увагу на відсутність механізму зупинення провадження у справі з урахуванням того, що особа, щодо якої складено протокол про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, призвана для проходження військової служби під час мобілізації, на особливий період, тобто, правовий режим воєнного стану не спричинив внесення відповідних змін до КпАП України, хоча в судовій практиці можна знайти випадки, коли ця підстава застосовується. До того ж, процесуальні кодекси містять відповідні положення, наприклад: «суд зупиняє провадження у справі в разі ... перебування сторони або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, у складі Збройних Сил України або інших утворених відповідно до закону військових формувань, що переведені на воєнний стан або залучені до проведення антитерористичної операції, – до припинення перебування сторони або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо

предмета спору, у складі Збройних Сил України або інших утворених відповідно до закону військових формувань, що переведені на воєнний стан або залучені до проведення антитерористичної операції» (п. 5 ч. 1 ст. 236 КАС України); «суд зобов'язаний зупинити провадження у справі у разі ... перебування сторони або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, у складі Збройних Сил України або інших утворених відповідно до закону військових формувань, що переведені на воєнний стан або залучені до проведення антитерористичної операції» (п. 2 ч. 1 ст. 251 ЦПК України); «у разі якщо обвинувачений ... був призваний для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, суд зупиняє судове провадження стосовно такого обвинуваченого до його ... звільнення з військової служби і продовжує судове провадження стосовно інших обвинувачених, якщо воно здійснюється щодо декількох осіб» (ч. 1 ст. 335 КПК України). Тобто, вбачається доцільним, закріплення на нормативному рівні у КпАП України «перебування особи у складі Збройних Сил України або інших утворених відповідно до закону військових формувань, що переведені на воєнний стан» як окремої підстави для зупинення провадження у справі про адміністративне правопорушення.

Окрім того, наразі для провадження у справах про адміністративні правопорушення (в тому числі тих, що пов'язані з корупцією) відсутній механізм відновлення втраченого судового провадження або адміністративного матеріалу. Це питання істотно актуалізується у зв'язку із випадками тимчасової окупації територій, руйнування будівель від обстрілів, бомбардувань тощо. Наприклад, для врегулювання подібних питань, КАС України містить розділ V «Відновлення втраченого судового провадження», ЦПК України – розділ X з аналогічною назвою, КПК – розділ VII «Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження», ГПК України – розділ VIII «Відновлення господарським судом втраченого судового провадження», де визначено порядок і правила, як діяти суду/особі у випадках, коли необхідно відновити втрачені або пошкоджені матеріали справи, їх частину. Проте КпАП України

аналогічних положень не містить, тому важливим є внесення відповідних змін до адміністративно-деліктного законодавства з метою врегулювання зазначеного питання. Тут слід наголосити і на відсутності у чинному законодавстві алгоритму дій у випадку втрати постанови по справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, яка не була звернена до виконання.

Також варто брати до уваги особливості оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, що регламентовано КпАП України і передбачає апеляційний перегляд. Водночас, згідно з положеннями КпАП України, відсутня можливість касаційного оскарження, тобто, відповідні постанови не можуть бути предметом перегляду судом касаційної інстанції. Як наслідок – відсутність практики Верховного Суду у таких категоріях справ. І хоча Верховний Суд вважає, що «обмеження права на касаційне оскарження рішення суду апеляційної інстанції у справах про адміністративні правопорушення, встановлене у ст. 294 КпАП України, відповідає основним засадам судочинства, що визначені Конституцією України, є пропорційним та обґрунтованим» [257], проте справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією є особливими за своєю природою, стосуються специфічного різновиду публічних правовідносин, можуть мати вплив на широке коло осіб та їх інтересів, тому доцільним було б визначення окремого підходу до оскарження постанов в таких категоріях справ (із можливістю касаційного перегляду). Можливість перегляду рішень у справах про адміністративні правопорушення в касаційному порядку є гарантією останнього захисту прав осіб, а також може забезпечити єдність судової практики. Отже, відсутність касаційного оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення, пов'язаних із корупцією, є значущою процесуальною проблемою. Це обмежує можливість остаточного судового контролю за правами осіб і стабільністю правової практики. Тому в рамках превенції корупції доцільно розглянути можливість внесення змін до КпАП

України, які б дозволяли касаційний перегляд таких постанов або інші механізми для забезпечення високої якості правосуддя в цій сфері.

Постає також питання про можливість осіб, щодо яких розглядається справа про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, скористатись безоплатною правничою допомогою під час розгляду такої справи. Відповідно до ст. 271 КпАП України, якщо «особа є суб'єктом права на безоплатну вторинну правову допомогу, у розгляді справи про адміністративне правопорушення може брати участь адвокат, який призначений Центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги». Відповідно до положень Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» [258] до суб'єктів права на безоплатну вторинну правничу допомогу, окрім інших, належать: особи, до яких застосовано адміністративне затримання (п. 3 ч. 1 ст. 14); особи, до яких застосовано адміністративний арешт (п. 4 ч. 1 ст. 14). Тобто, ці випадки не поширюються на справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. Водночас, слід нагадати, що відповідно до положень КпАП України (ст. 250), при провадженні у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, участь прокурора у розгляді справи судом є обов'язковою. У зв'язку із цим, доцільним було б і визначення правил участі адвоката, який призначений Центром з надання безоплатної вторинної правничої допомоги у таких категоріях справ.

В той же час, зазначені проблеми правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану можуть бути цілком вирішені і врегульовані. Вирішення вказаних проблем організаційного, нормативно-правового та процесуального характеру можна запропонувати із використанням таких правових механізмів:

— створення «мапи судів» та алгоритму/довідника визначення територіальної юрисдикції судів по населених пунктах може істотно спростити вирішення відповідних питань як для суддів, що розглядають та вирішують справу, так і для осіб, відносно яких розглядається справа;

- запровадження окремих правил дистанційного розгляду справ про адміністративні правопорушення, що забезпечить дотримання правил безпеки в умовах воєнного стану;

- виконання очікуваних стратегічних та програмних результатів, сформульованих і викладених в Антикорупційній стратегії на 2021-2025 роки та Державній антикорупційній програмі на 2023-2025 роки, що сприятиме подоланню проблем нормативно-правового характеру та правозастосування;

- внесення змін до адміністративно-деліктного законодавства для оптимізації і підвищення ефективності притягнення винної особи до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень, пов'язаних із корупцією (а саме: 1) визначення переліку осіб, уповноважених складати протоколи про адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією, та виключення із цього переліку прокурора; 2) встановлення вичерпного переліку істотних порушень при складенні протоколу, які зумовлюють направлення протоколу для доопрацювання; 3) надання НАЗК статусу учасника провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією за складеними ним протоколами; 4) встановлення загального правила про те, що особа не може бути звільненою від адміністративної відповідальності за адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією у зв'язку з малозначністю, із визначенням вичерпного переліку винятків з правила; 5) закріплення на нормативному рівні у КпАП України «перебування особи у складі Збройних Сил України або інших утворених відповідно до закону військових формувань, що переведені на воєнний стан» як окремої підстави для зупинення провадження у справі про адміністративне правопорушення; 6) нормативне визначення і закріплення механізму відновлення втраченого судового провадження або адміністративного матеріалу; 7) визначення особливого підходу до оскарження постанов у відповідних категоріях справ (із можливістю їх касаційного перегляду); 8) удосконалення порядку застосування заходів примусу до осіб, які без

поважних причин ухиляються від явки до суду; 9) визначення підстав для застосування безоплатної вторинної правничої допомоги у таких категоріях справ).

Таким чином, варто підсумувати, що проведення реформ в межах антикорупційного спрямування, щодо діяльності правоохоронних органів та судової системи, тим паче в умовах правового режиму воєнного стану, може стати істотним кроком вперед у подоланні негативних наслідків корупційних проявів, а також в євроінтеграційних процесах. Окрім низки позитивних зрушень у системі антикорупційного спрямування, слід відзначити і наявність певного переліку проблем, які можуть «гальмувати» цей процес. Основою вирішення проблем правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану має бути системний та комплексний підхід, що включатиме низку заходів законодавчого, практичного та правозастосовного характеру, що направлені на усунення виокремлених проблем організаційного, нормативно-правового та процесуального спрямування.

Результати дослідження, що наведені у цьому розділі, були опубліковані у статті «Проблеми правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану і шляхи їх вирішення» [259] у зарубіжному науковому виданні, а також у тезах доповіді «Особливості правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану в контексті європейської інтеграції» [260] на міжнародній науково-практичній конференції.

Висновки до розділу 3

1. Визначено, що особливості правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в Україні в контексті європейської інтеграції відображаються у такому: 1) визначенні антикорупційної політики держави як стратегічного і пріоритетного напрямку задля зменшення негативного впливу наслідків корупції та виконання рекомендацій ЄС; 2) модернізації та адаптації вітчизняного антикорупційного законодавства до законодавства ЄС; 3) реформування системи суб'єктів запобігання корупції (в тому числі системи правоохоронних органів); 4) запровадженні проєктів та ініціатив антикорупційного спрямування із широким залученням громадськості. Всі ці кроки за умови належного та ефективного виконання мають призвести до очікуваного кінцевого результату – вступу України до Європейського Союзу. Успішна реалізація цих цілей стане запорукою не лише європейської інтеграції, але і стабільного розвитку України.

2. Проблеми правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в Україні умовно поділено на групи: 1) проблеми організаційного характеру, що викликані наслідками повномасштабного вторгнення країни-агресора, введенням правового режиму воєнного стану; 2) проблеми нормативно-правового характеру, що стосуються належного законодавчого закріплення особливостей застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в тому числі під час правового режиму воєнного стану, у нормах законодавства як передумова відповідного їх дотримання, застосування і виконання; 3) проблеми процесуального характеру, що пов'язані безпосередньо із провадженням у справах про адміністративні правопорушення, притягненням винних осіб до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією. Зазначені проблеми правового

регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану можуть бути цілком вирішені і врегульовані. Вирішення вказаних проблем організаційного, нормативно-правового та процесуального характеру можна запропонувати із використанням таких правових механізмів: створення «мапи судів» та алгоритму/довідника визначення територіальної юрисдикції судів по населених пунктах може істотно спростити вирішення відповідних питань як для суддів, що розглядають та вирішують справу, так і для осіб, стосовно яких розглядається справа; запровадження окремих правил дистанційного розгляду справ про адміністративні правопорушення, що забезпечить дотримання правил безпеки в умовах воєнного стану; виконання очікуваних стратегічних та програмних результатів, сформульованих і викладених в Антикорупційній стратегії на 2021–2025 рр. та Державній антикорупційній програмі на 2023–2025 рр., що сприятиме подоланню проблем нормативно-правового характеру та правозастосування; внесення змін до адміністративно-деліктного законодавства для оптимізації і підвищення ефективності притягнення винної особи до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень, пов'язаних із корупцією (а саме: 1) визначення переліку осіб, уповноважених складати протоколи про адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією, та виключення із цього переліку прокурора; 2) встановлення вичерпного переліку істотних порушень під час складання протоколу, які зумовлюють направлення протоколу для доопрацювання; 3) надання НАЗК статусу учасника провадження у справах про адміністративні правопорушення за складеними ним протоколами; 4) встановлення загального правила про те, що особа не може бути звільненою від адміністративної відповідальності за адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, у зв'язку з малозначністю, із визначенням вичерпного переліку винятків з правила; 5) закріплення на нормативному рівні у КпАП України «перебування особи у складі Збройних сил України або інших утворених відповідно до закону військових формувань, що переведені на воєнний стан» як окремої підстави для

зупинення провадження у справі про адміністративне правопорушення; 6) нормативне визначення і закріплення механізму відновлення втраченого судового провадження або адміністративного матеріалу; 7) визначення особливого підходу до оскарження постанов у таких категоріях справ (із можливістю їх касаційного перегляду); 8) удосконалення порядку застосування заходів примусу до осіб, які без поважних причин ухиляються від явки до суду; 9) визначення підстав для застосування безоплатної вторинної правничої допомоги у зазначених категоріях справ).

ВИСНОВКИ

У дисертації проведено теоретичне узагальнення й нове вирішення наукового завдання щодо визначення реального ресурсу обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в Україні. За результатами дисертаційної роботи сформульовано такі основні висновки:

1. Встановлено, що правовий режим воєнного стану (як умова застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією) – це комплексний адміністративно-правовий режим, запроваджений у зв'язку із зовнішньою збройною агресією, що передбачає особливий порядок регулювання суспільних відносин, спрямований на забезпечення національної безпеки (в тому числі з урахуванням антикорупційної спрямованості), прав, свобод і законних інтересів осіб через встановлення системи дозволів, обмежень та заборон. До ознак, що характеризують правовий режим воєнного стану як умову застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, можна віднести такі як: 1) особлива мета встановлення відповідного правового режиму; 2) імперативний метод правового регулювання правового режиму воєнного стану; 3) нормативне закріплення (на рівні законодавчих та підзаконних актів) правил поведінки, що є обов'язковими для всіх (фізичних осіб, юридичних осіб, державних органів та їх посадових осіб); 4) формування системи органів публічної адміністрації (як з наявних, так і створення нових, що передбачено спеціальним законодавством); 5) визначення просторово-часових меж дії правового режиму воєнного стану; 6) встановлення відповідальності за порушення «режимних» норм; 7) можливість тимчасового обмеження прав і свобод людини і громадянина та законних інтересів юридичних осіб, у тому числі шляхом запровадження спеціальних заходів.

2. З'ясовано, що до етапів дослідження обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах

воєнного стану в Україні в адміністративно-правовій науці належать: 1) прелімінарний етап (1991–2014 рр.) характеризується формуванням доктринальних основ, засад щодо питань «антикорупційної» спрямованості та надзвичайних, екстраординарних правових режимів; 2) магістральний етап (2014–2022 рр.) пов'язаний із безпосереднім дослідженням особливостей оновленого пакетного антикорупційного законодавства та нового закону, що закріплює засади правового режиму воєнного стану, особливостей предмета їх регулювання та практичного застосування; 3) поточний етап (2022–2024 рр.) відзначається дослідженнями, що стосуються введеного на території України правового режиму воєнного стану, а також безпосереднього правозастосування норм законодавства антикорупційної спрямованості.

3. Визначено, що нормативно-правове регулювання застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в Україні має комплексний, системний, структурований характер. Нормативно-правова основа у зазначеній сфері умовно формується з двох блоків: 1) акти національного законодавства (нормативно-правові акти, що визначають особливості правового режиму воєнного стану та нормативно-правові акти, які визначають застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією); 2) акти міжнародного законодавства. Сукупність відповідних нормативно-правових актів дозволяє створити необхідний базис, визначити «правила гри» для запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в Україні, а також відповідного реагування держави у випадку їх вчинення.

4. З'ясовано, що для встановлення вини особи у вчиненні адміністративного правопорушення, пов'язаного із корупцією, а відповідно, і для вирішення питання щодо притягнення винної особи до адміністративної відповідальності за таке діяння, велике значення мають правильність, коректність та об'єктивність адміністративно-правової оцінки вчиненого нею протиправного діяння (дії чи бездіяльності), що передбачає обрання

оптимального заходу для здійснення впливу на правопорушника, а також для превенції подібних діянь у майбутньому. З цією метою необхідним є у кожному конкретному випадку належне з'ясування наявності всіх характерних ознак (об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона), що дозволяють встановити, якою нормою адміністративного законодавства вчинене діяння (дія чи бездіяльність) визнається як протиправне. Особливою і важливою умовою застосування до особи заходів адміністративної відповідальності за вчинене діяння є наявність юридичного складу адміністративного правопорушення, пов'язаного із корупцією, із сукупністю усіх обов'язкових ознак.

5. Встановлено, що наслідком вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного із корупцією, є певна реакція з боку держави на такі протиправні дії, зокрема у вигляді застосування адміністративних стягнень до винної особи. Адміністративні стягнення є засобом реалізації адміністративної відповідальності, заходом реагування на вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного із корупцією. За адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією, застосовуються такі види адміністративних стягнень, як: 1) штраф; 2) конфіскація; 3) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Особливості такого застосування та правила накладання цих адміністративних стягнень за адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією, визначені КпАП України.

6. З'ясовано, що провадження у справах про адміністративне правопорушення, пов'язане із корупцією, є нормативно врегульованою діяльністю уповноважених суб'єктів із застосування адміністративної відповідальності за вчинене адміністративне правопорушення, пов'язане із корупцією, спрямоване на виконання завдань, визначених нормативно. Зазначене провадження характеризується стадійністю, а його структуризація дозволяє більш ефективно управляти процесом та забезпечувати правову безпеку всіх учасників. У межах стадійності такого провадження слід виокремлювати певні етапи, а також дії відповідних уповноважених суб'єктів,

що у сукупності дають можливість досягти визначеного результату – зафіксувати правопорушення, з'ясувати обставини справи, вирішити питання щодо винуватості чи невинуватості особи, за наявності обґрунтованих підстав – притягнути винну особу до адміністративної відповідальності, справедливо застосувавши адміністративне стягнення. Виважений процедурний (процесуальний) аспект розгляду адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, є надзвичайно важливим через необхідність забезпечення правопорядку та дотримання законності в умовах підвищених ризиків воєнного стану в Україні.

7. Визначено, що особливості правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в Україні в контексті європейської інтеграції відображаються у такому: 1) визначенні антикорупційної політики держави як стратегічного і пріоритетного напрямку задля зменшення негативного впливу наслідків корупції та виконання рекомендацій ЄС; 2) модернізації та адаптації вітчизняного антикорупційного законодавства до законодавства ЄС; 3) реформування системи суб'єктів запобігання корупції (в тому числі системи правоохоронних органів); 4) запровадженні проєктів та ініціатив антикорупційного спрямування із широким залученням громадськості. Всі ці кроки за умови належного та ефективного виконання мають призвести до очікуваного кінцевого результату – вступу України до Європейського Союзу. Успішна реалізація цих цілей стане запорукою не лише європейської інтеграції, але і стабільного розвитку України.

8. Проблеми правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану в Україні умовно поділено на групи: 1) проблеми організаційного характеру, що викликані наслідками повномасштабного вторгнення країни-агресора, введенням правового режиму воєнного стану; 2) проблеми нормативно-правового характеру, що стосуються належного законодавчого закріплення особливостей застосування обмежень у сфері

запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в тому числі під час правового режиму воєнного стану, у нормах законодавства як передумова відповідного їх дотримання, застосування і виконання; 3) проблеми процесуального характеру, що пов'язані безпосередньо із провадженням у справах про адміністративні правопорушення, притягненням винних осіб до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією. Зазначені проблеми правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, в умовах воєнного стану можуть бути цілком вирішені і врегульовані. Вирішення вказаних проблем організаційного, нормативно-правового та процесуального характеру можна запропонувати із використанням таких правових механізмів: створення «мапи судів» та алгоритму/довідника визначення територіальної юрисдикції судів по населених пунктах може істотно спростити вирішення відповідних питань як для суддів, що розглядають та вирішують справу, так і для осіб, стосовно яких розглядається справа; запровадження окремих правил дистанційного розгляду справ про адміністративні правопорушення, що забезпечить дотримання правил безпеки в умовах воєнного стану; виконання очікуваних стратегічних та програмних результатів, сформульованих і викладених в Антикорупційній стратегії на 2021–2025 рр. та Державній антикорупційній програмі на 2023–2025 рр., що сприятиме подоланню проблем нормативно-правового характеру та правозастосування; внесення змін до адміністративно-деліктного законодавства для оптимізації і підвищення ефективності притягнення винної особи до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень, пов'язаних із корупцією (а саме: 1) визначення переліку осіб, уповноважених складати протоколи про адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією, та виключення із цього переліку прокурора; 2) встановлення вичерпного переліку істотних порушень під час складання протоколу, які зумовлюють направлення протоколу для доопрацювання; 3) надання НАЗК статусу учасника провадження у справах про адміністративні правопорушення

за складеними ним протоколами; 4) встановлення загального правила про те, що особа не може бути звільненою від адміністративної відповідальності за адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, у зв'язку з малозначністю, із визначенням вичерпного переліку винятків з правила; 5) закріплення на нормативному рівні у КпАП України «перебування особи у складі Збройних сил України або інших утворених відповідно до закону військових формувань, що переведені на воєнний стан» як окремої підстави для зупинення провадження у справі про адміністративне правопорушення; 6) нормативне визначення і закріплення механізму відновлення втраченого судового провадження або адміністративного матеріалу; 7) визначення особливого підходу до оскарження постанов у таких категоріях справ (із можливістю їх касаційного перегляду); 8) удосконалення порядку застосування заходів примусу до осіб, які без поважних причин ухиляються від явки до суду; 9) визначення підстав для застосування безоплатної вторинної правничої допомоги у зазначених категоріях справ).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

¹ Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. *Офіційний вісник України*. 2015. № 46. Ст. 1449. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

² <https://leksika.com.ua/18350108/legal/rezhim>

³ https://leksika.com.ua/19571206/legal/pravoviy_rezhim

⁴ Настюк В.Я., Белєвцева В.В. Адміністративно-правові режими в Україні : монографія. Х. : Право, 2009. 128 с.

⁵ Адміністративне право України (загальна частина) : навч. посіб. / Остапенко О.І. Ковалів М.В., Єсімов С.С. та ін. Вид. 2-е, доп. Львів : СПОЛОМ, 2021. 616 с.

⁶ Адміністративне право України: підручник / за заг. ред. Т.О. Коломоєць Київ: Істина, 2008. 457 с. URL: http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/Kolomojec_Administrativne_pravo_Ukrainy_2008.pdf

⁷ Коваленко Н. Поняття та ознаки адміністративно-правового режиму. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 1. С. 106-110.

⁸ Адміністративне право : підручник / за заг. ред.: Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. Х. : Право, 2010. 624 с.

⁹ Адміністративне право України. Повний курс : підручник / за ред.: В. Галуцька, О. Правоторової. Видання четверте. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с.

¹⁰ Адміністративне право України: підручник / [П.Діхтієвський, Ю.Ващенко, Н.Задирака, В.Пашинський, В.Клинчук та інші]; за заг. ред. П. Діхтієвського. Київ: «Видавництво Людмила», 2023. 772 с.

¹¹ Адміністративне право України. Повний курс : підручник / за ред.: В. Галуцька, О. Правоторової. Видання четверте. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с.

¹² Настюк В.Я., Белєвцева В.В. Адміністративно-правові режими в Україні : монографія. Х. : Право, 2009. 128 с.

¹³ Остапенко О., Баїк О. Про воєнний стан як особливий вид адміністративно-правового режиму. *Вісник Національного університету Львівська політехніка. Серія: Юридичні науки*. 2023. Т. 10, № 4(40). С. 134-142.

¹⁴ Адміністративне право України (загальна частина) : навч. посіб. / О.І. Остапенко, М.В. Ковалів, С.С. Єсімов та ін. ; Вид. 2-е, доп. Львів : СПОЛОМ, 2021. 616 с.

¹⁵ Кравець Є.Я. Воєнний стан / *Велика українська енциклопедія*. URL: [https://vue.gov.ua/Воєнний_стан_\(дата_звернення:_25.06.2024\)](https://vue.gov.ua/Воєнний_стан_(дата_звернення:_25.06.2024)).

¹⁶ Басс В.О., Корж-Ікаєва Т.Г. Правовий режим воєнного стану та його адміністративно-правове забезпечення в умовах повномасштабного збройного конфлікту в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 5. С.

489-492. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/Yunzh/Yunzh2023v5/489.pdf>

¹⁷ Прянїшнікова І.В. Засади встановлення та функціонування правового режиму воєнного стану в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Випуск № 4. С. 132- 138. URL: <http://nvppr.in.ua/vip/2022/4/22.pdf>

¹⁸ Комзюк А.Т., Комзюк М.А., Липій Є.А. Адміністративно-правовий режим воєнного стану, введеного в Україні у зв'язку з московською військовою агресією. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Випуск № 3. С. 100-106.

¹⁹ Комзюк А.Т., Комзюк М.А., Липій Є.А. Адміністративно-правовий режим воєнного стану, введеного в Україні у зв'язку з московською військовою агресією. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Випуск № 3. С. 100-106.

²⁰ Пастух І.Д., Корж-Ікаєва Т.Г. Адміністративно-правовий режим воєнного стану: зміст та зарубіжний досвід правового регулювання. *Правова позиція*. 2023. № 2 (39). С. 98-102.

²¹ Махмурова-Дишлюк О.П. Адміністративно-правовий режим воєнного стану як комплексний інструмент публічного адміністрування забезпечення прав, свобод і законних інтересів громадян та прав і законних інтересів фізичних осіб в умовах російсько-української війни. *Київський часопис права*. 2024. № 1. С. 185-190.

²² Кузнїченко С.О. Концепт обмеження прав людини в умовах воєнного стану. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1-2. С. 32-36.

²³ Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

²⁴ Остапенко О., Баїк О. Про воєнний стан як особливий вид адміністративно-правового режиму. *Вісник Національного університету Львівська політехніка. Серія: Юридичні науки*. 2023. Т. 10, № 4(40). С. 134-142.

²⁵ Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

²⁶ За Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

²⁷ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14.09.2020 «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n12>

²⁸ Кресїна І.О. Корупція як екзистенційна проблема України в умовах російської агресії. *Актуальні проблеми протидії корупції в умовах воєнного стану* : матеріали міжнар. наук.-прак. конф. Науководослідний інститут публічного права. м. Львів – Торунь, 15 лют. 2024 р. м. Львів – Торунь: Liha-Pres, 2024. С. 82-85.

²⁹ <https://www.nas.gov.ua/legaltexts/DocPublic/P-190130-30-0.pdf>

³⁰ <https://nals.com.ua/fundamentalni-doslidzhennya/>

³¹ Сокурєнко В.В. Корупція як зовнішня загроза національній безпеці України. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4f595d0e-9846-45e9-864f-76417d3440d8/content>

³² Настюк В.Я., Белєвцева В.В. Адміністративно-правові режими в Україні : монографія. Х. : Право, 2009. 128 с.

³³ Кузнїченко С.О. Надзвичайні адміністративно-правові режими: зарубїжний досвід та українська модель : монографія. Вид. 2-ге. Одеса : ОДУВС, 2011. 324 с.

³⁴ Мінка Т.П. Онтологічна характеристика правового режиму. *Право і суспільство*. 2012. № 3. С. 123-127.

³⁵ Коваленко Н. Поняття та ознаки адміністративно-правового режиму. *Адміністративне право і процес*. 2020. № 1. С. 106-110.

³⁶ Славко А.С. Типологія адміністративно-правових режимів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. Харків, 2020. 18 с.

³⁷ Гусар О.А., Мандрика О.П., Рустамова М.І. Законодавче забезпечення адміністративно-правових режимів. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. К.: НАУ, 2020. № 4(57). С. 67-74.

³⁸ Права людини в особливих правових режимах: досвід України: монографія / М.В. Афанасьєва та ін. Одеса : Гельветика, 2022. 356 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6cf84440-a895-4ae0-8255-6e03bb6888bb/content>.

³⁹ Коваль В.П. Адміністративно-правовий статус військовослужбовців в Україні в умовах правового режиму воєнного стану: дис. ... д-ра філософії : 081. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Харків, 2021. 225 с. URL: <https://old.karazin.ua/docs/work/dysertatsii/koval-dysertatsia.pdf>

⁴⁰ Голуб В.О. Становлення та розвиток інституту адміністративно-правового режиму воєнного стану : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 18 с.

⁴¹ Кузнїченко С.О., Голуб В.О. Воєнний стан: закордонний досвід та українська модель (досвід комплексного дослідження) : монографія. Одеса : Гельветика, 2019. 244 с.

⁴² Коваль В.П. Адміністративно-правовий статус військовослужбовців в Україні в умовах правового режиму воєнного стану: дис. ... д-ра філософії : 081. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Харків, 2021. 225 с. URL: <https://old.karazin.ua/docs/work/dysertatsii/koval-dysertatsia.pdf>

⁴³ Адміністративне право та адміністративний процес України в умовах воєнного стану: колективна монографія / Галунько В., Стеценко С., Берлач А., Буханевич О., Ситников О. та ін.; за заг. ред.: В. Фелика, В. Курила. Київ: «Видавництво Людмила», 2023. 704 с.

⁴⁴ Правова система України в умовах воєнного стану : збірник наукових праць / за заг. ред.: О.О. Кота, А.Б. Гриняка, Н.В. Міловської, М.М. Хоменка.

Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 540 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/images/POLN_TEXT/PSUUVS.pdf

⁴⁵ Давиденко П.О. Механізм забезпечення конституційних прав людини в умовах воєнного стану : дис. ... д-ра філософії : 081. Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2023. 226 с.

⁴⁶ Ступак Д.Б. Адміністративно-правове забезпечення правового режиму воєнного стану: дис. ... д-ра філософії : 081. Національний університет оборони України. Київ, 2024. 230 с. URL: <https://nuou.org.ua/assets/documents/dr-kep-stup-23.pdf>

⁴⁷ Комзюк А.Т., Комзюк М.А., Липій Є.А. Адміністративно-правовий режим воєнного стану, введеного в Україні у зв'язку з московською військовою агресією. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Випуск № 3. С. 100-106.

⁴⁸ Кулик С. Правовий режим воєнного стану: теоретико-методологічні аспекти. *Слово Національної школи суддів України*. 2022. № 1-2. С. 95-103.

⁴⁹ Кисіль Л.Є. Режим воєнного стану в Україні: адміністративно-правові аспекти. *Альманах права. Актуальні проблеми правового розвитку в умовах війни та післявоєнної відбудови держави*. 2022. Вип. 13. С. 222-230. URL: http://almanahprava.org.ua/files/almanac-of-law.-volume-13-_2022_.pdf

⁵⁰ Басс В.О., Корж-Ікаєва Т.Г. Правовий режим воєнного стану та його адміністративно-правове забезпечення в умовах повномасштабного збройного конфлікту в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 5. С. 489-492. URL: http://lsej.org.ua/5_2023/122.pdf

⁵¹ Прохоренко М.М., Котляренко О.П. Еволюція поглядів на адміністративно-правове забезпечення правового режиму воєнного стану в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Юридичні науки*. 2023. № 8 (66). С. 32-37.

⁵² Остапенко О., Баїк О. Про воєнний стан як особливий вид адміністративно-правового режиму. *Вісник Національного університету Львівська політехніка. Серія: Юридичні науки*. 2023. Т. 10, № 4(40). С. 134-142.

⁵³ Тимошенко А.В., Котляренко О.П. Правовий режим воєнного стану: основні аспекти та його вплив на права і свободи громадян. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 10. С. 442-445.

⁵⁴ Пашинський В.Й. Система законодавства з регулювання адміністративно-правового режиму воєнного стану. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Юридичні науки*. 2023. № 9. С. 32-39.

⁵⁵ Богатюк І.Г. Воєнний стан: особливості правового режиму / І.Г. Богатюк, М.С. Денисюк / V Міжнародний молодіжний науковий юридичний форум : Матеріали форуму, м. Київ, Національний авіаційний університет, 19-20 травня 2022 р. / редкол.: І. М. Сопілко та ін. Тернопіль : Вектор, 2022. Т. 1. С. 108-110.

⁵⁶ Лобко В.В. Захист національної безпеки як підстава для обмеження прав фізичних та юридичних осіб в умовах воєнного стану. *Protection of national security as a ground for restricting the rights of individuals and legal entities under*

martial law. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції* : наук. зб. / М-во освіти і науки України, Дніпров. нац. ун-т ім. Олеся Гончара. Дніпро : Гельветика, 2023. Вип. 1

⁵⁷ Іванюк Р.В. Обмеження прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану. *Юридична весна: права людини в умовах воєнного стану* : зб. тез наук.-практ. конф. (м. Харків, 15 квіт. 2024 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. теорії і філософії права, Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Нац. акад. прав. наук України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2024. С. 104-107.

⁵⁸ Наукові проблеми запровадження правового режиму воєнного стану в Україні: сучасний вимір: матеріали наук.-практ. онлайн-заходу / Одес. держ. ун-т внутр. справ. Одеса : ОДУВС, 2022. 313 с. URL: http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/2292/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%8F_29_04.pdf?fbclid=IwAR0epxV9TYmBNI6CMpKHRediOzVtWd-nY-b6uY8N0jPAoPAH_u-0L67TlaQ

⁵⁹ Українське суспільство в умовах воєнного стану: сучасні виклики та напрямки розвитку: матеріали Всеукр. наук. конф. молодих вчених (м. Одеса, 6 черв. 2022 р.) / Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.» ; ред.: М.Р. Аракелян, К.І. Спасова ; уклад. Ю.Д. Батан та ін. Одеса : Фенікс, 2022. 684 с. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/20006/Конференція_Українське_суспільство_в_умовах_воєнного_стану.pdf

⁶⁰ Актуальні виклики адміністративної реформи в Україні в умовах воєнного стану : зб. тез доп. та повідом. за матеріалами круглого столу (м. Харків, 30 черв. 2022 р.) / НДІ держ. буд-ва та місцев. самоврядування НАПрН України. Сектор конституц. та адміністр. права, Запоріж. нац. ун-т, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. адмін. права, ГО «Європейський центр верховенства права», ГО «Асоціація фахівців адміністративного права» ; редкол Д.В. Лученко та ін. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2022. 104 с. URL: <https://dbms.institute/wp-content/uploads/Збірник-тез-серпень-2022.pdf>

⁶¹ Трансформація законодавства в умовах воєнного стану та післявоєнного часу: стан та перспективи: зб. тез допов. та повідом. за матеріалами круглого столу (м. Харків 17 берез. 2023 р.) : електр. наук. вид. / НДІ держ. буд-ва та місцев. самоврядування НАПрН України. Сектор конституц. та адміністр. права, Запоріж. нац. ун-т, Наук.-навч. лабораторія дослідження проблем службового права НАПрН України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. адмін. права, Європ. центр верховенства права, Асоц. фахівців адмін. права ; редкол. Д.В. Лученко та ін. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2023. 232 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/images/files/Kr_stil_17_03_2023.pdf

⁶² Юридичні новели під час воєнного стану: зб. тез доп. та наук. повідомл. учасників наук.-практ. конф. (Харків, 13 червн. 2022 р.) / ОБСЄ. Координатор проектів в Україні, М-во науки і освіти України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Студент. наук. т-во ; відп. ред. Д. В. Лученко. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2022. 54 с. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/nauka/download/zbirniki_konf/yr_novelli_13.06.2022.pdf

⁶³ Російсько-українська війна: право, безпека, світ : матеріали VI Міжнар. наук.-практи. конф., м. Тернопіль, Західноукр. нац. ун-т, 29-30 квіт. 2022 р. / Західноукр. нац. ун-т. Юрид. фак-т, Київ. регіон. центр Акад. прав. наук України. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 363 с.

⁶⁴ Актуальні проблеми правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану: тези Всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 16 берез. 2023 р.) / Нац. акад. держав. прикордон. служби України імені Б. Хмельницького, НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В.В. Сташиса. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2023. 700 с. URL: https://dspace.nadpsu.edu.ua/bitstream/123456789/1488/1/НАДПСУ_16.03.2023.pdf

⁶⁵ Актуальні проблеми протидії корупції в умовах воєнного стану: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 15 лют. 2024 р. / НДІ публіч. права ; гол. орг. ком. С.О. Короєд. м. Львів-Торунь : Liha-Pres, 2024. 156 с. URL: https://sipl.com.ua/wp-content/uploads/2024/04/conf_SIPL_law_%D0%BB%D1%8E%D1%82%D0%B8%D0%B9.pdf.

⁶⁶ Терещук О.В. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07. О., 2000. 20 с.

⁶⁷ Тучак Р.М. Адміністративно-правові засади боротьби з корупцією: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07. Х., 2007. 21 с.

⁶⁸ Гаращук В.М., Мухатаєв А.О. Актуальні проблеми боротьби з корупцією в Україні: монографія. Х. : Право, 2010. 143 с.

⁶⁹ Гвоздецький В.Д. Адміністративно-правові та організаційні засади запобігання і протидії корупції в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2015. 39 с.

⁷⁰ Хабарова Т.В. Адміністративно-процесуальні засади запобігання корупції в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2017. 18 с.

⁷¹ Подоляк Е.Б. Адміністративно-правові засади запобігання корупції в умовах реформування державно-владного апарату України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2017. 20 с.

⁷² Гедульянов В.Е. Адміністративно-правові засади запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 20 с.

⁷³ Мусієнко О.П. Адміністративно-правові заходи запобігання та протидії корупції в органах виконавчої влади і місцевого самоврядування в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 22 с.

⁷⁴ Дем'янчук Ю.В. Адміністративно-правові засади запобігання і протидії корупції у системі державної служби України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2020. 38 с.

⁷⁵ Василенко О. Ю. Адміністративно-правові засади запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням. дис. ... д-ра філософії: 081. Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет», МОН України, Ужгород, 2023. 231 с.

⁷⁶ Приймак В.А. Організаційно-правові засади запобігання корупції в органах військового управління: дис. ... д-ра філософії: 081. Національний університет оборони України. Київ, 2024. 261 с.

⁷⁷ Клімова С.М., Ковальова Т.В. Організація запобігання та протидії корупції в Україні: навч. посіб. Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2012. 180 с.

⁷⁸ Антикорупційна політика та запобігання корупції в публічному управлінні : навч. посіб. / І.С. Бондар, В.Г. Горник, С.О. Кравченко, В.В. Кравченко. Київ ; Видавництво Ліра-К, 2016. 192 с.

⁷⁹ Правові основи запобігання та боротьби із корупцією: навч. посіб. для підгот. до атестації здобув. вищої освіти / М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; уклад. Б.М. Головкін та ін. ; ред.: Б. М. Головкін, С. Ю. Лукашевич. Харків : Право, 2018. 288 с.

⁸⁰ Судовий розгляд справ про правопорушення, пов'язані з корупцією: практ. посіб. / кол. авт.; за ред. д-ра юрид. наук, проф. О.М. Костенка. Київ: Національна академія прокуратури України, 2018. 346 с.

⁸¹ Запобігання корупції : підручник / К.А. Автухов та ін. ; за ред. Б.М. Головкіна ; М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2019. 296 с.

⁸² Особливості застосування антикорупційного законодавства: від розслідування до вироку суду : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. (17 жовт. 2019 р., м. Харків) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутріш. справ, Кримінол. асоц. України, Громад. спілка «Центр запобігання та протидії корупції», Громадс. рада при М-ві внутр. справ України. Електрон. текстові дані. Харків : ХНУВС, 2019. 216 с. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/5897/Osoblyvosti%20zastosuvannia%20antykoriuptsiinoho%20zakonodavstva_zbirnyk%20tez%20dop_2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y

⁸³ Запобігання корупції у приватному секторі: матеріали наук.-практ. онлайн «круглого столу», присвяч. 25-річчю із дня створення НДІ вивчення проблем злочинності та 95-річчю із дня народж. акад. Володимира Сташиса (м. Харків, 1 лип. 2020 р.) / М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Нац. акад. прав. наук України, НДІ вивч. проблем

злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України ; відп. за вип.: Б.М. Головкін О.В. Новіков. Електрон. текстові дані. Харків : Право, 2020. 214 с. URL: <http://criminology.nlu.edu.ua/konferenczi%d1%97/naukovo-praktichnij-onlajn-kruglij-stil-zapobigannya-korupczi%d1%97-u-privatnomu-sektori/>

⁸⁴ Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі: матеріали VII Міжнар. наук.- практ. конф. (Київ, 8-9 груд. 2022 р.) / редкол.: В. В. Черней, С.Д. Гусарєв, С.С. Чернявський та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. 382 с. URL: https://www.naiau.kiev.ua/files/antykoriupsia/2022/materialy_konf_081222.pdf

⁸⁵ Хавронюк М.І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції». Київ : Атіка, 2011. 424 с.

⁸⁶ Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції» / О.А. Банчук та ін. ; ред. М.І. Хавронюк ; ОБСС. Координатор проектів в Україні. Київ : ВАІТЕ, 2018. 472 с. URL: https://wiki.nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/1523446135commentary_corruption.pdf

⁸⁷ Науково-практичний коментар Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» : станом на 1 січ. 2012 р. / за ред. В.О. Шамрай. Київ : ВД «Професіонал», 2012. 464 с.

⁸⁸ Закон України про засади запобігання і протидії корупції : наук.-практ. коментар / за ред. В.В. Коваленка. Київ : Скіф, 2012. 512 с.

⁸⁹ Науково-практичний коментар закону України «Про запобігання корупції» / В.С. Ковальський та ін. ; спец. ред. Л.Л. Лазебний. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 380 с.

⁹⁰ Науково-практичний коментар закону України «Про запобігання корупції» / за заг. ред.: Т.О. Коломоєць, В.К. Колпакова ; Запорізь. нац. ун-т, Навч.-наук. лабораторія з дослідж. проблем служб. права НАПрН України. Запоріжжя : Гельветика, 2019. 588 с.

⁹¹ Берднікова К.В. Адміністративна відповідальність за порушення встановлених заборон та обмежень в сфері запобігання корупції в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2016. 19 с. URL: https://scc.knu.ua/upload/iblock/068/aref_Berdnikova%20K.V..pdf

⁹² Коломоєць Т.О., Кукурудз Р.О., Кушнір С.М. Обмеження для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, як засіб запобігання виникнення конфлікту приватного та публічного інтересів: правовий аспект: науково-практичний нарис; за заг. ред. Т.О. Коломоєць. Запоріжжя, Видавничий дім «Гельветика», 2019. 80 с.

⁹³ Шимон О.М. Обмеження та заборони як засоби запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, у діяльності державних службовців в Україні : дис. ... д-ра філософії : 081. Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2020. 201 с.

⁹⁴ Серьогін С. С. Механізми протидії та обмеження корупції в органах публічної влади. *Теорія та практика державної служби* : матеріали наук.-практ. конф., 11-12 листоп. 2011 р., м. Дніпропетровськ / Нац. агентство

України з питань держ. служби, Дніпропетров. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України. Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2011. С. 107-109.

⁹⁵ Бондарчук О.Г. Правові обмеження, пов'язані з проходженням державної служби в пенітенціарних установах, спрямовані на протидію корупції за законодавством України. *Держава і право. Юридичні і політичні науки* : зб. наук. пр. / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2012. Вип. 58. С. 227-234.

⁹⁶ Коломоєць Т.О. Чи можна вважати якісною понятійно-термінологічну складову закону України «Про запобігання корупції» у частині закріплення обмежень та заборон для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування? *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 35-40.

⁹⁷ Ірха Ю.Б. Поняття, сутність та роль правових заборон і обмежень у запобіганні та протидії корупції в Україні. *Інформація і право*. 2022. № 3. С. 97-109. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Infpr_2022_3_12

⁹⁸ Антикорупційні заборони та обмеження в діяльності Національної поліції України [Текст] : монографія / [М. Г. Вербенський та ін.] ; Держ. НДІ МВС України. - Київ ; Вінниця : ТВОРИ, 2022. - 443 с.

⁹⁹ Коломоєць Т.О. Обмеження щодо одержання подарунків особами, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за законодавством України : науково-практичний нарис. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика». 2018. 40 с.

¹⁰⁰ Киричко В.М. Проблема розмежування кримінальної та адміністративної відповідальності за порушення заборон одержання неправомірної вигоди й подарунків, шляхи її вирішення. *Проблеми законності*. 2017. Вип. № 138. С. 118-131.

¹⁰¹ Дудоров О.О., Мовчан Р.О. Порушення обмежень щодо одержання подарунків: проблеми кваліфікації та вдосконалення законодавства. *Правничий часопис Донецького університету. Права людини, держава, суспільство*. 2019. № 1. (37). С. 12-21. URL: <https://jpch.donnu.edu.ua/article/view/7431>

¹⁰² Лупало О.А. Деякі проблеми застосування обмеження щодо одержання подарунків в антикорупційному законодавстві. *Розбудова цілісності і доброчесності під час реформування поліції. Досвід України*: аналіт. доп. Та матер. Спеціал. Міжнародної конф. (17 квіт. 2019 р., м. Київ / за ред. О.Д. Маркеєвої та Л.І. Полякова); Національний інститут стратегічних досліджень; Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння; Женевський центр безпекового урядування. Київ: НІСД, 2019. 33-35 с.

¹⁰³ Окопник О.М. Проблемні питання щодо застосування поняття «подарунок» в антикорупційному законодавстві. *Правовий часопис Донбасу*, 2024. № 1. 46-51.

¹⁰⁴ Плетньова А. Є. Обмеження щодо одержання подарунків як інструмент протидії корупції в Україні. *Правові засади діяльності правоохоронних органів* : зб. наук. пр. за матеріалами IV Міжнар. наук.-практ. конф. (15 груд 2017 р.) / НЮУ ім. Я. Мудрого, Головне упр. Європ. поліц. асоц. України в Харків. обл., Слідчо-криміналіст. ін-т Нац. ун-ту ім. Ярослава Мудрого. Харків : Точка, 2017. С. 26-28.

¹⁰⁵ Гладун О., Годуєва К. Запобігання корупції шляхом встановлення обмежень щодо одержання подарунків. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2017. № 1(47). С. 32-39.

¹⁰⁶ Титко А.В. Ознаки обмеження одержання подарунків як різновиду адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 4(3) С. 67-70. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pjuv_2018_4\(3\)__16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pjuv_2018_4(3)__16)

¹⁰⁷ Рядінська В.О., Ірха Ю.Б. Заборони та обмеження щодо одержання подарунків: міжнародне та національне правове регулювання. *Наука і правоохорона*. 2020. № 2. С. 121-132. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nip_2020_2_14

¹⁰⁸ Снігур І.Й., Мельник О.В. Обмеження наукової та викладацької діяльності державних службовців: аналіз антикорупційних новел. *Вісник Академії адвокатури України*. 2010. Число 1. С. 29-36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2010_1_5

¹⁰⁹ Снігур І.Й. До питання про обмеження наукової та викладацької діяльності державних службовців. *Вісник Академії адвокатури України*. 2012. Число 3. С. 183-186. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2012_3_36.

¹¹⁰ Загинеї З.А., Кваша О.О. До проблеми встановлення змісту поняття «викладацька діяльність» у контексті антикорупційного законодавства України. *Правова реформа у сфері кримінальної юстиції: ключові параметри та прогноз подальшого розвитку*: II Львівський форум кримінальної юстиції : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 23-24 верес. 2016 р.). Київ : ВАІТЕ, 2016. С. 82-87.

¹¹¹ Соловійова О.М. Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності: проблеми практики на прикладі служб автомобільних доріг в областях. *Світ без корупції: міф чи реальність?* : зб. наук. пр. за матеріалами IV Міжнар. наук.-практ. круглого столу (4 жовт. 2017 р.) : в рамках I Харків. міжнар. юрид. форуму «Право та проблеми сталого розвитку в глобалізованому світі» / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. адмін. права та адмін. діяльності, Каф. адмін. права. Харків : Точка, 2017. Вип. 19. С. 98-101

¹¹² Іванова А.Є. Проблема обмеження щодо сумісництва та суміщення діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, як захід, що спрямований на запобігання корупції. *Юрист України : наук.-практ. журн*. 2015. № 3/4. С. 12-14.

¹¹³ Янюк Н. Обмеження спільної роботи близьких осіб у системі заходів запобігання корупції. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в*

Україні : Матеріали XXV звіт. наук.-практ. конф., 7-8 лют. 2019 р. : у 2-х ч. / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Юрид. ф-т ; редкол.: В. М. Бурдін (голова) та ін. Львів : Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, 2019. Ч. 2. С. 76-79

¹¹⁴ Триньова Я.О. Обмеження щодо роботи близьких осіб: чи потрібно їх розширювати? *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції в Україні* : матеріали наук.-практ. конф., 19 квіт. 2013 р. / МВС України, ХНУВС, Кримінолог. асоц. України. Харків : Золота миля, 2013. С. 260-262.

¹¹⁵ Бойко С.Ю. Переведення на іншу посаду та звільнення як заходи запобігання корупції і врегулювання конфлікту інтересів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.05. Київ, 2019. 20 с.

¹¹⁶ Коломоєць Т.О., Кремова Д.С. «Антикорупційні обмеження» для публічних службовців в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні: чи можливою є зміна «базової» нормативної моделі? *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 59-64. URL: http://lsej.org.ua/4_2022/16.pdf

¹¹⁷ Коломоєць Т.О., Кремова Д.С. «Антикорупційні обмеження» для публічних службовців в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні: чи можливою є зміна «базової» нормативної моделі? *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 59-64. URL: http://lsej.org.ua/4_2022/16.pdf

¹¹⁸ Коломоєць Т.О., Кушнір С.М., Кремова Д.С. Цільове подарункове обмеження – новела вітчизняного антикорупційного законодавства України в період дії правового режиму воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 8. С. 68-71.

¹¹⁹ Коломоєць Т.О. Антикорупційні нормативні новації та їх вплив на реалізацію правового статусу публічних службовців в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні / *Актуальні питання вдосконалення судово-експертної та правоохоронної діяльності* : зб. матеріалів засідання № 3 постійно діючої Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кропивницький, 23 вересня 2022 р.). Кропивницький : Центрально-Українське видавництво, 2022. С. 100-103.

¹²⁰ Шопіна І.М. Особливості запобігання корупції та підвищення доброчесності у період правового режиму воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 10. С. 458-461.

¹²¹ Федчишин С.А. Модифікація правообмеження публічних службовців щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності як прояв антикризового управління в умовах воєнного стану в Україні. *Гуманітарні стандарти правових систем у сучасному світі: виклики, рішення, тенденції* : матеріали Міжнародного науково-практичного конгресу: у 2 ч. Частина 1 (м. Запоріжжя, 16 травня 2024 р.) / за заг. ред. Т.О. Коломоєць. Запоріжжя : ЗНУ, 2024. 255 с. С. 237-242.

¹²² Риндюк В.І. Правотворчість як вид юридичної діяльності: праксеологічний аспект. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2019. Випуск 4 (44). С. 137-142. URL: <https://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/199747>

¹²³ Про правотворчу діяльність : Закон України від 24.08.2023 р. № 3354-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 93. Ст. 364. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text>

¹²⁴ Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

¹²⁵ Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 р. № 1932-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 9. Ст. 106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>

¹²⁶ Про військово-цивільні адміністрації : Закон України від 03.02.2015 р. № 141-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 13. Ст. 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19#Text>

¹²⁷ Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. *Офіційний вісник України*. 2022. № 46. Ст. 16. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>

¹²⁸ Про деякі питання здійснення парламентського контролю з питань отримання і використання міжнародної матеріально-технічної допомоги під час дії воєнного стану: Постанова Верховної Ради України від 16.07.2024 р. № 3851-IX. *Офіційний вісник України*. 2024. № 69. Ст. 4111. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3851-20#Text>

¹²⁹ Деякі питання бронювання військовозобов'язаних під час воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.06.2024 р. № 650. *Офіційний вісник України*. 2024. № 57. Ст. 3356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/650-2024-%D0%BF#Text>

¹³⁰ Щодо підтримки оборонно-промислового комплексу України в умовах воєнного стану: Постанова Верховної Ради України від 21.09.2023 р. № 3388-IX. *Офіційний вісник України*. 2023. № 91. Ст. 5279. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3388-20#Text>

¹³¹ Про затвердження Порядку організації взаємодії центральних органів виконавчої влади, інших державних органів щодо залучення, отримання, передачі, обліку, моніторингу та контролю за використанням міжнародної військової допомоги для задоволення потреб сил безпеки і сил оборони у період воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 13.02.2024 р. № 168. *Офіційний вісник України*. 2024. № 22. Ст. 1429. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2024-%D0%BF#Text>

¹³² Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.09.2023 р. № 953. *Офіційний вісник України*. 2023. № 87. Ст. 5038. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/953-2023-%D0%BF#Text>

¹³³ Деякі питання оплати праці працівників державних органів та органів місцевого самоврядування під час воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.04.2023 р. № 391. *Офіційний вісник України*. 2023. № 46. Ст. 2474. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/391-2023-%D0%BF#Text>

¹³⁴ Деякі питання фінансування соціальних послуг під час дії воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.07.2022 р. № 784. *Офіційний вісник України*. 2022. № 57. Ст. 3391. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/784-2022-%D0%BF#Text>

¹³⁵ Питання запровадження та забезпечення здійснення заходів правового режиму воєнного стану в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.02.2022 р. № 181-р. *Офіційний вісник України*. 2022. № 39. Ст. 2109. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/181-2022-%D1%80#Text>

¹³⁶ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 3186. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/conv#n310>

¹³⁷ «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо особливостей застосування законодавства у сфері запобігання корупції в умовах воєнного стану»: Закон України від 08.07.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2381-20#Text>

¹³⁸ Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/stru#Stru>

¹³⁹ Національне агентство України з питань державної служби: офіційний вебсайт. URL: <https://nads.gov.ua/>

¹⁴⁰ Національне агентство України з питань запобігання корупції: офіційний вебсайт. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/>

¹⁴¹ Методичні Рекомендації щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, дотримання обмежень щодо запобігання корупції від 12.01.2024 р. № 2. URL: <https://od.tax.gov.ua/data/files/387209.pdf>

¹⁴² Роз'яснення Національного агентства з питань запобігання корупції від 14.03.2022 № 6 щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно дотримання обмежень щодо запобігання корупції під час участі у обороні України. URL: <https://www.pfu.gov.ua/2153327-roz-yasnennya-natsionalnogo-agentstva-z-pytan-zapobigannya-koruptsiyivid-14-03-2022-6-shhodo-zastosuvannya-okremykh-polozhen-zakonu-ukrayiny-pro-zapobigannya-a-koruptsiyi-stosovno-dotrymannya-obmezhen-sh/>

¹⁴³ Роз'яснення Національного агентства з питань запобігання корупції від 05.12.2022 р. № 14 щодо застосування положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно дотримання обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності в умовах воєнного стану URL: https://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2022/12/Rozyasnennya_05.12.2022.pdf.

¹⁴⁴ Загальна декларація прав людини: Міжнародний документ Організації Об'єднаних Націй від 10.12.1948 р. *Офіційний вісник України*. 2008. № 93. Ст. 3103. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

¹⁴⁵ Міжнародний пакт про громадянські та політичні права: Міжнародний документ Організації Об'єднаних Націй від 16.12.1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

¹⁴⁶ IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі: Міжнародний документ Міжнародної конференції у м. Гаазі від 18.10.1907 р. *Офіційний вісник України*. 2017. № 2. Ст. 67. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text

¹⁴⁷ Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни: Міжнародний документ Організації Об'єднаних Націй від 12.08.1949 р. *Офіційний вісник України*. 2013. № 27. Ст. 942. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text

¹⁴⁸ Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб: Міжнародний документ Організації Об'єднаних Націй від 23.07.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_788#Text

¹⁴⁹ Декларація Організації Об'єднаних Націй про боротьбу з корупцією і хабарництвом у міжнародних комерційних операціях: Міжнародний документ Організації Об'єднаних Націй від 16.12.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_369#Text

¹⁵⁰ Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції : Міжнародний документ Організації Об'єднаних Націй від 31.10.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 49 Ст. 2048. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text

¹⁵¹ Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією: Міжнародний документ Ради Європи від 27.01.1999 р. № ETS173. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 47-48. Ст. 2028. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text

¹⁵² Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією: Міжнародний документ Ради Європи від 04.11.1999 р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 9. Ст. 592. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text

¹⁵³ Шарий Ю.А. Характеристика правового режиму воєнного стану як умови застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією. *Право і суспільство*. 2023. № 6. С. 584–590. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.6.87>.

¹⁵⁴ Шарий Ю.А., Панімаш Ю.В. Обмеження у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану в Україні: дослідження в адміністративно-правовій науці. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 8. С. 589–594. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-8/140>.

¹⁵⁵ Шарий Ю.А. Ознаки правового режиму воєнного стану (як умови застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією). *Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права* : матеріали IX Міжнародної науково-практичної

конференції, м. Кременчук, 22–23 грудня 2023 р. Львів–Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 565–569. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-351-7-156>.

¹⁵⁶ Шарий Ю.А. Нормативно-правова основа застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану в Україні. *Proceedings of the international scientific conference “Scientific innovations in law amidst the impact of the Russian-Ukrainian war on the legal system”*, Riga, the Republic of Latvia, February 7–8, 2024. Riga : Publishing House “Baltija Publishing”, 2024. Р. 293–299. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-409-2-71>.

¹⁵⁷ Методичні Рекомендації щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, дотримання обмежень щодо запобігання корупції від 12.01.2024 р. № 2. URL: <https://od.tax.gov.ua/data/files/387209.pdf>

¹⁵⁸ Франчук В.В., Корецька-Шукєвич Д.Д. Правопорушення, пов'язані з корупцією: адміністративно-правові засади протидії: монографія. Варшава: ЛьвДУВС, 2021. 183 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/3796>

¹⁵⁹ Борисова Ю.В. Адміністративна відповідальність за порушення, пов'язані з корупцією: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Дніпро, 2021. 190 с.

¹⁶⁰ Цабека К.Є. Юридичний склад адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020. № 2 (68). С. 112–117. URL: http://www.law.stateandregions.zp.ua/archive/2_2020/21.pdf

¹⁶¹ Рогульський С.С. Адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2005. 187 с.

¹⁶² Колпаков В.К., Кузьменко О.В. Адміністративне право України: Підручник. К.: Юрінком Інтер, 2003. 544 с.

¹⁶³ Луговий В.О. Визначення об'єкта адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 9 груд. 2016 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ. 2016. С. 267–269.

¹⁶⁴ Панфілов О.Є. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2013. 22 с.

¹⁶⁵ Гарат М.Р. Об'єкт адміністративних правопорушень у сфері містобудівної діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 8. С. 217–219. URL: http://lsey.org.ua/8_2021/49.pdf

¹⁶⁶ Колпаков В.К., Гордєєв В.В. Склад адміністративного проступку : лекція. Чернівці : Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича, 2011. 44 с.

¹⁶⁷ Адміністративна відповідальність: курс лекцій / за ред. О.В. Кузьменко. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 568 с.

¹⁶⁸ Гуржій Т.О. Предмет адміністративного проступку. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 2. С. 193–194.

¹⁶⁹ Самойлович А.А. Предмет корупційного адміністративного правопорушення. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Випуск 2. Том 2. С. 144-147. URL: http://nvppp.in.ua/vip/2019/2/tom_2/28.pdf

¹⁷⁰ Самойлович А.А. Предмет корупційного адміністративного правопорушення. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Випуск 2. Том 2. С. 144-147. URL: http://nvppp.in.ua/vip/2019/2/tom_2/28.pdf

¹⁷¹ Борисова Ю.В. Особливості адміністративно-правової кваліфікації адміністративних правопорушень, що пов'язані з корупцією. *Юридичний вісник*. 2020. № 6. С. 374-380. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v6_2020/48.pdf

¹⁷² Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін. ; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Видання третє. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 584 с.

¹⁷³ Адміністративне право України: підручник: За заг.ред. Коломоєць Т.О. Київ: «Істина», 2008. 457 с.

¹⁷⁴ Кувакін С.В., Борисова Ю.В. Суб'єкти адміністративного правопорушення, що пов'язані з корупцією . Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування, 202). № 2ю С. 13-17. URL: <https://doi.org/10.54929/pmtl-issue2-2021-03>

¹⁷⁵ Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. / ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова). К.: Юридична думка, 2004. Т. 1. Загальна частина. 584 с.

¹⁷⁶ Дрофич Ю.В. Особливості юридичного складу адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 4. С.242-247. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/267658>

¹⁷⁷ Франчук В.В., Корецька-Шукєвіч Д.Д. Правопорушення, пов'язані з корупцією: адміністративно-правові засади протидії: монографія. Варшава: ЛьвДУВС, 2021. 183 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/3796>

¹⁷⁸ Ковалів М. Щодо питань кваліфікації адміністративних проступків, підвідомчих органам внутрішніх справ. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2010. Вип. 5. С. 170-173.

¹⁷⁹ Адміністративне право України: підручник / П. Діхтієвський та ін.; за заг. ред. П. Діхтієвського. Київ: «Видавництво Людмила», 2023. 772 с.

¹⁸⁰ Коломоєць Т.О. Адміністративне право України: Академічний курс : підручник. Київ : Юрінком Інтер. 2011. 576 с.

¹⁸¹ Миколенко О.І. Адміністративний процес та адміністративна відповідальність в Україні: навч. посіб. Х. : Одиссей, 2010. 368 с.

¹⁸² Цабека К.Є. Адміністративно-правові засади відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією : дис. ... доктора філософії : 081. Суми, 2020. 257 с.

¹⁸³ Голобородько Д.В. Заходи адміністративного примусу в діяльності національної поліції. Конспект лекцій. Дніпропетровський державний

університет внутрішніх справ. Дніпро, 2016. 58 с. URL: https://dduvs.edu.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/lectures/zapdnr_2_pfppd.pdf

¹⁸⁴ Устименко Є.В. Санкції за адміністративним правом України : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2016. 187 с.

¹⁸⁵ Танчик О.М. Санкції в адміністративному праві: сучасний погляд. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2020. № 44. С. 68-71. URL: <https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc44/17.pdf>

¹⁸⁶ Романюк В. Сутність та правова природа заходів адміністративної відповідальності. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 3. С. 236-240.

¹⁸⁷ Загальна теорія держави і права: підручник / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; за ред. М.В. Цвіка та О.В. Петришина. Харків : Право. 2010. 584 с.

¹⁸⁸ Легенька М.М. Поняття та зміст дефініції «адміністративно-правове реагування на вчинення домашнього насильства». *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 6, т. 2. С. 49-53.

¹⁸⁹ Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#Text>

¹⁹⁰ Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/conv#n8013>

¹⁹¹ Постанова Рахівського районного суду Закарпатської області від 26.04.2022 р. по справі № 305/123/22. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104085328>

¹⁹² Колпаков В.К., Кузьменко О.В. Адміністративне право України: Підручник. К.: Юрінком Інтер, 2003. 544 с.

¹⁹³ Постанова Оратівського районного суду Вінницької області від 02.11.2023 р. по справі № 141/697/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114622308>

¹⁹⁴ Постанова Новоград-Волинського міськрайонного суду Житомирської області від 31.08.2022 р. у справі 3/0285/2687/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114622308>

¹⁹⁵ Постанови Перечинського районного суду Закарпатської області від 13.08.2024 р. у справі № 304/1843/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120997637>

¹⁹⁶ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 3186. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/conv#n310>

¹⁹⁷ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 3186. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/conv#n310>

¹⁹⁸ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції: Закон України від

12.02.2015 р. № 198-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 17. Ст. 118. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/198-19#n25>

¹⁹⁹ Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих питань забезпечення діяльності органів прокуратури: Закон України від 21.04.2015 р. № 336-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 25. Ст. 199. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/336-19#n8>

²⁰⁰ Про утворення Національного агентства з питань запобігання корупції : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.03.2015 р. № 118. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/118-2015-%D0%BF#Text>

²⁰¹ Звіт про діяльність національного агентства з питань запобігання корупції за 2016 рік: Затверджено Рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 26.01.2017 р. № 32. URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/02/NAPK_annual-report_2016.pdf

²⁰² Офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/activity/prevention-corruption/statistika>

²⁰³ Національне агентство з питань запобігання корупції: Річний звіт 2022. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/zvit-2022/NACP-annual-report.pdf>

²⁰⁴ Звіт 2023 щодо діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції. Київ, 2024. 26 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1gOEkdFh5Y3L2R48wc2s0hgDbN6qUhVXT/view>

²⁰⁵ Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції: Наказ МВС України від 06.11.2015 р. № 1376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15#n261>

²⁰⁶ Про затвердження Порядку оформлення протоколів про адміністративні правопорушення Національним агентством з питань запобігання корупції: Наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 06.12.2019 р. № 159/19 (zareєстрованого в Міністерстві юстиції України 03.01.2020 р. № 14/34297). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0014-20#n14>

²⁰⁷ Про визнання таким, що втратив чинність, наказу Національного агентства з питань запобігання корупції від 06.12.2019 р. № 159/19: Наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 17.09.2021 р. № 592/21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1254-21#n6>

²⁰⁸ Офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/activity/prevention-corruption/statistika>

²⁰⁹ Постанова Здолбунівського районного суду Рівненської області від 15.05.2024 р. у справі № 568/94/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119046938>

²¹⁰ Постанова Новомосковського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 06.04.2023 р. у справі № 610/235/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110461510>

²¹¹ Офіційний сайт Судової влади України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2022

²¹² Офіційний сайт Судової влади України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2023

²¹³ Демський Е.Ф. Адміністративне процесуальне право України: навчальний посібник Київ: Юрінком Інтер, 2008. 496 с.

²¹⁴ Панфілов О.Є. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2013. 22 с.

²¹⁵ Пропозиції Міністерства юстиції України до проєкту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законів України щодо удосконалення порядку притягнення до відповідальності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» (реєстр. № 9587-д від 09.08.2023 р.). URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/bills_documents/document-3548075.pdf

²¹⁶ Постанова Подільського районного суду м. Києва від 27.05.2022 р. № 758/1886/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104488746>

²¹⁷ Постанова Шепетівського міськрайонного суду Хмельницької області від 22.08.2024 р. у справі № 688/3584/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121143447>

²¹⁸ Бачун О. Питання, які виникають при розгляді справ про адміністративні правопорушення. *Право України*. 2000. № 8. С. 67-69.

²¹⁹ Офіційний сайт Судової влади України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2022

²²⁰ Офіційний сайт Судової влади України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2023

²²¹ Постанова Дніпровського апеляційного суду від 27.05.2024 р. у справі № 243/1788/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119414466>

²²² Шарий Ю.А. Заходи реагування на вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією в умовах воєнного стану в Україні. *Право та державне управління*. 2024. № 2. С. 399–408. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.2.53>.

²²³ Шарий Ю.А. Проведення у справах про адміністративне правопорушення, пов'язане із корупцією в умовах воєнного стану в Україні: особливості і структуризація. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2024. № 3. С. 139–149. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.3.22>.

²²⁴ Шарий Ю.А. Особливості об'єкта адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією за законодавством України. *Актуальні питання розвитку юридичної науки в період воєнного стану* : міжнародна науково-практична конференція, Науково-дослідний інститут публічного права, 17 травня 2024 р. Львів–Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 305–309. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-395-1-89>.

²²⁵ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Міжнародний документ від 27.06.2014 р. *Офіційний*

вісник України. 2014. № 75. Ст. 2125. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

²²⁶ Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: Міжнародний документ від 31.10.2003 р. *Офіційний вісник України*. 2010. № 44, 2006. Ст. 506. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text

²²⁷ Кваша О.С., Синякова А.В. Україна та ЄС: проблеми та перспективи інтеграції в сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. Ужгород, 2019. вип. 23 (1). С. 112-117.

²²⁸ Веб-сайт Урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/integration/euintegration/>

²²⁹ Звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом за 2022 рік. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEI/zvit_pro_vykonannya_ugody_pro_asociaciyu_za_2022_rik.pdf

²³⁰ European Council. EU enlargement policy. Ukraine. Official web-site. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/enlargement/ukraine/>

²³¹ European Commission. Opinion on the EU membership application by Ukraine. Official web-site. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_22_3802

²³² Звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом за 2023 рік. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit-pro-vykonannya-Ugody-pro-asotsiatsiyu-mizh-Ukrayinoyu-ta-YEvropejskym-Soyuzom-za-2023-rik.pdf>

²³³ Звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом за 2023 рік. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit-pro-vykonannya-Ugody-pro-asotsiatsiyu-mizh-Ukrayinoyu-ta-YEvropejskym-Soyuzom-za-2023-rik.pdf>

²³⁴ Близняк О.А., Риков А.О. Процес євроінтеграції України в умовах повномасштабної російсько-української війни: проблеми та перспективи. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2023. № 2 (16). С.119-135. URL: <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/319/294>

²³⁵ Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.03.2023 р. № 220. *Офіційний вісник України*. 2023. № 31. Ст. 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF#Text>

²³⁶ Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України від 20.06. 2022 р. № 2322-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 56. Ст. 3272. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>

²³⁷ Transparency International. Official web-site. Висновки Єврокомісії про ефективність боротьби з корупцією в Україні від 10.11.2023 р. URL: <https://ti-ukraine.org/news/vysnovky-yevrokomisiyi-pro-efektyvnist-borotby-z-koruptsiyeyu-v-ukrayini/>

²³⁸ Корунчак Л.А. Євроінтеграція: питання адаптації законодавства України до правової системи Європейського Союзу. *Науковий журнал «Південноукраїнський правничий часопис»*. 2022. № 4. Том 2. С. 4-19. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/4/part_2/3.pdf

²³⁹ Про затвердження Порядку проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis ЄС): Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02 2023 р. № 189. *Офіційний вісник України*. 2023. № 28. Ст. 35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/189-2023-%D0%BF#Text>

²⁴⁰ Гнатюк М.М. Безпека та інтеграція: європейський досвід побудови проекту миру. Київ: Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2020. 242 с. URL: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/8f12342d-263f-4946-8830-7fdeed3bbfba/Book_Gn_3_full.pdf

²⁴¹ Приходько А.А. Методологічні аспекти адміністративно-правового забезпечення запобігання та протидії корупції в Україні за умов євроінтеграції. *Право і суспільство*. 2020. № 2 (2). С. 204-208. URL: <http://pravoisuspilstvo.org.ua/index.php/archiv?id=150>

²⁴² Новак А.М. Теоретичні основи дослідження протидії корупційним проявам у системі публічного управління. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. Вип. 1 (28). С. 29-36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dums_2016_1_6

²⁴³ Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

²⁴⁴ Рекомендації судам першої та апеляційної інстанції на випадок захоплення населеного пункту та/або суду чи безпосередньої загрози його захоплення : Розпорядження Голови Верховного Суду від 13.03.2022 р. № 6/0/9-22. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/war/Recomendatsii.pdf

²⁴⁵ Верховний Суд: Офіційний веб-портал судової влади України. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/gromadyanam/terutor_pidsudnist/

²⁴⁶ Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. *Офіційний вісник України*. 2016. № 56. Ст. 1935. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

²⁴⁷ Ситуація з підсудністю справ дійшла вже до того, що настав час створити довідник територіальної підсудності місцевих загальних судів – РСУ: *Судово-юридична газета* від 15.09.2024 р. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/2024-09-15>

²⁴⁸ Проект Закону про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України, Цивільного процесуального кодексу України та Господарського процесуального кодексу України (щодо здійснення судочинства в умовах воєнного чи надзвичайного стану) № 7316 від 26.04.2022 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/BILLINFO/Bills/Card/39489>

²⁴⁹ Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо цифровізації судочинства та удосконалення наказного провадження у цивільному судочинстві № 9090 від 10.03.2023 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41530>

²⁵⁰ Проект Закону про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України, Цивільного процесуального кодексу України та Господарського процесуального кодексу України щодо особливостей роботи судів та суддів під час дії воєнного чи надзвичайного стану № 9151 від 28.03.2023 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41632>

²⁵¹ Проект Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо здійснення судочинства в умовах воєнного стану № 7404 від 24.05.2022 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39662>

²⁵² Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо здійснення судочинства в умовах воєнного стану». URL: <blob:https://itd.rada.gov.ua/00491813-fe2d-4688-a536-1e5d870d6fe2>.

²⁵³ Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо здійснення судочинства в умовах воєнного стану». URL: <blob:https://itd.rada.gov.ua/00491813-fe2d-4688-a536-1e5d870d6fe2>.

²⁵⁴ Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України від 20.06.2022 р. № 2322-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 56. Ст. 3272. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>

²⁵⁵ Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.03.2023 р. № 220. *Офіційний вісник України*. 2023. № 31. Ст. 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF#Text>

²⁵⁶ Рішення Третьої Дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя № 2751/3дп/15-19 від 16.10.2019 р. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/3983>

²⁵⁷ URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110629434>

²⁵⁸ Про безоплатну правничу допомогу: Закон України від 02.06.2011 р. № 3460-VI. *Офіційний вісник України*. 2011. № 51. Ст. 2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>.

²⁵⁹ Шарий Ю.А. Проблеми правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану і шляхи їх вирішення. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2024. № 3(63). Р. 215–223. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2024.3.34>.

²⁶⁰ Шарий Ю.А. Особливості правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану в контексті європейської інтеграції. *Proceedings of the international scientific conference “The latest law developments”*,

Wloclawek, Republic of Poland, April 3–4, 2024. Riga : Publishing House “Baltija Publishing”, 2024. P. 269–276. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-432-0-65>.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Шарий Ю.А. Характеристика правового режиму воєнного стану як умови застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією. *Право і суспільство*. 2023. № 6. С. 584–590. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.6.87>.
2. Шарий Ю.А., Панімаш Ю.В. Обмеження у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану в Україні: дослідження в адміністративно-правовій науці. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 8. С. 589–594. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-8/140>.
3. Шарий Ю.А. Заходи реагування на вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією в умовах воєнного стану в Україні. *Право та державне управління*. 2024. № 2. С. 399–408. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.2.53>.
4. Шарий Ю.А. Проведення у справах про адміністративне правопорушення, пов'язане із корупцією в умовах воєнного стану в Україні: особливості і структуризація. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2024. № 3. С. 139–149. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.3.22>.
5. Шарий Ю.А. Проблеми правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану і шляхи їх вирішення. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2024. № 3(63). Р. 215–223. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2024.3.34>.

6. Шарий Ю.А. Ознаки правового режиму воєнного стану (як умови застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією). *Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права* : матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції, м. Кременчук, 22–23 грудня 2023 р. Львів–Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 565–569. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-351-7-156>.

7. Шарий Ю.А. Нормативно-правова основа застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану в Україні. *Proceedings of the international scientific conference “Scientific innovations in law amidst the impact of the Russian-Ukrainian war on the legal system”*, Riga, the Republic of Latvia, February 7–8, 2024. Riga : Publishing House “Baltija Publishing”, 2024. P. 293–299. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-409-2-71>.

8. Шарий Ю.А. Особливості правового регулювання та застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану в контексті європейської інтеграції. *Proceedings of the international scientific conference “The latest law developments”*, Wloclawek, Republic of Poland, April 3–4, 2024. Riga : Publishing House “Baltija Publishing”, 2024. P. 269–276. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-432-0-65>.

9. Шарий Ю.А. Особливості об'єкта адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією за законодавством України. *Актуальні питання розвитку юридичної науки в період воєнного стану* : міжнародна науково-практична конференція, Науково-дослідний інститут публічного права, 17 травня 2024 р. Львів–Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 305–309. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-395-1-89>.

ДОДАТОК Б

Статистика складання протоколів про адміністративні правопорушення
Національним агентством з питань запобігання корупції
(за даними Звіту щодо діяльності Національного агентства з питань
запобігання корупції за 2023 рік)

Крім того, уповноважені особи НАЗК склали:

42 адмінпротоколи щодо конфлікту інтересів та порушення антикорупційних обмежень, включаючи представників вищих посадових осіб різних державних структур

12

Після судового розгляду справ про адміністративні правопорушення стягнення було накладено на

10 осіб, зокрема суддів, державних службовців та міських голів

Результатом стала конфіскація подарунка із колишнього судді Верховного Суду на суму

906 600 грн

У 2023 році НАЗК направило

10 обґрунтованих висновків про корупційні злочини на суму

701 166 388 грн та склало **13** висновків про адміністративні правопорушення, які передано до Національної поліції

ДОДАТОК В

Статистика причин закриття справ про адміністративні правопорушення, пов'язані із корупцією за 2022 та 2023 роки (за даними офіційного веб-сайту судової влади України)

2022 рік:

Розділ 1. Розгляд справ про адміністративні правопорушення																			
№ з/п	Назва статті Кодексу України про адміністративні правопорушення, яке не ввійшло до Кодексу, але передбачене іншими законодавчими чи нормативними актами	Номер статті	Кількість справ, що перебували на розгляді, од		Кількість повернутих справ, од	в тому числі для належного оформлення	Кількість розглянутих справ, од	Кількість нерозглянутих справ на кінець звітного періоду, од	Кількість осіб, щодо яких розглянуто справи										
			усього	у тому числі надійшло у звітному періоді					усього	у тому числі					про накладення адміністративного стягнення	про застосування заходів впливу, передбачених статтею 24-1 КУпАП	про закриття справи		
										у тому числі у зв'язку із	передачею матеріалів на розгляд громадської організації або трудового звільненням від адміністративної відповідальності при передачі справи прокурору	розслідування	відсутністю події і складу адміністративного злочину	закінченням строків накладення адміністративного стягнення					
А	Б	В	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		
301	Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності	172-4	42	27	7	7	29	6	29	8		21		2		14	5		
302	Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання дарунка (пожертви)	172-5	20	16	2	1	17	1	17	4		13				8	5		
303	Порушення вимог фінансового контролю	172-6	2 044	1 385	83	53	1 702	259	1 704	1 038		666		143		115	385		
304	Порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів	172-7	1 526	1 312	106	54	731	689	768	304		464		28		211	213		
305	Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень	172-8	7	5			3	4	3			3				3			

2023 рік:

Розділ 1. Розгляд справ про адміністративні правопорушення																		
№ з/п	Назва статті Кодексу України про адміністративні правопорушення або адміністративного правопорушення, яке не ввійшло до Кодексу, але передбачене іншими законодавчими чи нормативними актами	Номер статті	Кількість справ, що перебували на розгляді, од		Кількість повернутих справ, од	в тому числі для належного оформлення	Кількість розглянутих справ, од	Кількість нерозглянутих справ на кінець звітного періоду, од	Кількість осіб, щодо яких розглянуто справи									
			усього	у тому числі надійшло у звітному періоді					усього	у тому числі						про накладення адміністративного стягнення	про застосування заходів впливу, передбачених статтею 24-1 КУпАП	
										про закриття справи								
										усього	у тому числі у зв'язку із							
											передачено матеріалів на розгляд громадської організації або трудового звільненням від адміністративної відповідальності при передачі справи прокурору	органу досудового розслідування	відсутністю події і складу адміністративного злочину	закінченням строків накладення адміністративного стягнення				
А	Б	В	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
303	Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності	172-4	96	90	6	4	63	27	63	29		34		5		19	10	
304	Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання дарунка (пожертви)	172-5	8	7			4	4	4			4				1	2	
305	Порушення вимог фінансового контролю	172-6	287	55	9	7	124	154	124	19		105		2		7	93	
306	Порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів	172-7	3 019	2 707	623	516	1 678	718	1 703	882		821		50		461	262	
307	Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень	172-8	16	12			15	1	15	7		8				7	1	